

**PROFESSIONELE BACHELOR IN HET ONDERWIJS
SECUNDAIR ONDERWIJS**

Bachelorproef

Motivatie in de lessen Plastische
Opvoeding

Worden leerlingen meer gemotiveerd voor
het vak Plastische Opvoeding door
projectmatig te werken?

Voorwoord

Wat heb je over jezelf geleerd? *“Dat ik meer kon dan ik dacht”*.

Dit antwoord van een leerling van 1B1 op een evaluatievraag is één van de mooiste geschenken die dit project me oplevert.

Ik wou leerlingen uit het eerste leerjaar B een uitdaging geven om een stop-motion te realiseren en te presenteren. Een groot doel, dat door middel van een project, opgedeeld in zeven weken inspanning, tussendoelen, samenwerken, vaardigheden aanspreken, enzovoort, ... bereikt werd. Wanneer een leerling dan zo'n zelfreflectie kan uitspreken, geeft dat enorm veel voldoening. Dit is wat ik wilde bereiken: geloven in zichzelf, bewijs krijgen dat dit ook resulteert in een prachtig eindresultaat.

Hoe dit project opgebouwd werd en hoe de motivatie behouden kon blijven, wordt duidelijk in deze bachelorproef.

Deze uitdaging was groot en is gelukt dankzij de ondersteuning van mijn promotor Mevrouw Steegmans en de begeleidende leerkracht Mevrouw Hulshagen van de Middenschool Sint-Jan. Ik kon altijd reflecteren bij hen en dankzij hun feedback en onvoorwaardelijke steun werd mijn motivatie behouden en versterkt. Ik wil hen beiden bedanken voor het ondersteunen van een beginnende leerkracht en het delen van hun ervaring in het beroepsleven.

Dank ook aan al mijn leerlingen die samen aan het project gewerkt hebben. Ik hoop dat ze hieruit geleerd hebben dat motivatie hen sterkt en ze kunnen uitgroeien tot een zelfstandig volwassen persoon.

Nathalie Cox

Januari 2018

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	3
Inhoudsopgave.....	4
Inleiding.....	5
1 Welke motivatietheorieën zijn bruikbaar voor het vak Plastische Opvoeding?.....	6
1.1 Onderwijstheorieën.....	6
1.2 Motivatietheorieën	7
2 Hoe zit het met de motivatie van leerlingen uit het eerste leerjaar B?	10
3 Op welke manier kan ik leerlingen meer motiveren voor het vak Plastische Opvoeding?	11
3.1 De leercirkel van Kolb.....	11
3.2 Leertypen	13
3.3 Didactische werkvormen.....	13
3.3.1 Instructievormen.....	14
3.3.2 Interactievormen.....	15
3.3.3 Opdrachtvormen.....	15
3.3.4 Samenwerkingsvormen.....	15
3.3.5 Spelvormen	15
4 Welke vaardigheden worden ontwikkeld tijdens projectmatig werken in het vak Plastische Opvoeding?.....	16
4.1 Wat staat er in het leerplan over deze vaardigheden?	16
4.2 Welke vaardigheden worden ontwikkeld tijdens projectmatig werken in het vak Plastische Opvoeding?.....	18
Besluit	21
Literatuurlijst.....	22
Geraadpleegde werken	27
Bijlagen	28

Inleiding

De beginsituatie van jongeren in de B-stroom is zeer specifiek. De samenstelling van de klassen is ook erg heterogeen. Die heterogeniteit uit zich in het verschil in de kalenderleeftijd, de spreiding van het didactisch niveau als de verschillen in leergeschiktheid. Meestal gaat het om jongeren met een leerstoornis, een leerachterstand, een andere thuistaal dan het Nederlands of een geringe beheersing van de instructietaal en de schooltaal. Soms komen ze uit maatschappelijk kwetsbare groepen en kenden ze weinig succeservaringen. Ze hebben nog meer nood aan een motiverende aanpak.

Het kunnen behouden van die motivatie doorheen een zeven weken durend project was een uitdaging voor mij. Maar het gaf me ook de kans om te kunnen differentiëren, om het einddoel in delen op te splitsen en om voldoende structuur uit te werken. Leerlingen kregen op die manier de tijd en de ruimte om aan hun zelfstandigheid te werken, gesteund door de samenwerking in de groep.

Door het gebruik van ICT-technieken kon ik als leerkracht dicht bij hun leefwereld gaan staan. Via stop-motion zijn ze op een creatieve manier omgegaan met het aanbod van elke dag: sociale media, games, enzovoort, ...

Het onderzoek zelf bestond uit het kiezen van bruikbare motivatietheorieën en methodes om intrinsieke motivatie te stimuleren. Vervolgens dien je als leerkracht didactische werkvormen te kiezen waarmee je aan de slag kunt zoals onder andere instructievormen en spelvormen. Binnen het vak Plastische Opvoeding was het gebruik van non-verbale taal een meerwaarde om de groepen meer homogeen te maken.

In deze bachelorproef vindt u een uitgeschreven draaiboek over het project dat door leerkrachten als handleiding gebruikt kan worden. Het draaiboek werd opgedeeld volgens het onderwijsmodel van Nuy, bestaande uit vijf fasen. Dit werd uitgevoerd in twee klassen van het eerste leerjaar B aan de Middenschool Sint-Jan te Beringen.

Het project heeft aangetoond dat de leerlingen heel wat vaardigheden kunnen aanspreken om uit te groeien tot een zelfstandig individu dat ook probleemstellingen in zijn persoonlijk en professioneel leven kan hanteren.

1 Welke motivatietheorieën zijn bruikbaar voor het vak Plastische Opvoeding?

Doorheen de jaren zijn er veel motivatietheorieën ontstaan, maar welke zijn nu relevant voor het vak Plastische Opvoeding? Vooral het Behaviorisme en het Constructivisme zijn de meest toepasbare onderwijstheorieën die onbewust kijken naar de motivatie van de leerlingen.

1.1 Onderwijstheorieën

Behaviorisme

Voor een behaviorist is de mens bij de geboorte een onbeschreven blad, de 'tabula rasa', dat ingevuld wordt door onderwijs en opvoeding. De mens wordt gevormd door deze twee aspecten en daardoor negeren ze de verschillen tussen mensen (bijvoorbeeld het karakter of de capaciteiten van het kind). Maar ook de manier waarop mensen leren wordt hierbij genegeerd, zoals 'leren door doen, spelen of denken'.

Skinner is een bekende behaviorist en ging ervan uit dat het leren pas kon plaatsvinden indien straffen en belonen erbij gepaard ging. Als er geen straffen en/of belonen aan te pas kwam, dan gebeurde er niets. Op deze manier ging men er dus vanuit dat leerlingen enkel kunnen leren vanuit extrinsieke motivatie en werd intrinsieke motivatie genegeerd.

Straffen en/of belonen wordt nog steeds toegepast in het onderwijs (bijvoorbeeld enkel het mooiste werk wordt opgehangen in de gangen, enkel de technische kwaliteiten van een werk worden beoordeeld).

Binnen het project is belonen en positieve bekrachtiging aan bod gekomen doordat alle werken werden tentoongesteld van de leerlingen, zodat elke leerling zich trots voelde over zijn/haar werk en zich erbij betrokken voelde. Dit blijkt ook uit de antwoorden van de evaluatie op vraag 5: "Vind je het leuk om een tentoonstelling te presenteren van jullie werken?". Leerlingen voelen zich erkend doordat ouders, leerkrachten en medeleerlingen hun persoonlijk werk konden bekijken. Het uitwerken van een zelfgekozen verhaal, eigen keuze van materiaal, het kon allemaal. Het eindresultaat was een bekroning van ieders werk en niet op basis van een selectie.

Constructivisme

Het constructivisme gaat ervan uit dat het verwerven van kennis en vaardigheden het resultaat is van denkactiviteiten van de leerlingen zelf en niet zozeer van de directe overdracht van kennis door een leerkracht. De leerling verbindt nieuwe informatie aan datgene wat hij al weet, een leerling is geen onbeschreven blad meer dat ingevuld moet worden. De voorkennis van elke leerling is anders en daardoor leert iedereen op zijn eigen manier.

Leren is volgens de constructivisten een proces waarin leerlingen zelf bepalen wat en hoeveel zij precies leren van een instructie en is afhankelijk van wat de leerling tijdens het leerproces zelf denkt en doet. Vanuit deze visie kunnen leerlingen gebaat zijn bij een stimulerende leeromgeving. Het is de taak van de leerkracht om een stimulerende leeromgeving voor de leerlingen te creëren. Dit vergt veel inzicht van de leerkracht in de verschillende leerprocessen van de leerlingen.

Bij het constructivisme wordt op zoek gegaan naar situaties die dicht aansluiten bij de leefwereld van de leerlingen zelf en wordt de inspraak van de leerlingen getolereerd. Leerlingen kunnen zelf aangeven wat voor hen relevant is en dit werkt motiverend!

Door middel van ICT-technieken aan te halen binnen het project, werd aansluiting gezocht bij de leefwereld van de leerlingen. Dagelijks komen de leerlingen wel in aanraking met deze technologie (sociale media, televisie, games, enzovoort, ...) en via deze weg leren ze op een creatieve manier hiermee omgaan. De leerlingen kregen een thema aangeboden met drie subthema's. Ze konden zelf een subthema kiezen, verantwoorden waarom ze dit gekozen hadden en het volledig zelf verder uitwerken, weliswaar in groep.

1.2 Motivatietheorieën

Een aantal gedachtes uit voorgaande onderwijstheorieën kunnen gelinkt worden aan een aantal motivatietheorieën, die bruikbaar zijn voor het vak Plastische Opvoeding. Er zijn heel wat motivatietheorieën te vinden, maar deze hebben niet altijd betrekking op het onderwijs.

Interactieperspectief volgens Lewin

Volgens Lewin bekijken en verklaren wij motivatie en/of demotivatie eenzijdig. Motivatie dient ruimer geïnterpreteerd te worden, zo is motivatie het resultaat van een interactie tussen persoon en omgeving. Veranderingen in de situatie kunnen dus invloed uitoefenen op de motivatie. Met andere woorden: leerlingen reageren verschillend op dezelfde situatie (Trio et al., 2015).

Voor een verklaring van motivatie en demotivatie moet er een beroep worden gedaan op verschillende kenmerken:

- *persoonkenmerken* (cognitieve behoefte om één en ander te vernemen; sociale behoefte om door anderen te worden aanvaard; toekomstverwachtingen; de wijze waarop iemand over zichzelf denkt; fysieke mogelijkheden en beperkingen; taalbeheersing;...);
- *variabelen in de schoolsituatie* (inhoud van de lessen; onderwijsstijl van leraren);
- *de familiale situatie* (het belang dat ouders hechten aan verder studeren of aan een beroep);
- *de maatschappelijke situatie van de leerlingen* (de economische situatie; de culturele achtergrond; ...).

Motivatie of demotivatie zijn resultanten van de interacties tussen de leerling en de situatie waarin hij/zij leeft en leert. Aansluitend bij deze opvatting kunnen we begrijpen dat sommige leerlingen positief en anderen negatief reageren op eenzelfde situatie (Trio et al., 2015).

Bij heel wat leerlingen bleek uit de evaluatie (zie vraag 4) dat er een grote behoefte bestond om aanvaard te worden door anderen. De leerlingen voelden zich veiliger door samen in groep te werken om zo later te kunnen reflecteren over zichzelf. Door de klasindeling te veranderen en de onderwijsstijl van de leerkracht (leerkracht wordt eerder een coach, wat perfect kan binnen het vak Plastische Opvoeding), krijgen de leerlingen de mogelijkheid om zich vrij te bewegen door de klasruimte op zoek naar geschikte, zelfgekozen materialen. Uit verschillende antwoorden uit de evaluatie (zie vraag 2, 3 en 14) blijkt dat leerlingen de vrijheid om zelf te mogen kiezen positief ervaren hebben.

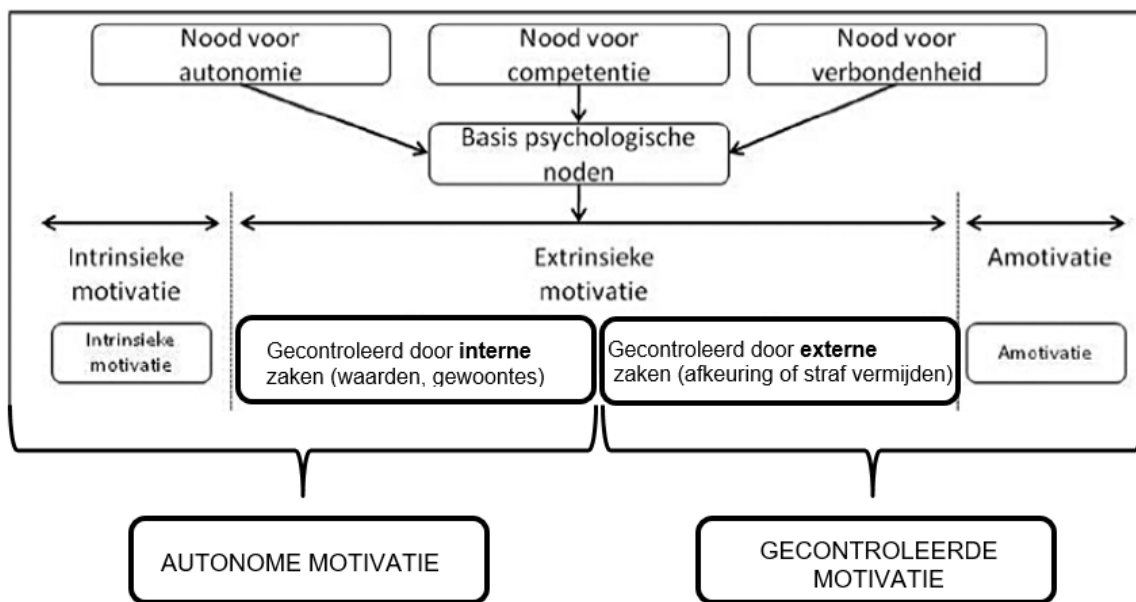
Zelfdeterminatietheorie

De zelfbeschikkingstheorie of zelfdeterminatietheorie (ZDT) is een theoretisch kader waarbinnen motivatie en persoonlijkheid bestudeerd wordt. Het is ontwikkeld door Deci en Ryan. Door de wisselwerking tussen de persoon en zijn/haar sociale context (zie hierboven: het interactieperspectief van Lewin) kan men volgens de zelfdeterminatietheorie voorspellingen over gedrag, ervaring en ontwikkeling doen (Trio et al., 2015). De volgende **drie fundamentele psychologische basisbehoeften** vormen de motor voor motivatie:

1. autonomie,
2. competentie,
3. relationele verbondenheid.

Autonomie wil zeggen dat de leerling een gevoel van psychologische vrijheid en keuze ervaart bij de uitvoering van een activiteit. **Competentie** wil zeggen dat de leerling zich bekwaam voelt om een gewenst resultaat neer te zetten. **Relationele verbondenheid** verwijst dan weer naar het ervaren van warme, zelfs intieme relaties met anderen en het zich opgenomen voelen in een breder sociaal netwerk (Trio et al., 2015).

Deze drie basisbehoeften zijn universeel en komen in elke cultuur voor. Ryan en Deci zijn ervan overtuigd dat deze drie basisbehoeften nodig zijn om te kunnen kijken naar de motivatie van de leerlingen. Zij zeggen dat er verschillende types van motivatie bestaan en leggen dit uit door dieper in te gaan op de intrinsieke en extrinsieke motivatie.

Figuur 1: schematische voorstelling van zelfdeterminatietheorie (aangepast van Hagger et al., 2007)

In de ZDT wordt het type van motivatie bepaald door de mate waarin de drie basisbehoeften bevredigd worden. In volgende alinea's leg ik de begrippen uit figuur 1 uit.

Als de drie basisbehoeften worden bevredigd, dan zal er **intrinsieke motivatie** ontstaan. Intrinsieke motivatie wil zeggen dat de leerlingen van binnen uit gemotiveerd zijn voor die taak of dat vak. Ze vinden het leuk om te doen.

Extrinsieke motivatie zal ontstaan wanneer een deel van de basisbehoeften bevredigd wordt. Het kan gecontroleerd worden door:

1. **Externe zaken:** de leerling doet moeite voor een taak of een vak, omdat hij/zij straf wil vermijden of een beloning wil krijgen. Hier kunnen we straffen en belonen uit het behaviorisme halen. Het gedrag van deze leerlingen wordt volledig gestuurd, gecontroleerd door factoren buiten het individu.
2. **Interne zaken:** de leerling doet moeite voor een taak of een vak, omdat hij/zij begrijpt waarom ze het moeten doen. De leerling ziet met andere woorden de persoonlijke zinvolheid van de activiteit in, omdat de activiteit aansluit bij de eigen doelen en waarden.

Wanneer er een gebrek is aan motivatie, zal er **amotivatie** ontstaan. Dit wil zeggen dat de leerling geen energie of verlangen heeft om zich te engageren voor de activiteit. Dit kan ontstaan door twee achterliggende bronnen:

1. **gebrek aan bezorgdheid of waarde** voor de activiteit. De leerling ziet geen voordeel in het veranderen van zijn/haar gedrag.
2. **gebrek aan gepercipieerde competentie.** De leerling acht zichzelf niet competent om zijn/haar gedrag te veranderen.

Door een onderscheid te maken in de extrinsieke motivatie, kan men een onderscheid maken tussen autonome- en gecontroleerde motivatie. Hierdoor krijgt men vat op kwalitatieve verschillen en bekijkt men niet enkel de kwantiteit ervan.

Autonoom gemotiveerd gedrag wordt zowel intrinsieke motivatie als extrinsieke motivatie gecontroleerd door interne zaken bedoeld. In deze beide gevallen wordt het gedrag van de leerlingen op een welwillende of zelfgekozen wijze uitgevoerd en met het gevoel van psychologische vrijheid (Trio et al., 2015).

Gecontroleerd gemotiveerd gedrag of 'moetivatie' gaat om druk: ofwel van buitenaf, ofwel van de persoon zelf. Hun drijfveer is een verplichting. Deze druk kan leerlingen aanzetten om iets te doen, maar de kwaliteit van hun gedrag zal hieronder leiden (Trio et al., 2015).

Voornamelijk bij leerlingen uit het beroepsonderwijs neemt de motivatie vaak af. Soms ontstaat er de zogenaamde 'aangeleerde hulpeloosheid' na een aantal mislukkingen. Ze zijn tot de conclusie gekomen dat het zich wel of niet inzetten geen invloed heeft op de studieresultaten. Ze blijven op school, omwille van de leerplicht.

Tijdens het project werd eerst gewerkt aan de drie fundamentele psychologische basisbehoeften die nodig zijn om de motivatie te behouden of te versterken: autonomie, competentie en relationele verbondenheid. Het zelf kunnen bepalen van een subthema en het uitwerken hiervan versterkt de autonomie. De competentie bij de leerlingen bleek wel verschillend. Een aantal leerlingen achtte zichzelf van bij het begin in staat om het eindresultaat te bereiken. Anderen hadden de relationele verbondenheid sterk nodig om het project te kunnen realiseren. Dat er voldaan werd aan de drie basisbehoeften bleek uit de bevraging naar intrinsieke motivatie (zie vraag 2, 3, 4 en 15 van de evaluatie). Bij dit project kwam autonoom gemotiveerd gedrag heel sterk naar voren. Bovendien werden de leerlingen sterk gemotiveerd door hun eigen medeleerlingen.

2 Hoe zit het met de motivatie van leerlingen uit het eerste leerjaar B?

De beginsituatie van jongeren in de B-stroom is zeer specifiek. De samenstelling van deze klassen is ook erg heterogeen. Die heterogeniteit uit zich in het verschil in de kalenderleeftijd, de spreiding van het didactisch niveau als de verschillen in leergeschiktheid (...). Omwille van de heterogeniteit van de groep is een meer geïndividualiseerde aanpak nodig zodat in een aantal gevallen het perspectief van het bereiken van de eindtermen van het lager onderwijs en de eventuele overstap naar de A-stroom mogelijk blijft (Vlaamse Overheid, 2017).

Leerlingen die in het eerste leerjaar B onthaald worden zijn leerlingen:

- die het basisonderwijs hebben beëindigd zonder getuigschrift;
- die het basisonderwijs niet hebben beëindigd maar op basis van leeftijd de overstap maken naar het eerste leerjaar B;
- die een getuigschrift basisonderwijs bezitten maar op advies de overstap maken naar het eerste leerjaar B;
- uit het buitengewoon onderwijs;
- uit de onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers.

Meestal gaat het om jongeren met een leerstoornis, een leerachterstand, een andere thuistaal dan het Nederlands of een geringe beheersing van de instructietaal en de schooltaal (...).

De meeste van deze jongeren zitten nog in volle exploratie van hun persoonlijke talenten en kwaliteiten. Soms komen ze uit maatschappelijk kwetsbare groepen en kenden ze weinig succeservaringen. Zij hebben nog meer nood aan een motiverende aanpak (...).

Spelenderwijze worden deze jongeren gevormd door de massamedia waar ze dagelijks mee geconfronteerd worden. Zij leven in een digitale wereld waar het voor de meesten niet gemakkelijk is realiteit van fictie te onderscheiden. Maar al te graag spiegelen ze zich aan fictieve personages. Hier ligt een belangrijke taak voor de PO leraar om authenticiteit en originaliteit na te streven (Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs, 2015, pp. 8).

Het is de taak van de leerkracht om ervoor te zorgen dat de intrinsieke motivatie van de leerlingen uit de B-stroom gestimuleerd wordt en er geen amotivatie of moetivatie optreedt. Door de differentiëren kan de leerkracht elke leerling aanspreken, want elke leerling heeft een andere leerstijl.

Doordat het project zeven weken duurde was het mogelijk om te differentiëren door gebruik te maken van verschillende technieken: teken- en schildertechnieken, mediatechnieken, uitwerken van ruimtelijke werken, enzovoort, ... Hierdoor kon elke leerling uitblinken in de techniek waarin hij/zij sterk was. Door samen te werken konden ze hun kwaliteiten bundelen. Ondanks de geringe beheersing van de verbale taal werd een ander gemeenschappelijk communicatiemiddel gebruikt: de non-verbale taal (schetsen, uitbeeldingen, foto's, zelf uittesten van technieken, enzovoort, ...). Door de duur van het project kregen de leerlingen ruim de tijd om hun ideeën uit te werken (zie bijlage 1: interview mevrouw Marina Hulshagen).

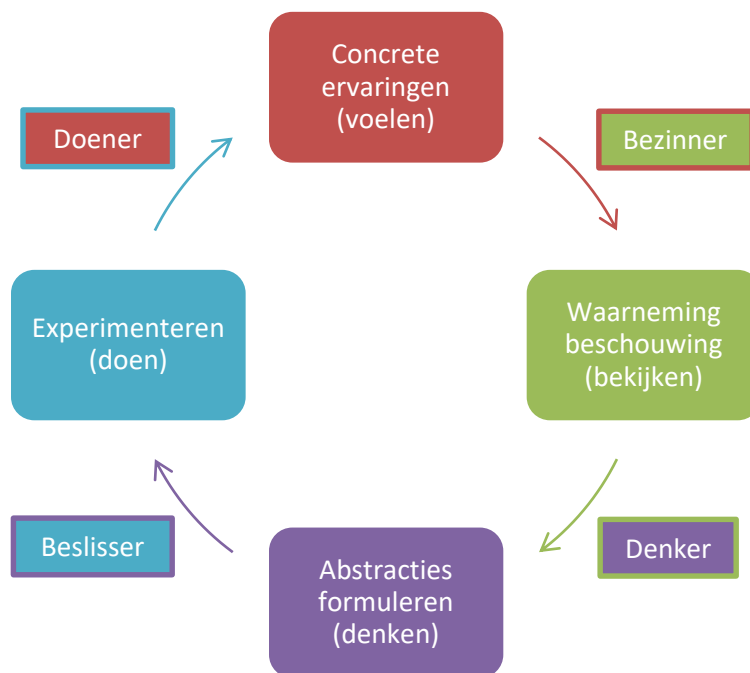
3 Op welke manier kan ik leerlingen meer motiveren voor het vak Plastische Opvoeding?

Een didactische werkvorm kan beschreven worden als de weg, die docent en leerlingen samen bewandelen, om de in het schoolwerkplan omschreven doelen op een efficiënte en effectieve wijze te bereiken (Winkels & Hoogeveen, 2014, pp. 19). Met andere woorden de ontwikkelingsdoelen en leerplandoelstellingen voltooien op een manier die aansluit bij de leerstijl van de leerling(en), maar ook bij de onderwijsstijl van de leerkracht(en). Door leerlingen te prikkelen, geraken ze meer gemotiveerd voor het lesonderwerp.

Het kiezen van werkvormen wordt bepaald door de doelen die worden nagestreefd, de relevante situatiemarken en eventueel de behoefte/wens aan differentiatie en (zelf)sturing. In elk leerproces staan de doelen centraal. (...) Ze worden geformuleerd op inhouds- en gedragsniveau (vanuit het perspectief van de leerling) en vervolgens vertaald in concrete lesactiviteiten. Vervolgens bepalen relevante situatiemarken wat de meest effectieve en efficiënte weg is naar die doelen. Deze hebben betrekking op de leerlingen, de leerkracht en de randvoorwaarden. Vooraleer een keuze voor één welbepaalde werkvorm kan gebeuren moeten eerst de relevante situatiemarken vastgesteld worden. Tenslotte bepaalt de keuze voor een werkvorm voor een belangrijk deel of op verschillen tussen leerlingen ingespeeld kan worden en tegemoet gekomen wordt aan voldoende prikkels tot actieve verwerking en een bepaalde mate van zelfsturing (Winkels & Hoogeveen, 2014, pp. 24).

3.1 De leercirkel van Kolb

Het is heel belangrijk dat er gedifferentieerd wordt binnen de didactische werkvormen, opdat alle leerlingen betrokken zouden kunnen worden tijdens de lesactiviteit. Elke leerling is uniek en heeft zijn eigen leerstijl. De leercirkel van Kolb toont aan dat er vier leerstijlen zijn: de accommoderende (doener), de divergeerder (bezinner of dromer), de assimilerende (denker of theoreticus) en de convergeerder (beslisser of pragmaticus). Wanneer een leerling een voorkeur heeft voor een bepaalde leerstijl, gaat hij ook een voorkeur hebben voor bepaalde werkvormen. De leercirkel van Kolb visualiseert dit.

Figuur 2: schematische voorstelling van de leercirkel van Kolb (Winkels & Hoogeveen, 2014, pp. 37).

De accomodeerder (doener)

De doener heeft een voorkeur voor het opdoen van concrete en nieuwe ervaringen, problemen oplossen en uitvoeren van uitdagende opdrachten (Winkels & Hoogeveen, 2014, pp. 36). Hij wil dingen uitproberen: hij is praktisch ingesteld. Hij zal niet op zijn stoel blijven zitten maar aan het werk gaan met de opdracht en verschillende uitkomsten aan willen bieden. Hij zal vaak eerst doen (uitproberen) en dan denken en houdt van improviseren. Als onderwijsaanpak is oefenen geschikt.

De divergeerder (bezinner of dromer)

De bezinner/dromer gaat eerst analyseren van ervaringen door middel van observatie en reflectie. Hij wil informatie verzamelen, daarover goed nadenken en dan pas handelen of conclusies trekken. Hij kan zich hierdoor reeds voorstellen hoe de opdracht zal verlopen of hoe het eindresultaat er zou kunnen uitzien. Hij maakt bijvoorbeeld gebruik van kernwoorden en gaat zich baseren op succesvolle ervaringen van voorheen. Het is een dromer, die gebruikt maakt van emoties, expressies, enzovoort,... Als onderwijsaanpak is reflectie geschikt.

De assimileerder (denker of theoreticus)

De denker heeft een voorkeur voor het zich eigen maken van regels, concepten en principes, het liefst abstract en wetenschappelijk van aard (Winkels & Hoogeveen, 2014, pp. 36). Voor hem moet een doel duidelijk zijn en hij houdt van structuur. Hij zal de opdracht vooral op papier uitwerken en heeft hier tijd voor nodig. Als onderwijsaanpak is zelfstudie geschikt.

De convergeerder (beslisser of pragmaticus)

De beslisser heeft een voorkeur voor het uitproberen van en experimenteren met verworven regels, concepten en principes (Winkels & Hoogeveen, 2014, pp. 38). Vooral de uitvoering van de taak zal belangrijk zijn en de planning. Hij zal zich minder focussen op de theorie. Als onderwijsaanpak is instructie geschikt.

Uit de leerstijlentest van Kolb bleek dat er veel bezinners en beslissers waren in beide klassen (zie bijlage 2: resultaten leerstijlentest Kolb). Dit uitte zich ook in de praktijk. Doordat de leerlingen voldoende tijd kregen om na te denken hoe ze de opdracht gingen uitwerken, voelde ze zich veiliger en gemotiveerder om tot het eindresultaat te komen. Dat ze hierbij structuur nodig hadden, geeft het aantal beslissers weer.

3.2 Leertypen

De leercirkel van Kolb gaf het verschil in leerstijl aan. Toch kan een leerling ook verschillen met een medeleerling door naar het leertype te kijken. Welke zintuigen gaat een leerling meer gebruiken voor het verwerven van informatie en welk type komt tot uiting in zijn vaardigheden?

De verschillende leertypen zijn, het:

1. auditieve type: horen, (gericht) luisteren;
2. haptisch/motorische type: voelen, doen, ervaren, uitproberen;
3. leestype: geschreven tekst;
4. visuele type: zien (afbeeldingen, demonstratie);
5. gesprekstype: verbale interactie, discussie; en
6. schrijftype: maken van aantekeningen en overschrijven (Winkels & Hoogeveen, 2014, pp. 38).

De leertypes komen niet uitgesproken voor zoals ze hierboven opgesomd zijn. Leerkrachten verwoorden ze dan ook als is "eerder een auditief type of eerder een visueel type, enzovoort".

Bij het kiezen van de didactische werkvormen, kan je rekening houden met de leerstijlen van Kolb en de soorten leertypes. Het wordt ook eenvoudiger voor leerkrachten als ze hier rekening mee houden tijdens het zoeken naar de juiste werkvorm.

Niet alle leertypes zijn sterk aanwezig in de groep leerlingen. De concentratie van visuele, auditieve, haptisch/motorische en gesprekstypes is hoog.

3.3 Didactische werkvormen

Welke werkvorm dien je dan als leerkracht te kiezen? Dit hangt af van het doel van een les en van de mogelijkheden op dat moment (Hoe ziet de situatie eruit?). Ook kunnen de leerlingen hierbij betrokken worden (Welke werkvormen zijn voor deze klas het best geschikt?). Werkvormen die een beroep doen op zelfstandigheid, samenwerking en verantwoordelijkheid zijn dé werkvormen om tot een geslaagd doel te komen. Deze vaardigheden komen ook terug in de ontwikkelingsdoelen en het leerplan.

Welke werkvormen zijn bruikbaar in de verschillende fases van een les? Een les is opgedeeld in verschillende leerfasen. We bekijken hiervoor het onderwijsmodel van Nuy, een model waar de leerfasen opgedeeld worden.

Figuur 3: het onderwijsmodel van Nuy (Winkels & Hoogeveen, 2014, pp. 75)

Oriëntatiefase

Deze fase is belangrijk wanneer de leerlingen een nieuw onderwerp krijgen. Tijdens de kortdurende (enkele minuten) oriëntatiefase gaat het erom dat de leerlingen worden ingelicht over het doel van de les en dat hun nieuwsgierigheid en belangstelling wordt gewekt. Dit gebeurt via een aantal activiteiten. Op het einde van de oriëntatiefase wordt een probleemstelling geformuleerd.

Herhalingsfase

Binnen de herhalingsfase zijn twee aspecten te onderscheiden, die (wisselend) in elkaar overlopen (Winkels & Hoogeveen, 2014, pp. 74):

1. **de beginsituatie:** wat de docent ook doet, steeds is het van belang aan te sluiten bij de beginsituatie van de leerlingen.
2. **herhaling:** bij herhaling gaat het om het activeren of opfrissen van relevante voorkennis. Van belang is dat de herhaling aansluit bij het probleem dat in de oriëntatiefase is aangereikt.

Verwervingsfase

Het aanbieden van nieuwe informatie/ervaringen vindt hier plaats. Binnen de verwerving zijn twee subfasen te onderscheiden, namelijk die van het:

1. **ervaren:** directe waarneming aan de hand van concreet materiaal tijdens een eigen onderzoek of een realistische praktijksituatie; en vervolgens
2. **verwoorden:** het onder woorden brengen (mondeling of schriftelijk) van wat geleerd is.

Verwerkings- en transferfase

De verwerking vindt plaats als de leerlingen met de verworven kennis oefenen om het geleerde onder de knie te krijgen. Het aanleren van routines vergt hierbij veel oefening en herhaling. Vervolgens is het belangrijk dat de leerlingen leren om het geleerde toe te passen in verschillende contexten met keuzedilemma's. Door te stimuleren dat leerlingen het geleerde ook in andere en mogelijk realistische situaties leren gebruiken, wordt het geleerde wendbaar (Winkels & Hoogeveen, 2014, pp.74-75).

Evaluatie- en reflectiefase

De docent gaat regelmatig na of leerlingen bepaalde kennis bezitten en zich bepaalde vaardigheden of houdingen hebben eigen gemaakt (...). Evaluatie en reflectie vinden overigens tijdens het hele leerproces plaats en dus niet alleen aan het einde. De evaluatie en reflectie moeten betrekking hebben op product, maar ook zeker op het proces. De leerling gaat zich bewuster worden van zijn eigen handelen en leerproces en indien nodig zelf bijschaven (Winkels & Hoogeveen, 2014, pp. 75).

3.3.1 Instructievormen

Instructievormen zijn docentgestuurd. De docent heeft grote invloed op de uitvoering waardoor hij de nodige houvast krijgt. Het gaat over informatieoverdracht, maar dit wil niet zeggen dat instructievormen minder geschikt zijn. Instructievormen kunnen vaak toegepast worden bij het geven van een inleiding, het presenteren van basiskennis en het doorgeven/structureren van informatie (Winkels & Hoogeveen, 2014, pp. 82).

De instructievorm kan tijdens de lessen Plastische Opvoeding toegepast worden tijdens de oriëntatiefase, verwerkings- en transferfase van Nuy. Een aantal voorbeelden kunnen zijn: een techniek uitleggen/voordoen of een PowerPoint presentatie met de beeldaspecten en werken van een kunstenaar.

3.3.2 Interactievormen

Bij interactievormen worden situaties gecreëerd waarbij leerlingen gesprekspartners zijn; dit kan onderling en/of in relatie tot de docent. Leerlingen kunnen in situaties functioneren waarin overleg, teamwork, gemeenschappelijke besluitvorming en dergelijke benadrukt worden (Winkels & Hoogeveen, 2014, pp. 82).

Tijdens de lessen Plastische Opvoeding kan dit toegepast worden door leerlingen te laten samenwerken aan een gezamenlijke opdracht of te overleggen hoe ze een bepaald probleem gaan aanpakken. De interactievorm kan gebruikt worden tijdens de herhalingsfase en verwervingsfase van Nuy.

3.3.3 Opdrachtvormen

Hierbij gaat het om werkvormen waarbij aan leerlingen bepaalde taken worden opgedragen. In de meeste gevallen gaat het erom dat ze creatief en zelfstandig werken, hoewel dit niet hoeft te betekenen dat dit individueel gebeurt (Winkels & Hoogeveen, 2014, pp. 82).

Opdrachtvormen wordt continue gebruikt tijdens de lessen Plastische Opvoeding. Leerlingen krijgen een opdracht die ze moeten voltooien door creatief en zelfstandig te werk te gaan. De leerkracht is aanwezig om bij te sturen, maar vaak zijn het de leerlingen zelf die het eindproduct neerzetten. Als we kijken naar het model van Nuy, dan kan dit toegepast worden tijdens de evaluatie- en reflectiefase en de verwerkings- en transferfase.

3.3.4 Samenwerkingsvormen

Bij samenwerkingsvormen gaat het om gezamenlijke kennisontwikkeling (...). Leerlingen werken samen aan het uitvoeren van opdrachten, waarbij het gaat om het leren van, aan en met anderen; een vorm van leren in dialoog (Winkels & Hoogeveen, 2014, pp. 83).

Vaak werken leerlingen individueel aan hun opdracht tijdens de lessen Plastische Opvoeding. Een voorbeeld bij deze werkvorm zou kunnen zijn dat de leerlingen samenwerken aan één welbepaalde opdracht en samen tot één resultaat dienen te komen. Samenwerkingsvormen kunnen in de verwervingsfase van Nuy voorkomen.

3.3.5 Spelvormen

Bij spelvormen wordt 'ervaringsleren' benadrukt. Persoonlijke betrokkenheid, verwerking en toepassing van kennis zijn centrale begrippen bij deze leerervaringen. De gedachte erachter is dat kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes vanuit het spel in het dagelijks leven doorwerken (Winkels & Hoogeveen, 2014, pp. 83).

Bepaalde kunstwerken hebben een specifieke vorm of er wordt een beweging uitgebeeld. Je kan leerlingen vragen om de vorm of de beweging uit te beelden. Spelvormen kan je terugvinden bij de oriëntatiefase of herhalingsfase van Nuy.

De besproken werkvormen zijn allemaal aan bod gekomen in het project. Hierdoor werd de motivatie doorheen het project behouden en werd er voldoende gedifferentieerd. Door de structuur te gebruiken van het onderwijsmodel van Nuy is er zowel voor de leerkracht als voor de leerlingen een duidelijke houvast doorheen het project.

4 Welke vaardigheden worden ontwikkeld tijdens projectmatig werken in het vak Plastische Opvoeding?

Het leerplan waar het in de volgende alinea's over zal gaan is het leerplan van het Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs. Het leerplan is een graadlerplan waarbij geen verdeling is gemaakt tussen het eerste leerjaar B en BVL. De B-stroom heeft geen eindtermen, maar wel ontwikkelingsdoelen. Bij de eindtermen geldt er een resultaatsverbintenis, dit wil zeggen dat ze de eindtermen moeten volbrengen door een resultaat te leveren. Bij ontwikkelingsdoelen geldt er een inspanningsverplichting, dit wil zeggen dat de leerlingen deze doelstellingen moeten 'nastreven'.

Er is een verschil tussen vakgebonden ontwikkelingsdoelen en leerplandoelstellingen. De vakgebonden ontwikkelingsdoelen zijn opgesteld door de overheid en moeten verwerkt zijn in de leerplannen. Een leerplan kan enkel opgesteld worden door een bevoegdheid van het schoolbestuur of de inrichtende macht, maar in de praktijk zijn het meestal de onderwijsnetten en onderwijskoepels die ze opstellen. De leerplannen worden goedgekeurd door de overheid. Leerplannen van het VVKSO zijn het werk van leerplancommissies, waarin begeleiders, leraren en eventueel externe deskundigen samenwerken.

Bovenstaande gaat in september 2019 veranderen door de invoering van de nieuwe eindtermen. Vandaag de dag worden er nieuwe eindtermen opgesteld door onder meer de onderwijskoepels en onderwijsexperts. Tegen de zomer van 2018 moeten deze goedgekeurd zijn door het Vlaams Parlement om nadien gepubliceerd te worden. Het schooljaar 2018-2019 dient als schakeljaar voor scholen om zich voor te bereiden op deze modernisering. Niet enkel de eindtermen zullen veranderen, maar ook zal er plaats gemaakt moeten worden voor 'duaal leren'. Duaal leren wil zeggen dat jongeren vanaf 15 jaar hun kennis kunnen opdoen op de werkvloer. "Het gaat om een volwaardige leerweg naast het voltijds secundair onderwijs (Knack, 2017)".

4.1 Wat staat er in het leerplan over deze vaardigheden?

In het leerplan wordt vermeld dat het vak Plastische Opvoeding een wezenlijk en noodzakelijk onderdeel van de algemene vorming vormt voor iedereen. Via beeldende communicatie wil het vak Plastische Opvoeding jongeren helpen bij het zoeken naar zichzelf en hun plaats in de maatschappij, om zo in de samenleving op een zinvolle en authentieke manier te functioneren (Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs (VVKSO), 2011, pp. 4).

Probleemoplossend denken

Door het vak Plastische Opvoeding gaan leerlingen inventief en origineel om met nieuwe problemen en zoeken hier een oplossing voor. Plastische Opvoeding ontwikkelt bij jongeren een manier van denken die aan de basis ligt van de creativiteit. Ze ontwikkelt daartoe tevens de nodige attitudes van zelfvertrouwen en verantwoordelijkheid (VVKSO, 2011, pp. 4).

Zelfstandigheid

Het beeldend proces is een constant actief gebeuren. Vanwege het probleemoplossend karakter van PO bepaalt de leerling zijn creatieve groeiproces deels zelf. De leerling krijgt geleidelijk aan verantwoordelijkheid, maar dit onder duidelijke begeleiding van de leraar. Dat wil zeggen dat er groeikansen gecreëerd worden, kansen om de leerling op weg te helpen naar een vorm van zelfstandigheid (VVKSO, 2011, pp. 15).

Reflecteren op proces, product en op zichzelf

Reflecteren over het proces, het product en zichzelf is soms moeilijk voor de leerlingen. Door te reflecteren gaan ze een beter beeld hebben op wat ze goed en minder goed hebben gedaan tijdens het proces en wat er volgende keer beter kan verlopen. Zo leren ze uit hun fouten en fouten maken is helemaal niet erg. Leerkrachten moeten duidelijk laten merken aan leerlingen dat ze aan het leren zijn en dat fouten maken erbij hoort.

Procesevaluatie

Procesevaluatie is het belangrijkste tijdens een evaluatie en deze omvat twee duidelijke aspecten: het creatief proces en de attitudes. Aangezien we het creatief proces doorlopen via vaardigheden zoals: informatie verzamelen, de werkwijze/opbouw, omgaan met beeldaspecten en techniek en het streven naar authenticiteit is het vanzelfsprekend dat we de verschillende onderdelen ervan mee in rekening brengen tijdens de evaluatie.

Productevaluatie

Bij productevaluatie gaan we eerder een waardeoordeel uitspreken over het eindproduct. De vooropgestelde doelstellingen worden meestal gebruikt om het eindproduct te beoordelen. Leerlingen kunnen deze doelstellingen steeds opvragen bij de leerkracht om te zien of hun (eind)product hieraan voldoet en indien nodig bijsturen.

Zelfevaluatie

De leerling gaat enkele malen per jaar na een grote opdracht zijn eigen proces en product bevragen. Het vooraf bepalen van evaluatiecriteria is de taak van de leraar (...). Vooropgestelde criteria helpen de leerling, door gebruik te maken van gekende patronen, zichzelf voortdurend te evalueren, zowel in de verschillende stappen van het proces als bij het product. Het telkens weerkeren van bepaalde items zorgt ervoor dat de leerling meer inzicht verwerft bij zelfevaluatie en zelf zijn/haar vooruitgang kan toetsen aan vorige evaluaties (VVKSO, 2011, pp. 17).

Bij de drie evaluaties zien we telkens dat het gaat om het proces en wat ze zelf kunnen verbeteren. Een leerling laten zoeken naar wat er minder goed is gelopen of wat er net wel goed is verlopen tijdens het proces, heeft meer effect dan het voor te leggen aan de leerling zelf. De leerling gaat meer gemotiveerd geraken door zelf op zoek te gaan naar een oplossing voor het probleem. Zo leren ze namelijk ook dat er meerdere oplossingen bestaan voor één probleem.

Rapporteren

Dit sluit nauw aan bij de evaluaties: het communiceren en het aanwenden van de resultaten (VVKSO, 2011, pp. 17). Door leerlingen vaker hun eindproduct te laten bespreken aan de hand van vooropgestelde evaluatiecriteria, gaan ze hier beter in worden.

Interactie

Leerlingen worden aangezet tot gerichte interactie over de leerinhoud, in duo's, in groepjes of klassikaal. Opdrachten worden zo gesteld dat leerlingen worden uitgedaagd om in interactie te treden. Elkaar bevragen, informatie geven, spreken over zijn middelen om in interactie te treden. Hierbij is het belangrijk dat er ruimte wordt gegeven aan de leerling voor eigen inbreng. Bevorder als leraar dat leerlingen elkaar vragen stellen (...). Klassikale besprekingen waarbij de leerling wordt uitgedaagd om de eigen mening te verwoorden en om rekening te houden met de mening van anderen is hier een voorbeeld van (VVKSO, 2011, pp. 18-19).

Samenwerken

Samenwerken wordt niet vermeld in het leerplan, maar wel in de ontwikkelingsdoelen en de leerplandoelstellingen. In het latere beroepsleven ga je steeds moeten samenwerken met collega's en externen. Welk beroep je ook beoefent, je gaat steeds in interactie met externen. Hier komen we dan ook terug op de sociale vaardigheden die de leerlingen ook leren tijdens het vak Plastische Opvoeding. Een voorbeeld hiervan zijn de klassikale besprekingen (zie interactie).

Verantwoordelijkheid

Leerlingen zijn verantwoordelijk voor hun eigen veiligheid, maar ook die van anderen. Tijdens het vak Plastische Opvoeding komen de leerlingen in aanraking met verschillende materialen. Deze materialen hebben bepaalde veiligheidsmaatregelen en moeten met zorg behandeld worden. Natuurlijk moet de leerkracht als begeleider aanwezig zijn en gevaren zien te voorkomen (Thijs, Fisser & van der Hoeven, 2014).

4.2 Welke vaardigheden worden ontwikkeld tijdens projectmatig werken in het vak Plastische Opvoeding?

Door projectmatig te werken bereiken de leerlingen meer toekomstgerichte vaardigheden die ze nodig hebben in het latere leven. Vandaag de dag is het belangrijk om leerlingen te stimuleren om bepaalde vaardigheden te ontwikkelen en/of uit te diepen tijdens het volgen van de lessen. Vaardigheden worden deels behaald door de eindtermen toe te passen. De belangrijkste vaardigheden worden in volgende alinea's verduidelijkt.

Kritisch denken

Kritisch denken betekent dat je onafhankelijk van anderen informatie analyseert en beoordeelt. Je komt door zorgvuldig na te denken tot je eigen, gefundeerde conclusies.

Bij kritisch denken gaat het om het kunnen formuleren van een eigen, onderbouwde visie of mening. Voorbeelden hiervan zijn onder andere.: zelf redeneren en omschrijven, informatie verwerken, vragen kunnen formuleren, zelfreflectie, enzovoort (Bentvelsen, 2018).

Communiceren

Communiceren betekent het effectief en efficiënt overbrengen en ontvangen van een boodschap. Wat houdt dit in? Het betekent doelgericht informatie kunnen uitwisselen met anderen (spreken, luisteren, de kern van een boodschap herkennen, effectief verwoorden, duidelijk zijn, ruis voorkomen) en kunnen omgaan met verschillende communicatieve situaties (gesprekken, presentaties, debatten, etc.). Bovendien houdt communiceren in dat er verschillende gesprekstechnieken aan te pas komen die kunnen veranderen bij elke situatie. Gelukkig bestaan er verschillende communicatiemiddelen (teksten, films, schetsen, schilderijen, beeldaspecten, ICT) (Thijs, Fisser & van der Hoeven, 2014).

Creativiteit

Creativiteit is het bedenken van nieuwe ideeën en deze kunnen uitwerken en analyseren (Thijs, Fisser & van der Hoeven, 2014).

Verantwoordelijkheid

Verantwoordelijkheid omvat het tot een goed einde brengen van een opdracht en dit ook jezelf eigen maken (verantwoordelijkheid willen opnemen en dragen).

Waarnemen/Observeren

Observeren betekent bewust kijken, luisteren en voelen. Het is belangrijk om niet meteen te oordelen, maar zo objectief mogelijk te blijven.

Analyseren van informatie

Analyseren is het systematisch ontleden van informatie en bekijken of de informatie relevant en bruikbaar is. Het gaat over het onderscheiden van hoofd- en bijzaken, de kern van een vraagstuk zien, consequenties van bepaalde keuzes overzien, snel verbanden leggen en relaties zien of overeenkomsten tussen informatie, enzovoort.

ICT-vaardigheden

Leerlingen komen elke dag in aanraking met bepaalde technologieën. ICT heeft een plaats gekregen in het dagelijkse (school)leven van elke leerling én op elke school.

Flexibiliteit

Flexibiliteit betekent zich makkelijk kunnen aanpassen aan een veranderde omgeving, werkwijzen, werktijden, taken, verantwoordelijkheden en gedragingen van anderen (CPV, 2011).

Ondernemerschap

Ondernemerschap houdt in dat er kansen zijn die gebruikt kunnen worden en dat iemand zich ertoe geroepen voelt die kansen ook te benutten.

Probleemoplossend denken

Bij deze vaardigheid gaat het om het (h)erkennen van een probleem en om het kunnen komen tot een plan om het probleem op te lossen. Meer specifiek gaat het om de volgende kennis, (deel)vaardigheden en houdingen: problemen kunnen signaleren, analyseren en definiëren; beslissingen nemen die geargumenteed zijn, na analyse van het probleem.

Open houding

Een open houding is een mentaliteit. De persoon die luistert naar de andere persoon stelt zich mentaal open voor de ander en neemt een lichaamshouding aan, waardoor de andere persoon weet dat hij zal luisteren naar hetgeen er gezegd zal worden.

Nieuwsgierig zijn

Graag willen weten wat er gaat komen of te gebeuren staat. Nieuwsgierig zijn zegt iets over de motivatie en verhoogt doorgaans de prestaties.

Zelfstandigheid

In staat zijn eigen werk goed uit te voeren zonder de hulp van anderen en tot een goed einde te brengen.

Rapporteren

Rapporteren betekent melden wat er gebeurd is, meedelen, verslag uitbrengen en informeren.

Interactie

Interactie is de wisselwerking tussen leerkracht en leerling, leerlingen onder elkaar en leerling met buitenstaanders. Het gaat om informatieoverdracht, die gewild of ongewild, leidt tot een gedragsaanpassing van de betrokken personen.

Structuur

Structuur als vaardigheid heeft hier de betekenis van een houvast, een geheel zien in de opdracht, een soort ruggesteun.

Werktempo/tijdsinschatting

Het is moeilijk om vooraf een tijdsinschatting te maken of te bepalen hoe hoog of hoe laag je werktempo is. De opdracht onderverdelen in kleinere stukjes voorkomt dat er stress optreedt en de motivatie om een werk af te maken niet afneemt.

Feedback verwerken

Feedback ontvangen is informatie terugkrijgen over prestaties, ingeleverd werk, enzovoort. Feedback kan positief zijn of negatief opgevat worden. Feedback kan beter gezien worden als een kans om iets bij te leren. Luister goed, vraag toelichting indien het niet duidelijk is en bedenk nadien wat ermee te doen.

Doorzettingsvermogen

Doorzettingsvermogen wil zeggen dat een persoon een bepaald(e) idee of actie krachtig vasthoudt en pas stopt als het doel bereikt is.

Samenwerken

Samenwerken is het bijdragen aan een gezamenlijk resultaat door een optimale afstemming tussen de eigen kwaliteiten en belangen en die van een groep (CPV, 2011).

Uitdrukken

Uitdrukken is het overbrengen van gevoelens, ideeën en eigen meningen naar andere personen. Het is belangrijk dat de boodschap duidelijk overgebracht wordt naar de ontvanger. Dit kan door verbale communicatie: de correcte school- of vaktaal te gebruiken die beide partijen begrijpen. Maar ook door non-verbale communicatie: de gelaatsuitdrukkingen tijdens een gesprek of het schetsen van ideeën om het visueel te maken.

Beheersing schooltaal/vaktaal

Het is belangrijk dat leerlingen de algemene taal die op school gesproken wordt begrijpen en kunnen spreken. De vaktaal is specifiek voor elk vak, maar leerlingen moeten dit ook begrijpen om de lessen te kunnen volgen.

Reflecteren

Reflecteren is terugdenken en nadenken over jezelf, je gedrag of een activiteit. Het doel van reflecteren is het vergroten van begrip en inzicht en het verbeteren van je gedrag. Reflecteren over het leerproces kan helpen om effectiever te leren en om de leerstof beter te onthouden (Reflecteren, 2018).

Dankzij het project zijn er heel wat vaardigheden ontwikkeld en/of verder aangesproken. Door de duur van het project en de variatie in opdrachten was het mogelijk om verscheidene vaardigheden aan te spreken en verder te ontwikkelen. Mooier nog, er waren leerlingen die bij de zelfreflectie (zie vraag 10 en 11 van de evaluatie) deze vaardigheden bij zichzelf ontdekten.

Besluit

Binnen mijn project is gebleken dat positief bekrachtigen en belonen van ieders inspanning de motivatie van elke leerling in stand heeft gehouden. Via ICT-technieken kon ik tijdens mijn project aansluiten bij de leefwereld van de leerlingen. Zij leerden creatief omgaan met deze technologieën (publiceren van informatie (via affiche), het maken van een stop-motion, tonen van stop-motion film aan ouders, leerkrachten en medeleerlingen, enzovoort, ...).

Het belang van zich veilig en aanvaard te voelen in de groep, blijkt meermaals uit de evaluatie van de leerlingen zelf. De leerlingen zagen de leerkracht als een steunfiguur, die hen coachte doorheen de vrijheid om zelf keuzes te maken wat betreft verhaal, materiaal en uitvoering.

De drie fundamentele psychologische basisbehoeften die nodig zijn om de motivatie te behouden of te versterken: autonomie, competentie en relationele verbondenheid kwamen sterk naar voren in het project, zowel bij de evaluatie (bevraging naar de intrinsieke motivatie) als bij de uitvoering van het project zelf.

Worden leerlingen meer gemotiveerd voor het vak Plastische Opvoeding door projectmatig te werken? Ja, de intrinsieke motivatie van leerlingen uit het eerste leerjaar B werd tijdens het project gestimuleerd door meer te differentiëren. Het gebruik van verschillende technieken gaf de leerling de kans om uit te blinken in een techniek waarin hij/zij sterk was. Dit motiveerde de leerling om samen met de andere klasgenoten, week na week verder te werken aan het project. Weliswaar binnen een goed afgelijnd kader, de nodige tijd en met de ondersteuning van de klasgenoten en de leerkracht.

De leerlingen waren zelf verrast dat ze uiteindelijk, na het harde werken, dit eindresultaat behaalden. De tentoonstelling vormde de bekroning op hun werk doordat ze voor een breder publiek en hun ouders hun eigen 'stop-motion'-film, hun zelfgemaakte materialen konden tonen.

Literatuurlijst

Niet-digitale bronnen

Boek

Hoogeveen, P. & Winkels, J. (2014, elfde druk). *Het didactische werkvormenboek: variatie en differentiatie in de praktijk*. Assen: Koninklijke Van Gorcum BV.

Janssen, T., Kelchtermans, R., Orye, A., & Trio, M. (2015). *Hoofdstuk 1: Motiveren van leerlingen*. Hasselt, Limburg, België.

Van der Donk, V. & Van Lanen, B. (2016, derde druk). *Praktijkonderzoek in de school*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Digitale bronnen

Sociale media

Hoe maak je papier-maché en papierpulp. (2018). *Hobby en overige* [blog]. Geraadpleegd op 15 november 2017, via <https://hobby-en-overige.infonu.nl/hobby/11995-hoe-maak-je-papier-mache-papierpulp.html>

Van de Wetering, L. (2013). Beeldende vorming. *Blogspot* [blog]. Geraadpleegd op 12 november 2017, via <http://bv-loesenmarit.blogspot.be/2013/06/>

Tijdschriftartikel

Belga. (2017, December 1). Hervorming secundair onderwijs wordt uitgesteld tot 2019. *Knack*. Geraadpleegd op 15 december 2017, via <http://www.knack.be/nieuws/belgie/hervorming-secundair-onderwijs-wordt-uitgesteld-tot-2019/article-normal-933691.html>

Lens, W. & Schops, L. (1991). De motivatie, *Knack*, 38. Geraadpleegd op 3 november 2017, via <https://www.klasse.be/archief/de-motivatie/>

Digitale bachelorproef

Hoe worden leraren daartoe gevormd? (2006). *Katholieke Universiteit Leuven*. Geraadpleegd op 15 december 2017, via <https://www.kuleuven.be/onderwijs/avl/documenten/folder-beroepsprofiel.pdf>

Melis, B. (2008). Projectmatig werken: Een stappenplan voor preventie. *Welwijs, jaargang 19*. Geraadpleegd op 5 november 2017, via http://www.teampreventieontwikkeling.be/bestanden/Welwijs_08_3_Melis.pdf

Ontwerp van decreet. (2001). *Vlaams Parlement*. Geraadpleegd op 13 november 2017, via <http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1015066>

Valckx, J. (2014). *Onderzoek naar de motivatie van leerlingen secundair onderwijs. Een onderzoek binnen BSO- en TSO-school EDUGO Campus GLORIEUX, Oostakker*. Geraadpleegd op 15 november 2017, via https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/165/883/RUG01-002165883_2014_0001_AC.pdf

Van Egmond, F. (2011, eerste druk). *De Noordwijkse Methode: Basisboek*. Geraadpleegd op 12 december 2017, via <https://noordwijksemethode.nl/CMS/assets/basisboek.pdf>

Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs. (2011). *Plastische Opvoeding: Eerste graad B-stroom*. Geraadpleegd op 5 november 2017, via <http://ond.vvkso-ict.com/leerplannen/doc/Plastische%20opvoeding-2011-026.pdf>

Persoonlijke communicatie

Hulshagen, M. (2017, oktober 12). Leerkracht van de Middenschool Sint-Jan te Beringen. Motivatie van de leerlingen uit het eerste leerjaar B. Persoonlijke communicatie [interview op locatie].

Webpagina

Analyse en oordeelsvorming. (2018). *Zwolle*. Geraadpleegd op 10 januari 2018, via <https://werkenbijzwolle.nl/competentie/analyse-en-oordeelsvorming/>

Bentvelsen, Y. (2018 a). Je houding en uitstraling. *Carrièretijger*. Geraadpleegd op 10 januari 2018, via <http://www.carrièretijger.nl/carriere/solliciteren/sollicitatiegesprek/houding>

Bentvelsen, Y. (2018 b). Kritisch denken. *Carrièretijger*. Geraadpleegd op 10 januari 2018, via <http://www.carrièretijger.nl/functioneren/professionele-vaardigheden/rationeel-denken/kritisch-denken>

Bentvelsen, Y. (2018 c). Observeren. *Carrièretijger*. Geraadpleegd op 10 januari 2018, via <http://www.carrièretijger.nl/functioneren/professionele-vaardigheden/observeren>

Bentvelsen, Y. (2018 d). Professionele eigenschappen. *Carrièretijger*. Geraadpleegd op 10 januari 2018, via <http://www.carrièretijger.nl/functioneren/professionele-eigenschappen>

Bentvelsen, Y. (2018 e). Zelfstandig werken. *Carrièretijger*. Geraadpleegd op 10 januari 2018, via <http://www.carrièretijger.nl/functioneren/professionele-eigenschappen/zelfstandig>

Brandt, E. (2017). Biografie Salvador Dali. *Salvador Dali*. Geraadpleegd op 12 november 2017, via <http://www.dali-salvador.nl/page2.htm>

De fils de l'homme. (2015). *Drupal*. Geraadpleegd op 12 november 2017, via <http://johan.ilovedrupal.net/nl/schilderijen/le-fils-de-lhomme>

De Guchteneere, M. (2015). Beknopte didactische handleiding voor de leraar. *Portable Document Format*. Geraadpleegd op 6 november 2017, via <https://drive.google.com/file/d/0B28iFVgA8YZ8alpldkxOLTdMUFU/view>

De nachtmerrie. (2017). *Wikipedia*. Geraadpleegd op 12 november 2017, via https://nl.wikipedia.org/wiki/De_nachtmerrie

Definitie van de competentie flexibiliteit. (z.j.). *Competentie voorbeelden*. Geraadpleegd op 10 januari 2018, via <http://www.competentiesvoorbeelden.nl/2011/12/12/definitie-van-de-competentie-flexibiliteit>

Definitie van de competentie samenwerken. (z.j.). *Competentie voorbeelden*. Geraadpleegd op 10 januari 2018, via <http://www.competentiesvoorbeelden.nl/2011/12/12/definitie-van-de-competentie-samenwerken>

Graham, G. (2015). *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Geraadpleegd op 10 december 2017, via <https://seop.illc.uva.nl/entries/behaviorism/>

Hayes, J. (2017). Biography Henry Fuseli. *National Gallery of Art*. Geraadpleegd op 12 november 2017, via <https://www.nga.gov/Collection/artist-info.2513.html>

Henry Fuseli: Titania Awakes, Surrounded by Attendant Fairies. (2011). *Art & Paintings*. Geraadpleegd op 12 november 2017, via <https://favourite-paintings.blogspot.be/2011/10/henry-fuseli-titania-awakes-surrounded.html>

Kaldewaij, J. (2016). Start van onderzoeksprojecten 21-eeuws vaardigheden. *Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO)*. Geraadpleegd op 10 januari 2018, via <https://www.nro.nl/start-van-onderzoeksprojecten-21e-eeuwse-vaardigheden/>

Keerman, A. (2015). Canva: de gratis design tool voor mensen die niets van design kennen. *Mediaraven*. Geraadpleegd op 18 november 2017, via <https://www.mediahelpdesk.be/vraag/canva-de-gratis-design-tool-voor-mensen-die-niets-van-design-kennen>

Lammertink, M. (2018). 'De Christus van de Heilige Johannes van het kruis' van Salvador Dali. *Lucepedia*. Geraadpleegd op 12 november 2017, via <https://www.lucepedia.nl/dossieritem/16/de-christus-van-de-h-johannes-van-het-kruis-van-salvador-dali>

Lanssens, P. (2009). Lezing Magritte. *Davidfonds*. Geraadpleegd op 12 november 2017, via <http://www.davidfondsdenderleeuw.be/2009-2010/Magritte.shtml>

Ondernemerschap. (2012). *Het competentiewoordenboek*. Geraadpleegd op 10 januari 2018, via <http://hetcompetentiewoordenboek.nl/ondernemingsgericht/week-29-ondernemerschap/>

Probleemoplossend denken en handelen. (2017). *Curriculum van de toekomst*. Geraadpleegd op 10 januari 2018, via <http://curriculumvandetoekomst.slo.nl/21e-eeuwse-vaardigheden/probleemoplossend-denken-en-handelen>

Reflecteren. (2018). *Leren*. Geraadpleegd op 10 januari 2018, via https://www.leren.nl/rubriek/persoonlijke_vaardigheden/leren_leren/reflecteren/

Regels voor het ontvangen van feedback. (2018). *Leren*. Geraadpleegd op 10 januari 2018, via <https://www.leren.nl/cursus/management/coaching/feedback-ontvangen.html>

Secundair onderwijs – Eerste graad – Inleiding bij de uitgangspunten voor de B-stroom. (z.j.). *Curriculum Vlaanderen*. Geraadpleegd op 5 november 2017, via <http://eindtermen.vlaanderen.be/secundair-onderwijs/eerste-graad/algemene-uitgangspunten/inleiding-uitgangspunten-b-stroom.htm>

Secundair onderwijs – Vakoverschrijdende eindtermen en ontwikkelingsdoelen – Uitgangspunten. (z.j.). *Curriculum Vlaanderen*. Geraadpleegd op 5 november 2017, via <http://eindtermen.vlaanderen.be/secundair-onderwijs/vakoverschrijdend/uitgangspunten.htm#top>

Tentoonstelling. (2017). *Wikipedia*. Geraadpleegd op 5 november 2017, via <https://nl.wikipedia.org/wiki/Tentoonstelling>

Van den Berg, C. (2017). De tien van Tumult #3: organiseer structuur. *Tumult*. Geraadpleegd op 10 januari 2018, via <https://www.tumult.nl/tien-tumult-3-organiseer-structuur/>

Vandaag vieren we René Magritte zijn 119de verjaardag. (2017). *Cultuur in beeld*. Geraadpleegd op 12 november 2017, via <http://www.cultuurinbeeld.be/index.php/artikels/793-vandaag-vieren-we-rene-magritte-zijn-119de-verjaardag.html>

Voorbeelden van vaardigheden. (z.j.). *Competentie voorbeelden*. Geraadpleegd op 10 januari 2018, via <http://www.competentiesvoorbeelden.nl/voorbeelden-van-vaardigheden>

Werktempo. (2017). *Ensie*. Geraadpleegd op 10 januari 2018, via <https://www.tumult.nl/tien-tumult-3-organiseer-structuur/>

Afbeeldingen draaiboek

Achtergrond + figuur op voorpagina

Meijer, M. (2016). Gekleurde dromen. *Pink Ribbon*. Geraadpleegd op 16 januari 2018, via <http://www.gekleurdedromen.nl/>

Webbrowser Google. (z.j.). *Inkt in water*. Geraadpleegd op 16 januari 2018, via <https://goo.gl/jkRGZ1>

Figuur 1: het onderwijsmodel van Nuy

Winkels, J. & Hoogeveen, P. (2014). *Het didactische werkvormenboek*. Assen: Koninklijke Van Gorcum.

Figuur 2: Fantastic Mr. Fox

Wright, N. (2015). Fantastic Mr. Fox. *Exeter Street Hall*. Geraadpleegd op 12 november 2017, via <http://www.exeterstreethall.org/film-friday-fantastic-mr-fox/>

Figuur 3: Shaun the Sheep Movie

Catch them if ewe can: new poster launch. (2015). *Shaun the Sheep*. Geraadpleegd op 12 november 2017, via <https://shaunthesheep.com/news/catch-them-if-ewe-can-%E2%80%93-new-poster-launch>

Figuur 5: zelfportret Gustave Courbet

De rebellie van Courbet. (2013). *Kunstblog Amsterdam* [blog]. Geraadpleegd op 13 november 2017, via <https://kunstblogamsterdam.wordpress.com/tag/zelfportret/>

Figuur 6: Whale Toss, Vladimir Kush

Whale Toss: Vladimit Kush. (2018). *Pixdaus*. Geraadpleegd op 12 november 2017, via <http://pixdaus.com/whale-toss-vladimir-kush-art-vladimir-kush/items/view/195711/>

Figuur 7: De terugkeer

Herscovici, C. (2009). Le retour. *The Art Tribune*. Geraadpleegd op 12 november 2017, via http://www.thearttribune.com/spip.php?page=docbig&id_document=1769

Figuur 8: Le fils de l'homme

De fils de l'homme. (2015). *Drupal*. Geraadpleegd op 12 november 2017, via <http://johan.ilovedrupal.net/nl/schilderijen/le-fils-de-lhomme>

Figuur 9: De volharding der herinnering

Brandt, E. (2017). Biografie Salvador Dali. *Salvador Dali*. Geraadpleegd op 12 november 2017, via <http://www.dali-salvador.nl/page2.htm>

Figuur 10: De Christus van de Heilige Johannes van het kruis

Lammertink, M. (2018). 'De Christus van de Heilige Johannes van het kruis' van Salvador Dali. *Lucepedia*. Geraadpleegd op 12 november 2017, via <https://www.lucepedia.nl/dossieritem/16/de-christus-van-de-h-johannes-van-het-kruis-van-salvador-dali>

Figuur 11: De nachtmerrie

De nachtmerrie. (2017). *Wikipedia*. Geraadpleegd op 12 november 2017, via https://nl.wikipedia.org/wiki/De_nachtmerrie

Figuur 12: Titania Awakes

Henry Fuseli: Titania Awakes, Surrounded by Attendant Fairies. (2011). *Art & Paintings*. Geraadpleegd op 12 november 2017, via <https://favourite-paintings.blogspot.be/2011/10/henry-fuseli-titania-awakes-surrounded.html>

Figuur 13: dagdromen

Tan, K. (2017). Photographer Kelly Tan creates incredible magical world with her iphone. *Funpal Studio*. Geraadpleegd op 12 november 2017, via <http://www.funpalstudio.com/2017/09/07/photographer-kelly-tan-creates-incredible-magical-world-with-her-iphone/2/>

Figuur 14: dromen

Schilling, A. (2016). Zapp echt gebeurd: Het meisje van 672K. *VPRO*. Geraadpleegd op 12 november 2017, via <https://www.vpro.nl/lees/gids/2016/26/annegien.html>

Figuur 15: nachtmerrie

The steam theme blog. (z.j.). *Contentimus* [blog]. Geraadpleegd op 12 november 2017, via <http://contentimus.tumblr.com/>

Figuur 16: affiche van Parkenfeest 2017

Wesselink, C. (2017). Parken Feest 2017. *De Parken: Wijkraad - Appeldoorn*. Geraadpleegd op 13 november 2017, via <https://www.deparken.nl/parkenfeest-2017/>

Figuur 17: affiche van Rock Werchter 2007

Waarom Rock Werchter 2007 misschien wel de beste editie van de eeuw was. (2007). *Studio Brussel*. Geraadpleegd op 13 november 2017, via <https://stubru.be/weekvandeeeuw/waaromrockwerchter2007misschienweldebesteeditievandeeeuwwas>

Figuur 19: voorbeeld van een stappenplan

Duyvendak, L. (2014). Hoe maak ik een stop motion-film?. *Wordpress*. Geraadpleegd op 11 november 2017, via <https://lenkeduyvendak.wordpress.com/>

Geraadpleegde werken

Niet-digitale bronnen

Boek

Kallenberg, T., Grijsparde, L. v., Braak, A. t., & Baars, G. (2014). *Leren (en) doceren in het hoger onderwijs*. Den Haag: Boom Lemma.

Vanhoof, J., Van De Broek, M., Penninckx, M., Donche, V. & Van Petegem, P. (2012). *Leerbereidheid van leerlingen aanwakkeren: principes die motiveren, inspireren en werken*. Leuven: ACCO Uitgeverij.

Digitale bronnen

Sociale media

Wouda, J. (2017). Niet eens met de groepsindeling? Do's & dont's. *Heutink voor thuis* [blog]. Geraadpleegd op 5 november 2017, via <https://www.heutinkvoorthuis.nl/nl/niet-eens-met-de-groepsindeling-dos-donts/news/184/>

Tijdschriftartikel

Leraars en leerlingen motiveren elkaar. (2000). *Knack*, 4. Geraadpleegd op 4 november 2017, via <https://www.klasse.be/archief/leraars-en-leerlingen-motiveren-elkaar/>

Vries, R. D. (2016, Mei 31). *Knack*. Klassiek lesgeven aan het bord is onmogelijk. Geraadpleegd op 5 november 2017, via <https://www.klasse.be/46926/leerjaar-1b-klassiek-lesgeven-onmogelijk/>

Digitale bachelorproef

Berbé, J. (2013). *Houden van praktijk? De keuze voor de B-stroom in het secundair onderwijs. Een kwalitatieve bevraging van leerlingen in de B-stroom*. Geraadpleegd op 15 november 2017, via <http://www.vub.ac.be/sites/vub/files/masterproefwwjolieberbe.pdf>

De kracht van projectmatig werken. (z.j.). *Concept uitgeefgroep*. Geraadpleegd op 23 oktober 2017, via http://www.conceptuitgeefgroep.nl/documents/ot/projectmatig-werken-in-de-praktijk_h1_h2.pdf

Merckx, K. (2009, eerste druk). *Schoolvoorbeeld Digitale Video*. Geraadpleegd op 10 november 2017, via <https://www.schoolvoorbeeld.be/film.pdf>

Webpagina

De korte teamroltest. (2009). *Werken met teamrollen*. Geraadpleegd op 5 november 2017, via <http://www.werkenmetteamrollen.nl/Vragenlijsten/De-Korte-Belbin-Teamroltest.asp#.WmT5k6jiY2x>

Fonds Raoul Servais VZW. (z.j.). *Wat is animatiefilm? Workshops animatiefilm*. Geraadpleegd op 5 november 2017, via <http://studylibnl.com/doc/845877/wat-is-animatiefilm---fonds-raoul-servais>

Van de Kamp, M.T. (z.j.). *Leeractiviteiten. Kunsttheorie PO*. Geraadpleegd op 5 november 2017, via <http://www.expertisecentrum-kunsttheorie-po.nl/vakdidactiek/leeractiviteiten/>

Bijlagen

Bijlage 1: interview met Marina Hulshagen

1. In welk onderwijsnet geeft u les?

Het gesubsidieerd vrij onderwijs

2. In welke graad geeft u voornamelijk les?

Hoofdzakelijk de eerste graad.

3. Hoeveel jaar geeft u al les als leerkracht?

Dat zal dit jaar ongeveer achttien jaar zijn.

4. Hoeveel jaar geeft u al les aan de eerste graad B-stroom?

Als ik terugtel dan kom ik aan dertien jaar.

5. Wat zou u graag anders willen zien in de lessen PO?

Ik zou heel graag hebben dat ons vak in heel het schoolgebeuren meer waardering krijgt. Zowel van de collega's als van de directie en de leerlingen. Iedereen die eigenlijk bij het schoolgebeuren betrokken is.

6. Heeft u al eens eerder gewerkt aan een creatief project met de leerlingen uit de B-stroom?

Ja, wij hebben ieder jaar themaweken op het einde van elk trimester bij de B-stroom. Bij 1B: bij Kerstmis het thema 'Geboorte', bij Pasen het thema 'Op de buiten' en op het einde van het schooljaar hebben we als thema 'Water'.

7. Gaat het hier om een zelfgekozen project of een project door een organisatie uitgewerkt?

De projecten zijn opgelegd en keren ook elk jaar terug.

8. Gaat u op zoek naar de interesses van de leerlingen uit de B-stroom en koppelt u hier een opdracht aan?

Uiteraard, het is belangrijk dat je de interesse hebt van de leerlingen uit de B-stroom om tot een resultaat te komen.

9. Wat vindt u belangrijk tijdens het geven van de lessen PO?

Eerst en vooral dat de leerlingen er iets van opsteken.

Ten tweede is het belangrijk dat je de leerlingen kan motiveren zodanig dat ze ook enthousiast en creatief zijn.

Ten derde vind ik het ook belangrijk dat je blik verruimend denkt. Ze moeten de boodschap begrijpen achter opdrachten en/of werken.

10. Wat vindt u van de motivatie bij de leerlingen uit de B-stroom?

Mijn ervaring is dat de motivatie bij de leerlingen uit de B-stroom heel goed is en ik merk geen verschil met de leerlingen uit de A-stroom. De leerlingen uit de B-stroom hebben een extra uur in de week en leerlingen uit de A-stroom hebben slechts twee uur in de week. Je hebt dus iets meer tijd om de leerlingen warm te maken voor je onderwerp.

11. Hoe wekt u hun motivatie op?

Eerst en vooral vind ik het belangrijk dat je je kan aansluiten bij de leefwereld van de jongeren. Het is ook heel belangrijk dat ze hun eigen inbreng hebben d.w.z. dat ze hun eigen zeg hebben over dat onderwerp. Dat wil niet zeggen dat ze eindeloos aan het woord moeten blijven, dit moet je natuurlijk doseren.

En het is ook belangrijk dat je hen warm kan maken voor de opdracht en/of het vak waarmee ze bezig zijn.

12. Is er een verschil tussen de leerlingen van de A-stroom en leerlingen van de B-stroom? Zo ja, welk(e) verschil(len)?

Echte verschillen zou ik niet durven zeggen, wat ik wel inlas voor mijn leerlingen uit de B-stroom is nog meer structuur brengen in mijn lessen, hen iets meer tijd geven om aan de opdracht/het project te werken (is mogelijk, omdat ze een extra uur hebben in de week) en veel herhaal.

13. Ligt het niveau lager of hoger bij de leerlingen van de B-stroom t.o.v. de leerlingen van de A-stroom? Zo ja, waaraan merk je dit?

Je hebt natuurlijk altijd leerlingen zowel in de A-stroom als in de B-stroom die creatiever zijn of die handiger zijn (motorisch meer onderlegd zijn). Algemeen zou ik durven zeggen dat de leerlingen uit de A-stroom hun creativiteit iets hoger ligt dan bij de leerlingen uit de B-stroom.

14. Zou u graag een project willen starten waarbij een aantal of alle ontwikkelingsdoelen van het leerplan aan bod komen?

Ja, als dat mogelijk zou zijn, want het leerplan bevat wel een heleboel ontwikkelingsdoelen.

15. Wat stelt u zich voor bij nieuwe beeldende technieken?

Dan denk ik dat dit vooral aansluit bij de wereld van de ICT. Al de nieuwe technieken zoals stopmotion en sleeveface.

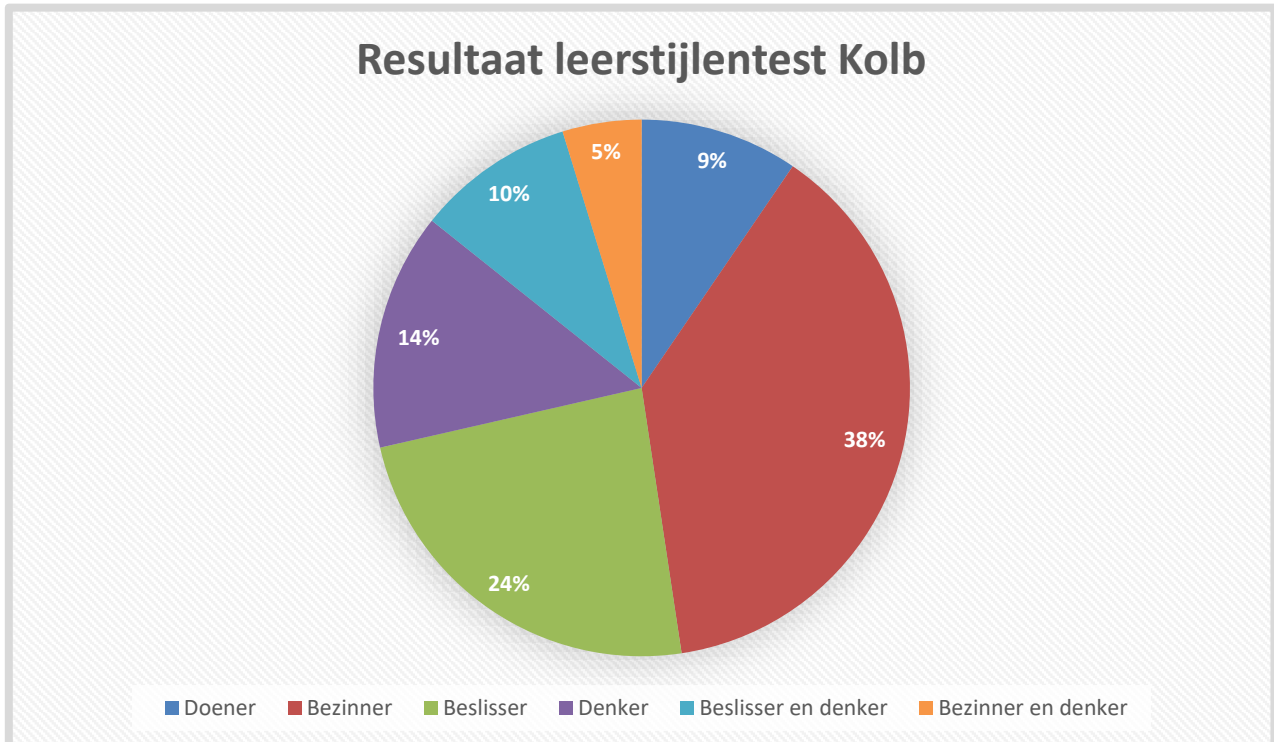
16. Welke kunstvormen vindt u nog interessant om te gebruiken tijdens uw lessen? Voorbeelden: Installatie, Schilderkunst, Architectuur, Muziek, Fotografie, Grafiek, Tekenkunst, Moderne media, Film, Cross-over, etc.

Elke kunstvorm vind ik persoonlijk interessant en belangrijk, maar ik denk dat het ook belangrijk is dat je nadenkt over 'Waar pikken de leerlingen het meeste uit?'

Als eerste zie ik hier staan installatie, dit vergt iets meer uitleg om de leerlingen te betrekken in dit onderwerp en ze hiervoor warm te maken. Bij schilderkunst of tekenkunst is het meer voor de hand liggend en moet je niet te veel extra uitleg geven. Hierbij kunnen ze zich de opdracht iets makkelijker voorstellen dan bij installatie.

Bijlage 2: resultaat leerstijlentest Kolb

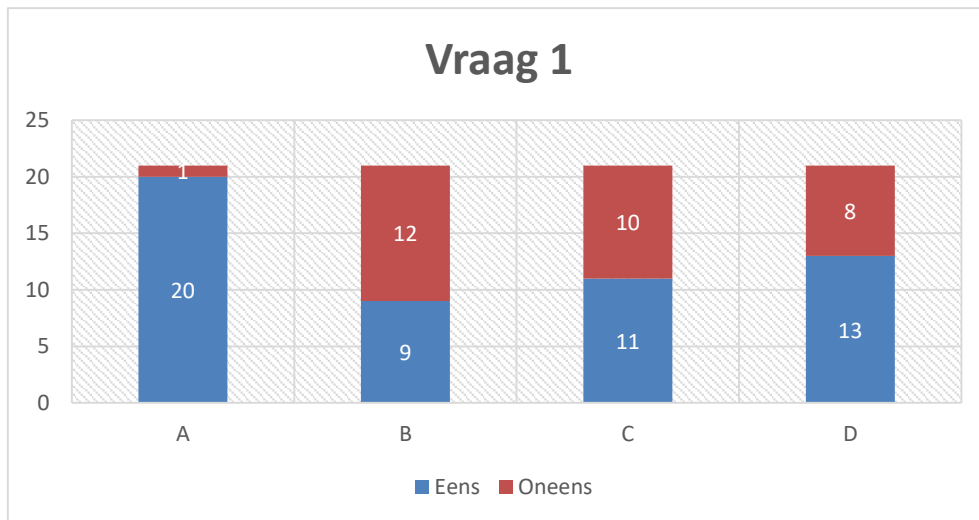
Uit onderstaande tabel blijkt dat er meer Beslissers en Bezimmers aanwezig zijn in beide klassen. Doordat de leerlingen voldoende tijd kregen om na te denken hoe ze de opdracht gingen uitwerken, voelde ze zich veiliger en gemotiveerder om tot het eindresultaat te komen. Dat ze hierbij structuur nodig hadden, geeft het aantal beslissers weer.

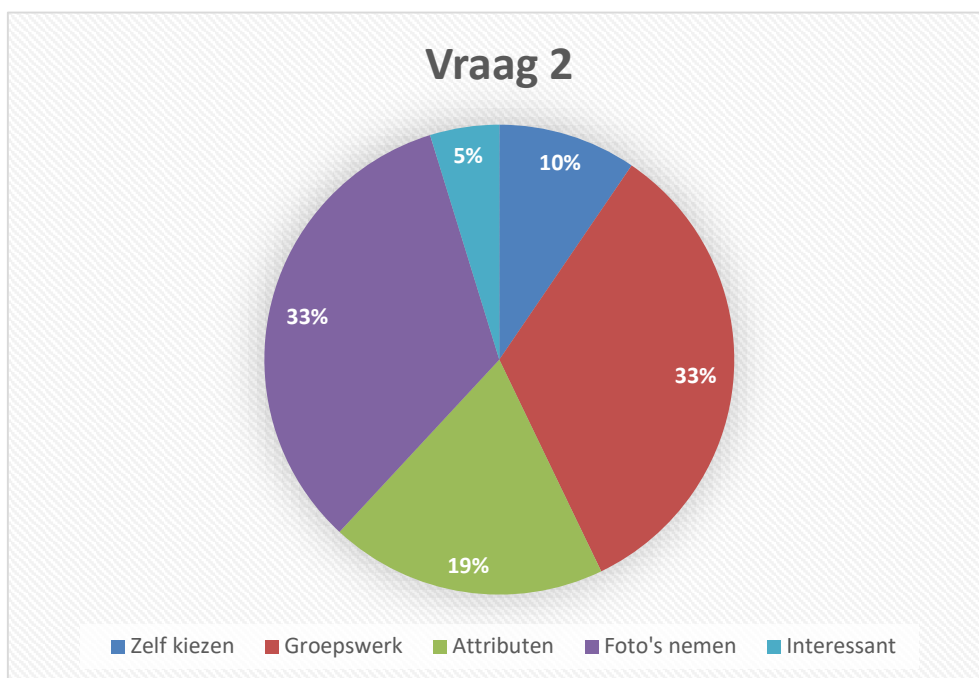
Bijlage 3: resultaten evaluatie

1) Ben je het eens of oneens met de volgende stellingen, plaats dan een kruisje in één van de twee vakken:

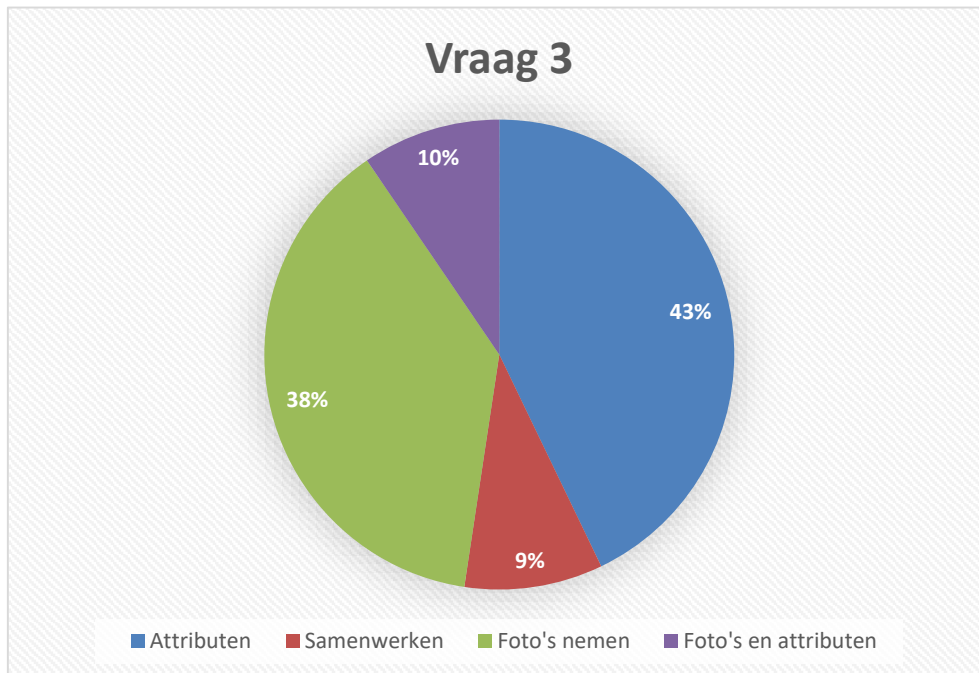
Stelling	Eens	Oneens
Ik wou eerst nadenken over de opdracht vooraleer ik eraan begon.	20/21	1/21
Ik wou meteen beginnen aan het uitwerken van de opdracht.	9/21	12/21
Ik vond het leuk om in mijn groepje de leiding te nemen.	11/21	10/21
Ik kreeg liever een opdracht om uit te voeren van een teamgenoot.	13/21	8/21

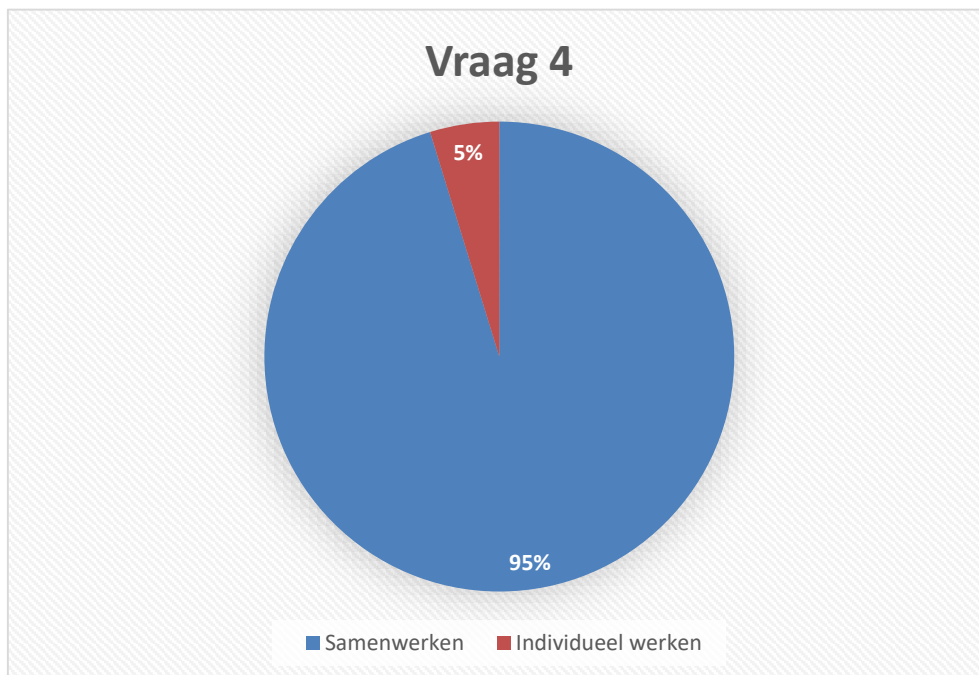
2) Vond je het leuk om aan dit project te werken? Leg uit.

3) Wat vond je voor jou persoonlijk het fijnste om te doen?

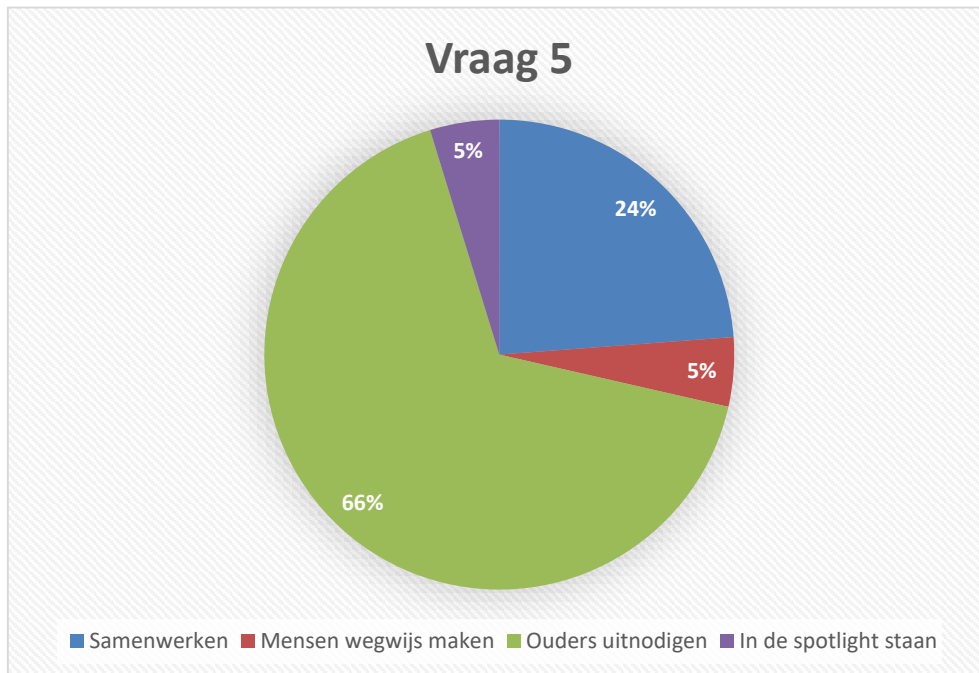

4) Vond je het motiverender om met anderen samen te werken aan één doel of werk je liever alleen?

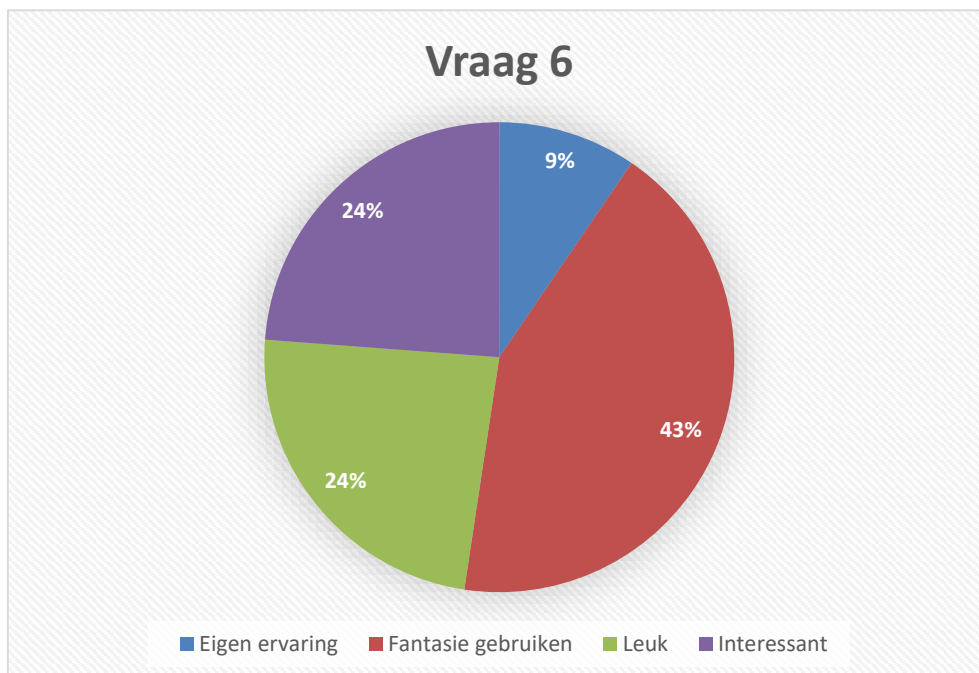

5) Vind je het leuk om een tentoonstelling te presenteren van jullie werken?

6) Wat vond je van het thema dromen? Leg uit.

7) Welke techniek sprak jou het meeste aan en welke het minste? Geef een score van 1 tot 3. Je mag maar één keer hetzelfde cijfer gebruiken.

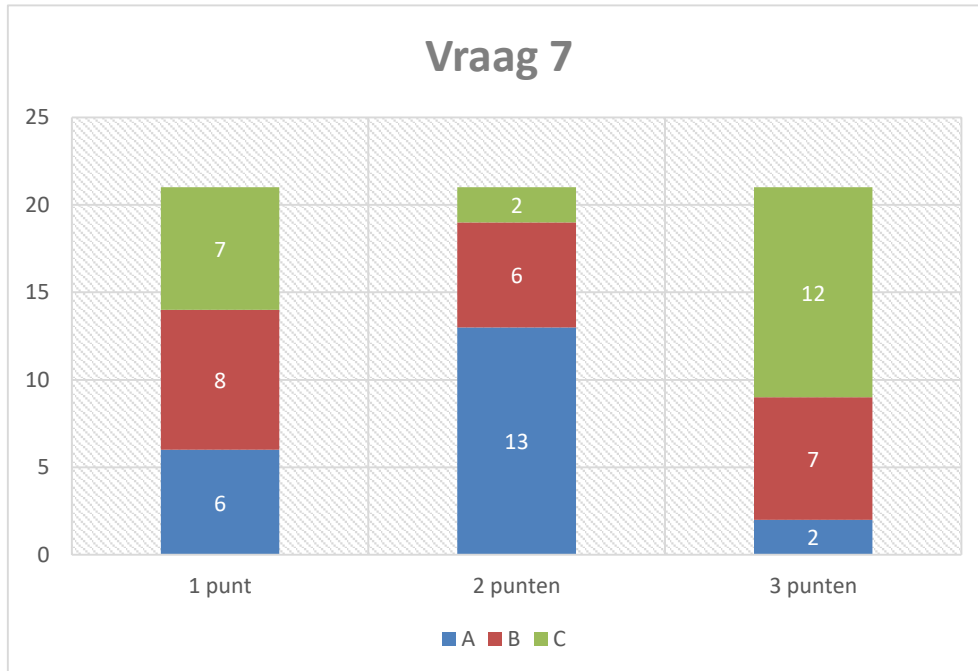
1 = sprak mij het meeste aan

3 = sprak mij het minste aan

Een attriboot maken .....

Een stop-motion filmpje maken .....

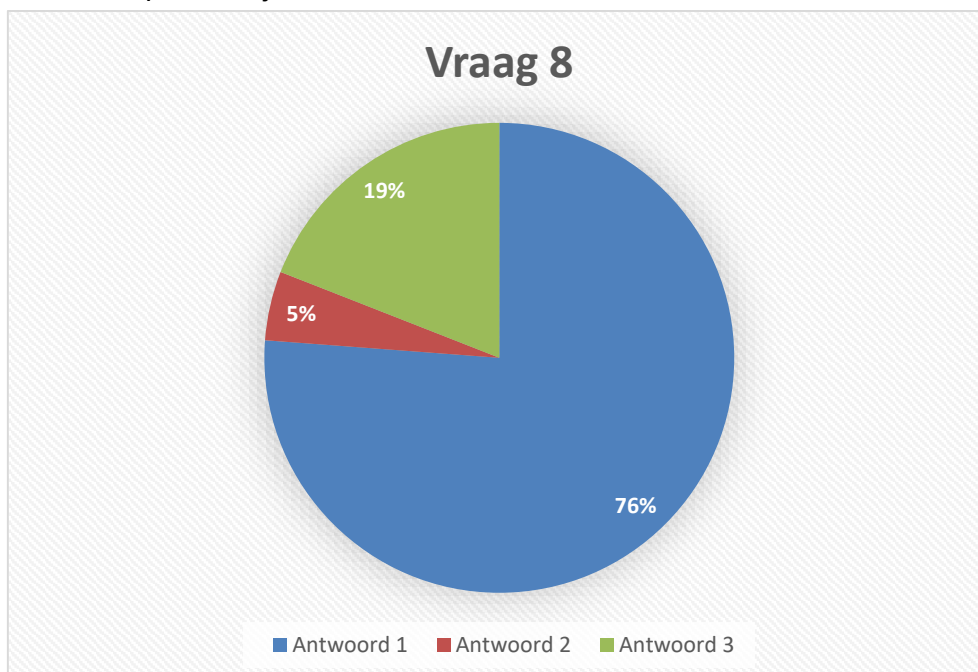
Een affiche maken .....

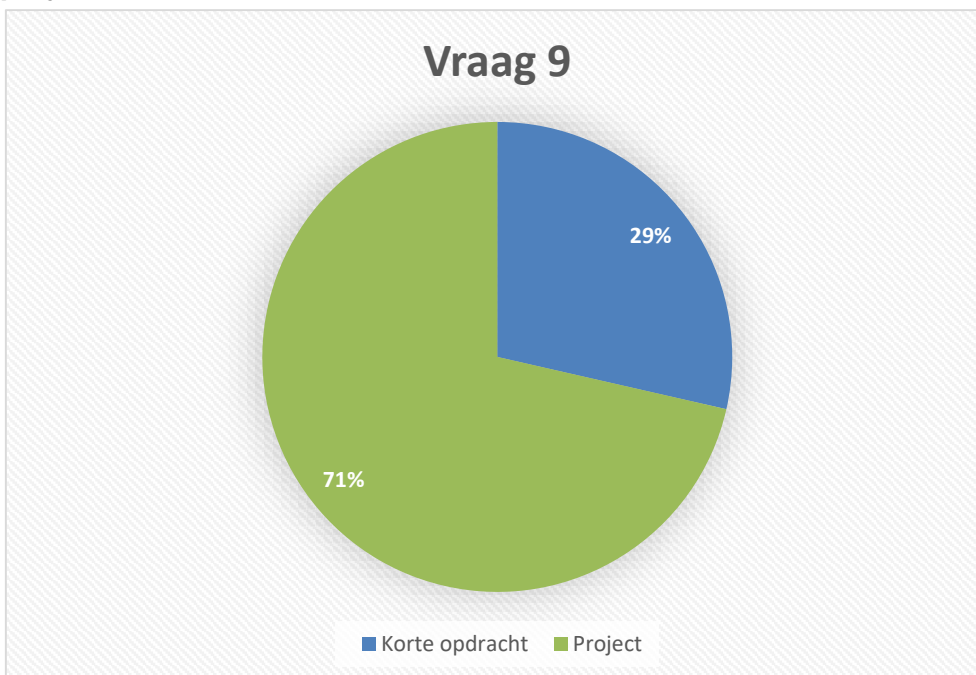
8) Duid één antwoord aan bij de volgende vraag:

Ik ben gemotiveerd voor het vak PO, omdat

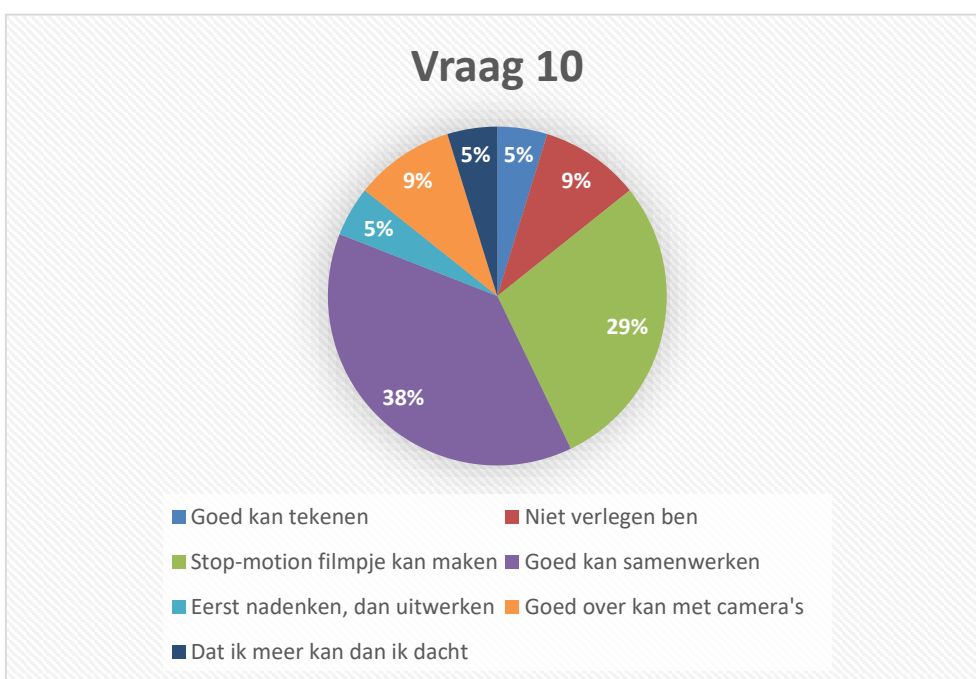
- ... ik nieuwe dingen wil bijleren.
- ... anderen (ouders, vrienden, leerkrachten, ...) dit van mij verwachten.
- ... ik dit persoonlijk zeer waardevol vind.

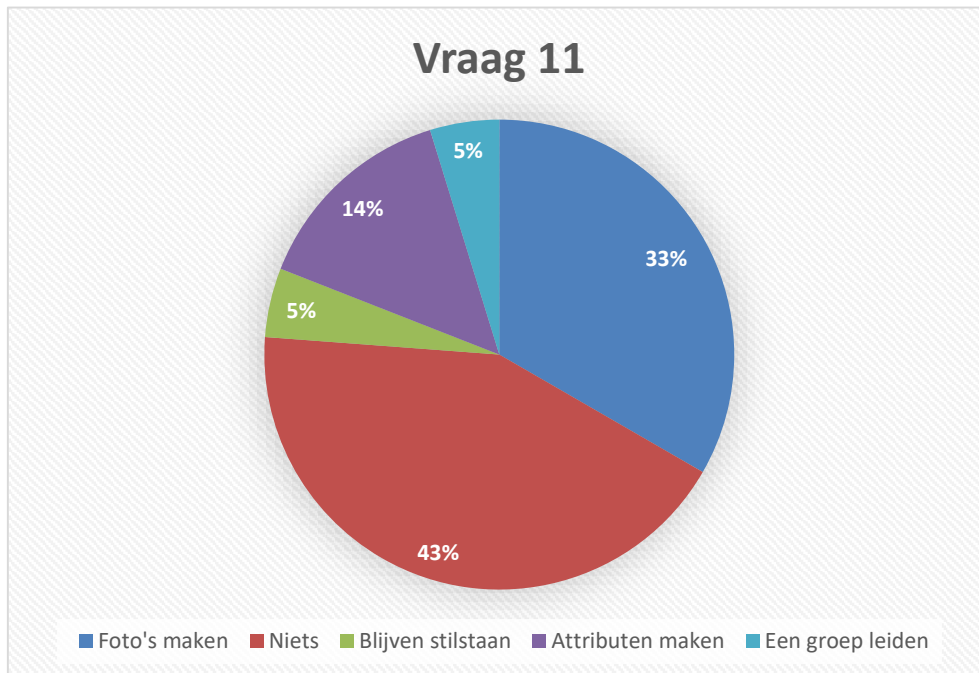
9) Werk je liever aan een kortere opdracht tijdens de PO-lessen of zou je terug voor een project kiezen?

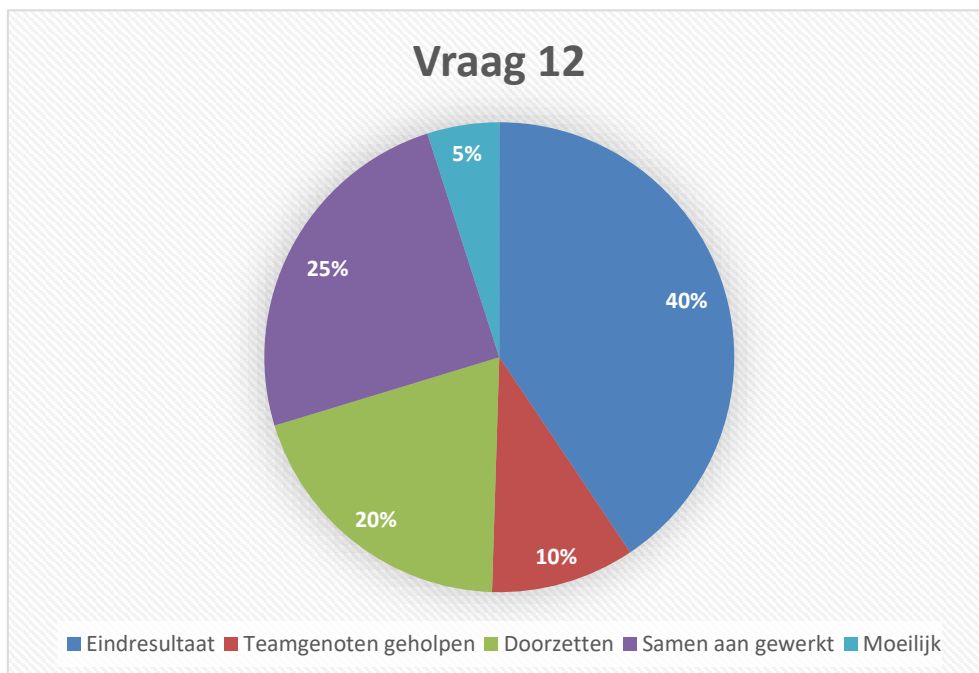
10) Wat heb je over jezelf geleerd?

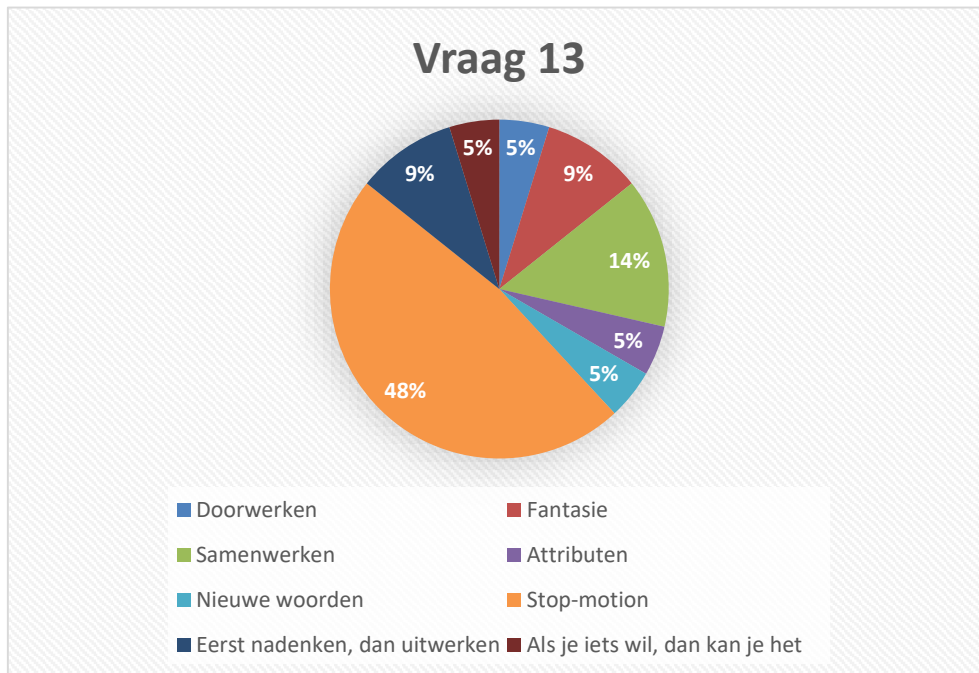
11) Was er iets waardoor je verbaasd was over jezelf dat je dit kon?

12) Ben je fier op jezelf dat je aan dit project meegeholpen hebt? Waarom?

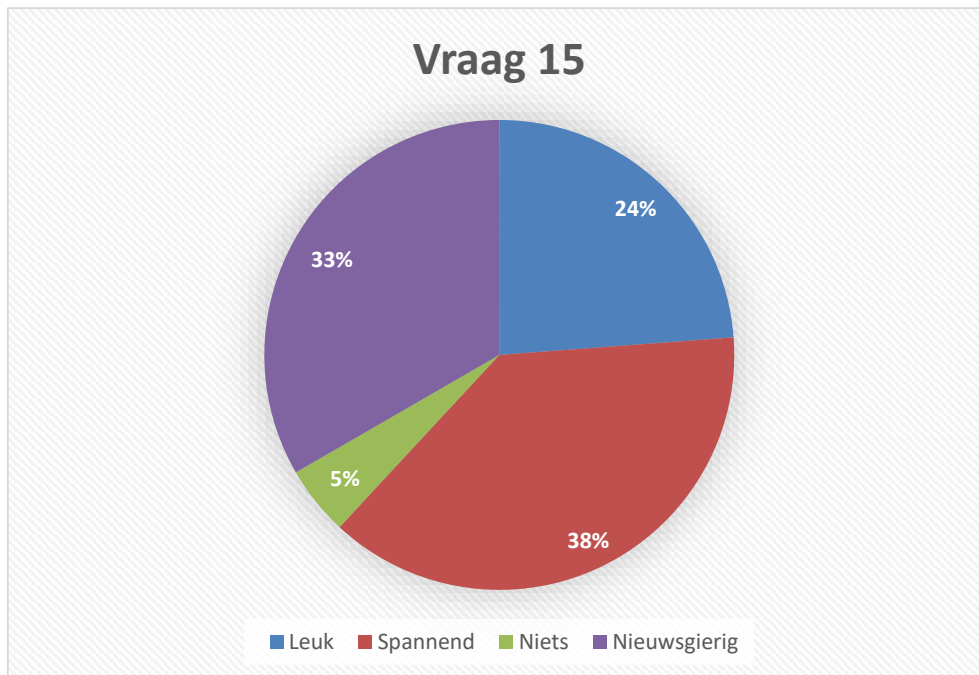
13) Wat heb je bijgeleerd van dit project?

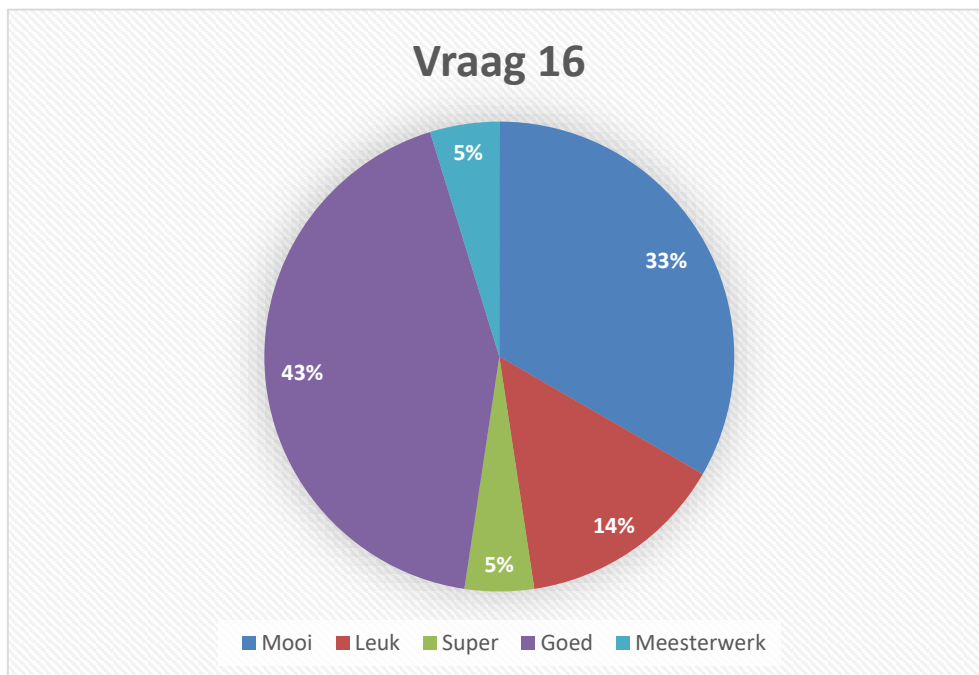
14) Hoe vond je het om zelf te mogen kiezen wat je mocht maken?

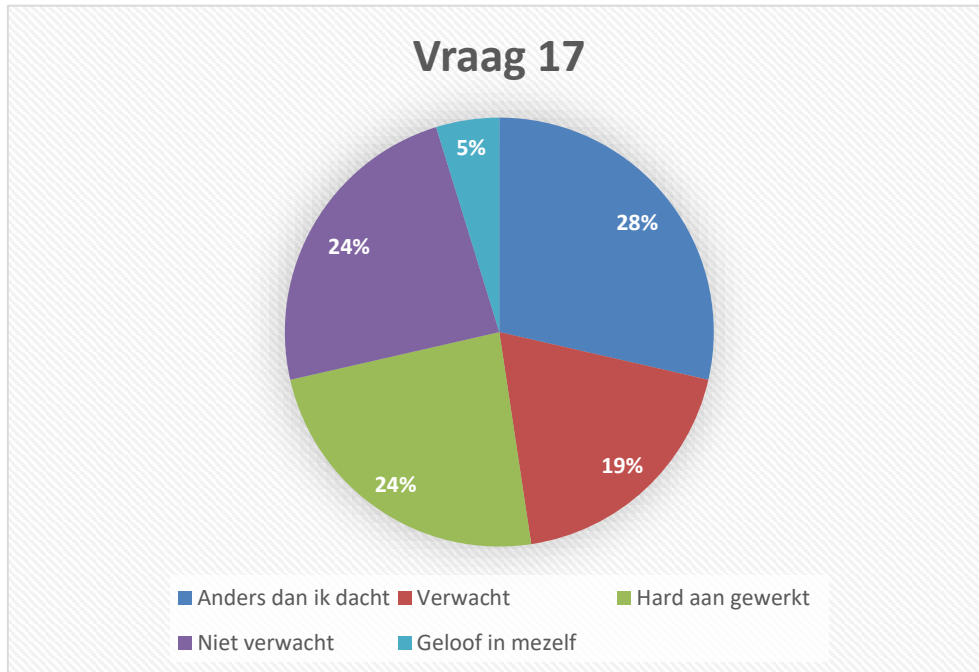
15) Hoe was het om aan een project te werken zonder dat je wist wat het eindresultaat zou worden?

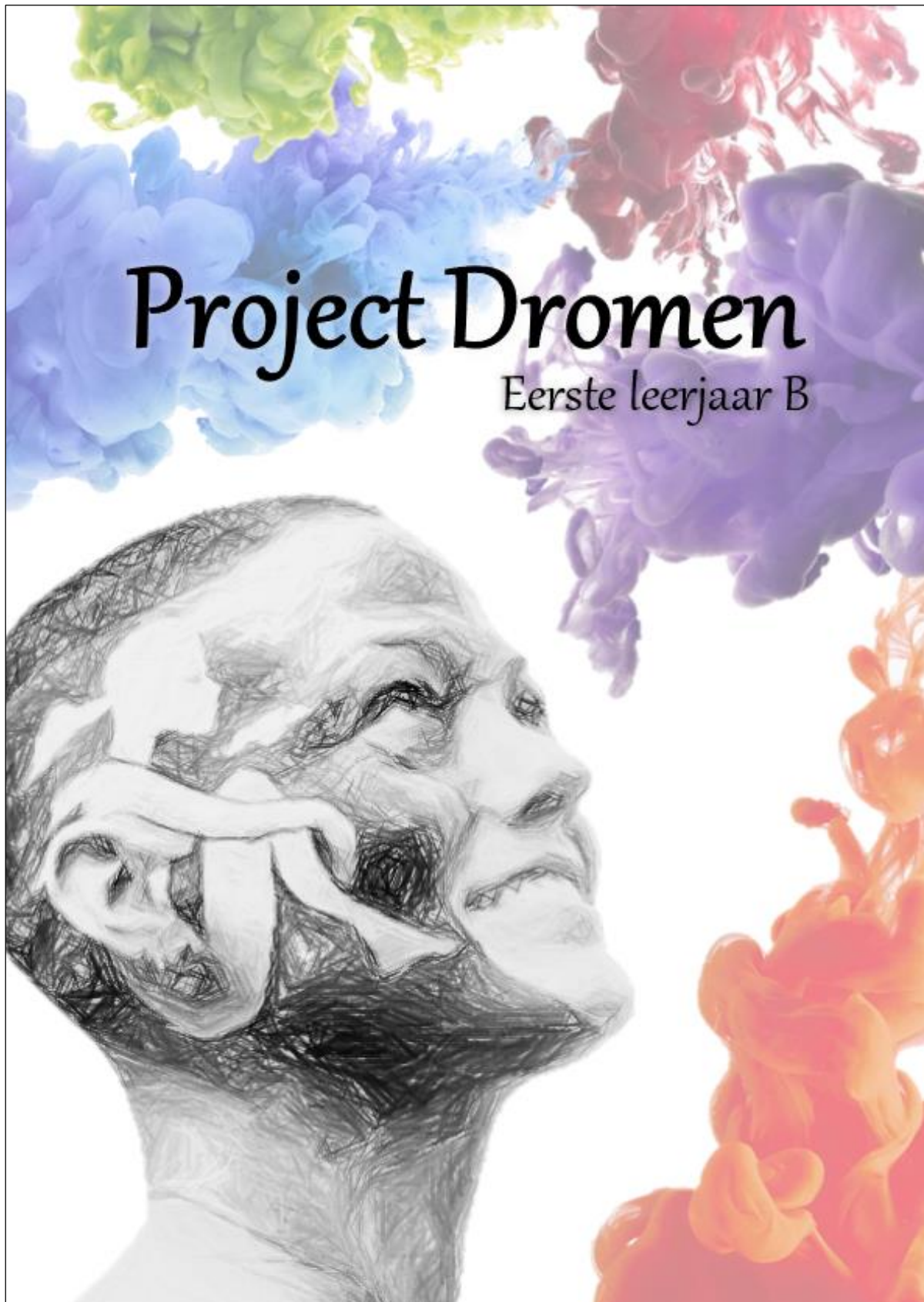
16) Wat vind je van het eindresultaat?

17) Had je verwacht dat je tot dit eindresultaat zou komen? Leg uit.

Bijlage 4: uitwerking van het project (draaiboek)

Project Dromen

Eerste leerjaar B

Inhoudsopgave

1 Inleiding	5
1.1 Opmaak van het draaiboek	6
2 Uitwerking per fase	7
2.1 Oriëntatiefase	7
2.1.1 Introductie in de klas	7
2.1.1.1 Projectmatig werken	7
2.1.1.2 Stop-motion	7
2.1.1.3 Tentoonstelling	9
2.1.1.4 Thema 'Dromen'	10
2.1.2 Groepsindeling	11
2.1.3 Thema's verduidelijken	12
2.2 Herhalings- en verwervingsfase	16
2.2.1.1 Voorbereiding van stop-motion	16
2.3 Verwerkingsfase	19
2.3.1.1 Attributen	19
2.3.1.2 Affiche	21
2.3.1.3 Stop-motion	22
2.3.1.4 Tentoonstelling	24
2.4 Evaluatiefase	28
2.4.1.1 Evaluatie	28
Bijlagen	29
Eindtermen	53
Leerplandoelstellingen	54
Doelstellingen per fase	55
Oriëntatiefase	55
Herhalingsfase	55
Verwervingsfase	55
Verwerkingsfase	55
Evaluatiefase	56
Vaardigheden per fase	57

1 Inleiding

Vooraleer het project van start kan gaan, is het belangrijk dat de leerlingen een algemeen beeld krijgen van wat ze de volgende weken gaan doen. Het is voor hen een nieuwe ervaring om projectmatig te gaan werken. Voorheen wisten ze hoe het resultaat eruit zou zien en dit was nu niet het geval.

Projectmatig werken kan je omschrijven als: een geheel van activiteiten, dat binnen een afgebakende periode en met de beschikbare mogelijkheden aangeboden en verwerkt wordt, om een bepaald doel te realiseren.

Door te vertrekken vanuit actuele problemen en/of de leefwereld en belangstelling van de leerlingen wordt de interesse maximaal opgewekt, hetgeen een positieve invloed heeft op de uit- en verwerking van het gekozen project.

Het project heeft als naam 'Dromen' en gaat in op drie subthema's: dagdromen, dromen en nachtmerries. Het is de bedoeling dat leerlingen zelf gaan ervaren wat deze subthema's voor hen betekenen. De gevoelens, ervaringen en gedachtes worden door de leerlingen omschreven en verwerkt op een creatieve manier (stop-motion).

Het project biedt meerdere vaardigheden aan die leerlingen nodig hebben om deel uit te maken van de maatschappij. Denk maar eens aan het intensief samenwerken gedurende het hele project om een stopmotion te maken of een oplossing zoeken voor een probleem dat opduikt tijdens het project. De doelstellingen en vaardigheden worden achteraan vermeld per fase.

Er is voldoende materiaal aanwezig in het klaslokaal en leerlingen kunnen hier gebruik van maken. De leerkracht biedt mogelijke technieken aan die ze kunnen toepassen, maar dit zijn ze niet verplicht. De leerlingen vragen zelf om een bepaald soort techniek uit te leggen. Ze gaan dus met andere woorden zelf op zoek naar de verschillende mogelijkheden van de materialen.

Het project kan met verschillende klassen of binnen één klas voltooid worden. Het onderzoek of dit project wel degelijk de motivatie bevordert van leerlingen uit de B-stroom is toegepast op twee klassen uit het eerste leerjaar B.

Zoals hierboven vermeld, gaan de leerlingen een stopmotion maken. Stopmotion is een filmtechniek waarbij foto's genomen worden die elkaar opvolgen. Wanneer je de foto's snel achter elkaar bekijkt, lijkt het alsof het een filmpje is. Een stopmotion kan op verschillende manieren gemaakt worden: met klei, met papier, met het lichaam, etc. Er zijn verschillende materialen om een stopmotion te maken, maar het gebeurt allemaal op dezelfde manier (techniek). Stopmotion wordt in 2.1.1.2 verder uitgelegd.

Wanneer de stopmotion klaar is om gepresenteerd te worden, gaan de leerlingen een tentoonstelling organiseren om de stopmotion te tonen aan de ouders, leerlingen en leerkrachten uit de school. Hiervoor moeten ze ook bekend maken wanneer en waar het zal plaatsvinden en dit doen ze aan de hand van een affiche. De affiche wordt ontworpen door de leerlingen.

1.1 Opmaak van het draaiboek

Het draaiboek is zo uitgeschreven dat het meteen toegepast kan worden. Onderstaande geeft weer hoe het draaiboek is opgebouwd.

- Het draaiboek is opgedeeld volgens de vijf fasen van Nuy:
  - Oriëntatiefase
  - Herhalingsfase
  - Verwervingsfase
  - Verwerkingsfase
  - Evaluatiefase

Figuur 1: het onderwijsmodel van Nuy

- Bij elk onderdeel wordt vermeld hoe lang het deel duurt en welke materialen er nodig zijn.
- Extra informatie voor de leerkracht wordt in het cursief aangeduid.
- Een opdracht of een vraag voor de leerlingen wordt in het vet aangeduid.

2 Uitwerking per fase

2.1 Oriëntatiefase

De oriëntatiefase is de introductie van het project stap voor stap. De leerlingen worden ingelicht over het uiteindelijke doel van het project. Door opdrachten en vragen wordt de belangstelling en nieuwsgierigheid geprikkeld van de leerlingen.

2.1.1 Introductie in de klas

Duur: 40 minuten	Materiaal: krijt, krijtbord, voorbeeldfilmpjes op usb-stick, kladbladen (3x), pennen (3x), vragen/foto's afdrukken voor brainstorming (3x), computer/laptop, eventueel beamer en projectiescherm.
-------------------------	--

In de inleiding werd het project globaal beschreven. Om dit op een aangename en begrijpbare manier over te brengen naar de leerlingen, kan je gebruik maken van volgende indeling.

2.1.1.1 Projectmatig werken

Wat is projectmatig werken precies? Een geheel van activiteiten, dat binnen een afgebakende periode en met de beschikbare middelen uitgevoerd wordt, om een bepaald doel te realiseren. (Melis, 2008)

Het is een hele boterham, maar we gaan deze definitie even ontleden. Er staat in dat er activiteiten gaan plaatsvinden, maar welke activiteiten gaan wij doen? Wel, wij gaan een tentoonstelling houden voor onze ouders en de leerlingen van de school. Om een tentoonstelling te geven, hebben we eerst werken nodig om te tonen. We gaan dus verschillende werken maken en dit verwerken we in één groot werk.

Als tweede zien we dat het binnen een afgebakende periode is en dat we een bepaald doel moeten realiseren. We hebben dus een beperkte tijd om het werk te realiseren en de tentoonstelling is het uiteindelijke doel van het project.

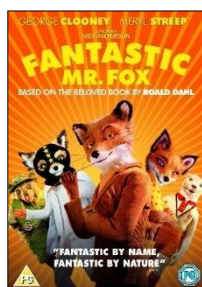
Even kort samenvatten wat we dus gaan doen de volgende weken: wij gaan allerlei attributen maken om te verwerken in een stop-motion. De attributen en de stop-motion filmpjes worden gepresenteerd op de tentoonstelling.

2.1.1.2 Stop-motion

Opdracht:

Laat leerlingen zelf nadenken over wat stop-motion is door middel van vragen te stellen:

- Wie heeft er al eens van stop-motion gehoord?
- Heb je hier al ervaring mee?
- Kunnen jullie voorbeelden geven van stop-motion? *Fantastic Mr. Fox* en *Shaun the Sheep Movie* zijn voorbeelden van stop-motion.

Figuur 2: *Fantastic Mr. Fox*

Figuur 3: *Shaun the Sheep Movie*

Laat een voorbeeldfilmje zien aan de leerlingen om zo een beeld te creëren over wat een stop-motion kan zijn. De achtergrondmuziek versterkt het stop-motion filmje en creëert een bepaalde sfeer. Voorbeelden van filmpjes:

- 1) In dit filmje zie je hoe guacamole gemaakt wordt. Er wordt gebruikt gemaakt van plasticine of ander kneedbaar materiaal.
https://www.youtube.com/watch?v=dNJdJIwCF_Y&list=PLVK1Q9ppZiaC7Y-QPJ6ttebUdrmXyC
- 2) In dit filmje zie je hoe twee personen aan karate doen. Dit wordt ook wel pixilation genoemd: animatie van het leven van mensen of dieren.
<https://www.youtube.com/watch?v=MPNlg-cgLgE>
- 3) In dit filmje wordt getoond hoe het leven is van de afgebeelde persoon. Dit wordt ook wel pixilation genoemd: animatie van het leven van mensen of dieren.
<https://www.youtube.com/watch?v=zpLK-AM54RA>

Hoe komt het dat wij dit als een filmje zien en niet als een reeks foto's achter elkaar?

Antwoord: Door de opgenomen beelden aan een snelheid van 25 beelden per seconde te vertonen ontstaat een bewegingsillusie. Het oog is te traag om elk beeldje apart te zien. Elk beeld blijft een beetje nawerken op het netvlies. (Guchteneere, 2015)

Welke techniek moeten wij toepassen om een stop-motion te verkrijgen?

Antwoord: Eerst wordt het voorwerp dat op de film moet bewegen, meestal een pop of kleifiguurtje, in een bepaalde houding neergezet en met de camera wordt een frame hiervan geschoten. Vervolgens wordt de houding van de figuur een fractie veranderd en wordt er opnieuw één frame geschoten. Dit wordt herhaaldelijk gedaan. Door vervolgens de film af te spelen lijkt het alsof het voorwerp uit zichzelf beweegt. (Guchteneere, 2015)

Wat is het verschil dan tussen een animatiefilm en een 'gewone' film?

Antwoord: Een animatiefilm onderscheidt zich van 'gewone' film doordat er beeld per beeld wordt opgenomen. Bij een 'gewone' film blijft de camera doorlopend beelden opnemen (25 per seconde), bij een animatiefilm wordt elk beeldje afzonderlijk opgenomen.

Opdracht:

Wie kan er nu in een paar woorden uitleggen wat stop-motion is? Schrijf op het bord stop-motion en laat leerlingen hierrond een aantal woorden schrijven.

a) **Attributen**

Vooraleer leerlingen kunnen starten met het maken van de foto's en dit om te zetten naar een filmpje, moeten ze attributen maken. Deze attributen worden gebruikt tijdens het maken van de stop-motion en geven iets extra's aan het verhaal.

Vooraleer we kunnen starten met het maken van stop-motion filmpjes, hebben wij attributen nodig. **Maar wat is een attribuut?** Een attribuut is een voorwerp dat gebruikt wordt om het beeld te versterken, ze geven iets extra's aan het verhaal. Een voorbeeld: het verhaal speelt zich af in de ruimte en leerlingen willen een ruimteschip maken. Het ruimteschip is een attribuut.

Figuur 4: een ruimteschip om naar een planeet te reizen.

2.1.1.3 **Tentoonstelling**

Wat is een tentoonstelling? Een tentoonstelling is een (tijdelijke of permanente) gelegenheid waarbij, één of meer personen of organisaties objecten tonen (bijvoorbeeld kunstwerken) voor het publiek, die voor dit doel naar deze gelegenheid komen. Afhankelijk van de aard kunnen tentoonstellingen openbaar, of enkel op uitnodiging toegankelijk zijn. (Tentoonstelling, 2017)

Dit is ook weer een hele uitleg die we samen even gaan overlopen. Een tentoonstelling kan dus tijdelijk of permanent zijn, maar **wat is het verschil?**

Opdracht:

Laat leerlingen nadenken over het verschil tussen een tijdelijke of permanente tentoonstelling.

Antwoord: Een tijdelijke tentoonstelling is kortstondig, zij zal dus niet altijd aanwezig zijn in die ruimte. Een permanente tentoonstelling is langdurig, zij blijft aanwezig in die ruimte voor een langere tijd/voor altijd. Denk maar eens aan het Gallo-Romeins Museum in Tongeren: hij biedt een permanente tentoonstelling aan, maar vaak ook een tijdelijke tentoonstelling.

Hoe we een tentoonstelling gaan organiseren en wat wij hier allemaal voor moeten doen, zien we in de laatste lessen van ons project (zie 2.3.1.4 Tentoonstelling).

a) **Affiche**

Een affiche of een poster is een biljet dat opgehangen wordt aan een muur of reclamebord. De bedoeling van zo'n affiche is om aan de mensen te laten weten wat er binnenkort te doen is of er kan reclame ontstaan voor een bepaald product. Meestal staat er alle nodige informatie op zoals datum, acteurs, regisseur, locatie, naam product, enzovoort. (Affiche, 2018)

Wij houden een tentoonstelling waarin onze stop-motion filmpjes worden getoond aan ouders, maar ook aan leerkrachten en leerlingen. Om te laten weten wanneer deze plaatsvindt en naar waar ze moeten komen om dit te kunnen zien, moeten wij promotie maken voor onze tentoonstelling. Door een affiche te maken, laten wij dit aan iedereen weten.

2.1.1.4 Thema 'Dromen'

Het thema voor ons project is 'Dromen' en dit wordt onderverdeeld in drie subthema's:

- 1) Dagdromen
- 2) Dromen
- 3) Nachtmerries

Maar waarom nu net dit thema? Wel, iedereen heeft wel eens gedagdroomd, een droom of een nachtmerrie gehad. Dit kan je net gebruiken om je stopmotion een persoonlijke toets te geven! Het kan realistisch zijn, maar ook surrealistisch.

Wat is nu het verschil tussen realistisch en surrealistisch?

Antwoord: Realistisch wil zeggen dat het lijkt op de werkelijkheid, we kunnen het koppelen aan de werkelijkheid. Surrealistisch wil zeggen dat het niet de werkelijkheid is dat we zien, maar een 'fantasiewereld' of de 'eigen creatie van iets'.

Figuur 5: zelfportret Gustave Courbet

Figuur 6: Whale Toss, Vladimir Kush

2.1.2 Groepsindeling

Duur: 20 minuten	Materiaal: tablets of computers/laptops (1 per leerling) of papieren versie (zie bijlage 1: test Kolb).
-------------------------	--

Een leerstijl is de manier waarop iemand gewend is de leertaak aan te pakken. De een begint met denken, de ander met doen. Volgens Kolb zijn mensen meer geneigd om de leerfase te ontwikkelen waarin ze het sterkst zijn. Het is net goed om ook aandacht te besteden aan manieren van leren waarin men minder goed is. Door te differentiëren tussen de verschillende leerstijlen, krijgen ze allemaal evenveel aandacht. In groepsverband gaat men zo elkaar kunnen aanvullen en daarom wordt deze test ook gebruikt bij de indeling van de groepen.

Elke leerling krijgt een test voor zich op papier (zie bijlage 1: test van Kolb) (Jacobs, 2003). De leerlingen vullen de test in en kijken naar hun resultaat. Wanneer de leerkracht de resultaten bekeken heeft, gaat hij de klas opdelen in drie teams aan de hand van de uitkomsten. De leerkracht zorgt ervoor dat in elk team een doener, denker, beslisser en bezinner aanwezig is. Zo kan elke leerling uitblinken in een team, want iedereen heeft zijn eigen leerstijl die nodig is om een goede samenwerking te bevorderen. Doordat je de leerlingen niet zelf laat kiezen, maar ook zelf niet beslist om die leerlingen net niet samen te zetten, gaan leerlingen minder het gevoel hebben van demotivatie. Ze zitten samen, omdat ze elkaar aanvullen.

Om de fases door te lopen en bij te houden, krijgt elke leerling een procesbundel: een bundel waarin de planning, het storyboard en dergelijke per team in bijgehouden wordt (zie bijlage 7: procesbundel voor de leerlingen). Geef elke leerling een procesbundel.

Uitleg over de vier leerstijlen van Kolb (Winkels & Hoogeveen, 2014):

De accomodeerder (doener)

De doener heeft een voorkeur voor het opdoen van concrete en nieuwe ervaringen, problemen oplossen en uitvoeren van uitdagende opdrachten. Hij wil dingen uitproberen: hij is praktisch ingesteld. Hij zal niet op zijn stoel blijven zitten maar aan het werk gaan met de opdracht en verschillende uitkomsten aan willen bieden. Hij zal vaak eerst doen (uitproberen) en dan denken en houdt van improviseren.

De divergeerder (bezinner of dromer)

De bezinner/dromer gaat eerst analyseren van ervaringen door middel van observatie en reflectie. Hij wil informatie verzamelen, daarover goed nadenken en dan pas handelen of conclusies trekken. Hij kan zich hierdoor reeds voorstellen hoe de opdracht zal verlopen of hoe het eindresultaat er zou kunnen uitzien. Hij maakt bijvoorbeeld gebruik van kernwoorden en gaat zich baseren op succesvolle ervaringen van voorheen. Het is een dromer, die gebruikt maakt van emoties, expressies, enzovoort.

De assimileerder (denker of theoreticus)

De denker heeft een voorkeur voor het zich eigen maken van regels, concepten en principes, het liefst abstract en wetenschappelijk van aard. Voor hem moet een doel duidelijk zijn en hij houdt van structuur. Hij zal de opdracht vooral op papier uitwerken en heeft hier tijd voor nodig.

De convergeerder (beslisser of pragmaticus)

De beslisser heeft een voorkeur voor het uitproberen van en experimenteren met verworven regels, concepten en principes. Vooral de uitvoering van de taak zal belangrijk zijn en de planning. Hij zal zich minder focussen op de theorie.

Neem pagina 2 van je procesbundel en duid je leerstijl aan. Doe dit ook voor je teamgenoten: schrijf de naam van je teamgenoot op en zet achter zijn naam, de leerstijl.

2.1.3 Thema's verduidelijken

Duur: 40 minuten	Materiaal: zes kunstwerken om op bord te hangen en bijlage 2: het leven van de kunstenaars.
-------------------------	--

Om de leerlingen kennis te laten maken met de drie thema's (dromen, dagdromen en nachtmerrie) overlopen we drie kunstenaars die gekoppeld zijn aan een thema: Salvador Dali (Brandt, 2017), René Magritte (René Magritte, 2017) en Henry Fuseli (Hayes, 2017). Bij elke kunstenaar worden er twee werken besproken aan de hand van de beeldaspecten. Nadien krijgt elke groep een papier met uitleg over de levensstijl van de kunstenaar (zie bijlage 2: het leven van de kunstenaars). Het is de bedoeling dat ze een kleine voordracht doen voor de medeleerlingen over de kunstenaar die zij toegewezen kregen. Zo zijn er drie toneelstukjes over drie verschillende kunstenaars. Dit is een voorbereiding op de stop-motion, zo leren ze zich inleven in een bepaalde rol.

Laat de leerlingen eerst zelf nadenken over de beeldaspecten. Geef hen bijvoorbeeld het woord kleur en laat hen zelf opsommen welke kleuren ze zien. Nadien kan je vragen wat ze denken dat het werk wil betekenen en geef en nadien pas de uitleg over het kunstwerk zelf.

Nu we in teams zijn opgedeeld, gaan we dieper ingaan op de drie thema's: dagdromen, dromen en nachtmerries. Elk thema heeft een eigen kunstenaar die we kunnen koppelen aan één van de drie thema's. Eerst gaan we samen een aantal werken bespreken van deze drie kunstenaars. Daarna gaat elk team een kunstenaar toegewezen krijgen en gaan jullie zijn leven naspelen.

De eerste kunstenaar is René Magritte en past bij het thema dagdromen.

Kunstwerk 1: De terugkeer

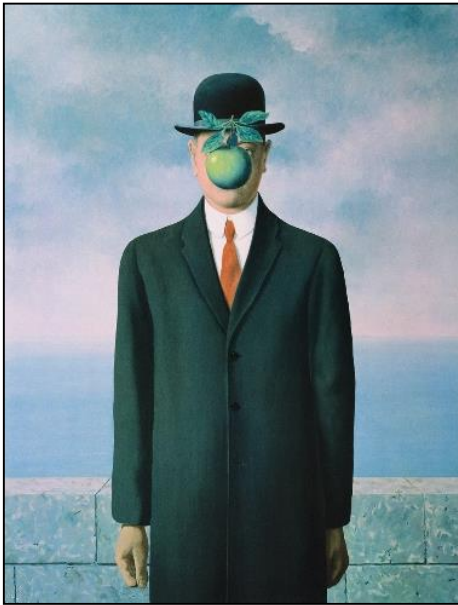
Figuur 7: De terugkeer

Het werk bevat enkele favoriete onderwerpen van René Magritte: de vogel en het ei. Het gaat dus over de geboorte, de familie en de groei. Hij schildert de contouren van de vogel tegen een vrij donkerblauwe achtergrond. Deze heeft Magritte opgevuld met een ander hemellandschap vol wolken. Het komt over alsof het in de vogel dag is en rondom hem nacht. We herkennen in het silhouet van de vogel ook een duif: het universele symbool van de vrede. De duif trekt onze aandacht naar hem toe door zijn heldere kleur. (Lezing Magritte, 2009)

Beeldaspecten:

- *Kleur:* blauwtinten (donker en licht), bruin en beige/wit.
- *Vorm:* silhouet van een vogel, stileren.
- *Compositie:* aandachtplek.
- *Lijn:* contourlijnen.

Kunstwerk 2: La fils de l'homme

Figuur 8: Le fils de l'homme

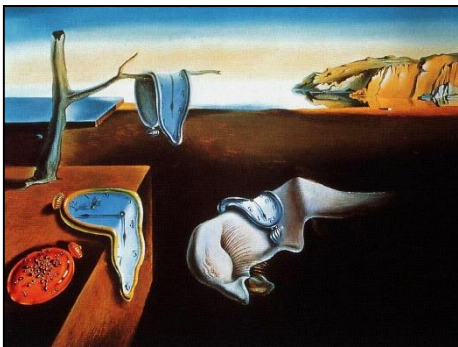
Magritte heeft het geschilderd als een zelfportret. Het schilderij bestaat uit een man in een overjas en een bolhoed, die voor een klein muurtje staat. Achter het muurtje zien we de zee en een bewolkte hemel. Het gezicht van de man wordt bedekt door een groene appel, maar hij kan toch stiekem kijken over de rand van de appel. Met de rechterarm is er iets heel merkwaardigs, het is net alsof hij omgekeerd aan het lijf van de man hangt. (Le fils de l'homme, 2015)

Beeldaspecten:

- *Kleur:* blauw, roze, groen, zwart, wit en rood. Het roze van de wolken komt terug in de stenen.
- *Licht:* eigenschaduw.
- *Vorm:* realistisch weergegeven.

De tweede kunstenaar is *Salvador Dali* en past bij het thema dromen.

Kunstwerk 1: De volharding der herinnering

Figuur 9: De volharding der herinnering

Op het schilderij is een grote bruine leegte te zien. In de rechterbovenhoek bevinden zich gouden bergen die aan hun linkerkant uitlopen in zee. Linksonder is een soort houten blok te zien met daarop een slappe klok die over de rand hangt en een rode klok waarop mieren zitten. Meer naar achteren bevindt zich een kleine dode boom met een tak waarover nog een derde slappe klok hangt. De slappe klokken zijn een verbeelding van de betrekkelijkheid van de tijd. Dalí was hierin geïnteresseerd. Het schilderij is heel realistisch, bijna fotografisch geschilderd. (Beeldende Vorming, 2013)

Beeldaspecten:

- *Kleur:* geel, bruin, rood, wit, blauw en rood.
- *Licht:* lichtinval rechts en links (onduidelijk).
- *Vorm:* realistische weergaven van zijn eigen droom- en fantasiewereld.
- *Compositie:* driehoekscompositie.

Kunstwerk 2: De Christus van de Heilige Johannes van het kruis

Figuur 10: De Christus van de Heilige Johannes van het kruis

Het is een voorstelling van Jezus Christus hangend aan een kruis van bovenaf gezien in een donkere lucht, zwevend boven het water compleet met boot en vissers. Het is het landschap van de baai van Port Lligat (Catalonië), een landschap dat Dalí vaker heeft gebruikt in zijn werken. Hoewel het een afbeelding is van de kruisiging, is het verstoken van spijkers, bloed en doornenkroon, omdat Dalí door een droom werd overtuigd dat deze eigenschappen de afbeelding zouden ontsieren. Volgens Dalí werd hem in een droom het belang om Christus in een extreme hoek te schilderen geopenbaard. (Lammertink, 2011)

Beeldaspecten:

- *Kleur:* bruintinten, roze, blauw en zwart.
- *Licht:* lichtrichting (zijlicht), eigenschaduw en slagschaduw.
- *Vorm:* realistische weergave.
- *Compositie:* kijkrichting van boven naar beneden.

De derde en laatste kunstenaar is *Henry Fuseli* en past bij het thema nachtmerrie.

Kunstwerk 1: De nachtmerrie

Figuur 11: De nachtmerrie

De nachtmerrie toont een jonge vrouw in een luchtig gewaad die extreem uitgerekt op een bed ligt, terwijl haar hoofd en armen over de rand heen naar beneden hangen. Boven op haar buik zit een incubus, een wezen waarvan vroeger vaak gedacht werd dat het nare dromen veroorzaakte. Het paard dat spookachtig zijn hoofd tussen de gordijnen doorsteekt, staat symbool voor nachtelijk bezoek. We zouden kunnen stellen dat de vrouw een nachtmerrie moet hebben. (De nachtmerrie, 2017)

Beeldaspecten:

- *Kleur:* donkere kleuren, bruin, zwart, rood, groen en wit. Hij maakt ook gebruik van licht-donkercontrast.
- *Licht:* lichtbron is kunstmatig, eigenschaduw en slagschaduw.
- *Vorm:* realistische weergave.
- *Compositie:* aandachtplek.

Kunstwerk 2: Titania Awakes

Figuur 12: Titania Awakes

Het werk richt zich op één van Fuseli's favoriete onderwerpen: feeën. Hij haalt veel inspiratie uit literaire bronnen, met name Shakespeare, John Milton en Dante.

Inspiratie voor dit werk komt uit de Woodmason-serie. Terwijl Titania de aandacht vestigt op Nick Bottom, masseert Peaseblossom het hoofd van zijn ezel. Rechts heeft Cobweb (fee) een harnas aangelegd en een bij gedood om zijn honingzak voor de minnaar van de koningin te stelen. Op de voorgrond dansen en zingen andere elfjes, waaronder een met het hoofd van een insect, die werd geleend van een figuur in de Commedia dell'Arte. In de rechterbovenhoek is Puck survey de scène, voordat Titania uit haar betovering wordt bevrijd. (Henry Fuseli, 2011)

Beeldaspecten:

- *Kleur:* donkere en heldere kleuren; bruin, blauw, zwart, wit, rood, geel, groen en roze. Hij maakt ook gebruik van licht-donkercontrast.
- *Licht:* eigenschaduw
- *Vorm:* realistische weergave en gedetailleerd.
- *Compositie:* aandachtplek.

2.2 Herhalings- en verwervingsfase

Bij de herhalingsfase gaat de leerkracht kijken naar de beginsituatie van de leerlingen. Hebben de leerlingen al eens eerder met stop-motion gewerkt of niet? Zijn de leerlingen handvaardig met een camera? De leerkracht kan zich beter eerst bevragen over deze aspecten en deze informatie/ervaringen koppelen aan het nieuwe (verwervingsfase).

De verwervingsfase is het aanbieden van nieuwe informatie/ervaringen die leerlingen moeten kennen en kunnen toepassen in het project. Het volgend stappenplan helpt de leerkracht bij de herhalings- en verwervingsfase.

2.2.1.1 Voorbereiding van stop-motion

Duur: 50 minuten | **Materiaal:** bijlage 7: procesbundel voor de leerlingen.

Om de fases door te lopen en bij te houden, krijgt elke leerling een procesbundel: een bundel waarin de planning, het storyboard en dergelijke per team in bijgehouden wordt (zie bijlage 7: procesbundel voor de leerlingen).

Thema's verdelen onder de teams

Wij gaan nu over tot een kleine brainstorming. Verdeel de klas in de drie groepen. De bedoeling van het brainstormen is de leerlingen te laten nadenken over de drie thema's (dagdromen/dromen/nachtmerries) en laat hun ideeën en antwoorden opschrijven. Leg er eventueel een paar vragen of foto's bij die het brainstormen kunnen stimuleren. Een aantal voorbeeldvragen:

- *Wat zijn dromen/dagdromen/nachtmerrie?*
- *Wat stel je je voor bij dagdromen/dromen/nachtmerries?*
- *Welke gevoelens roepen deze thema's bij jou op?*

Een aantal voorbeelden van afbeeldingen:

Figuur 13: dagdromen

Figuur 14: dromen

Figuur 15: nachtmerrie

Deze drie thema's worden verdeeld onder drie groepen. De teams mogen verantwoordelijk worden waarom ze één van de drie thema's graag willen uitwerken. Elk team krijgt de kans om dit te doen. De teams mogen met elkaar overleggen welk thema ze willen behandelen. De leerlingen moeten begrijpen dat je als klas ook nog steeds moet samenwerken en overeenkomen. Het zal misschien makkelijk verlopen, maar het kan ook anders uitdraaien. De leerkracht moet hen ondersteunen in het maken van beslissingen en hij zal dus ook aanwezig zijn om dit in goede banen te leiden.

Opdracht:

Om te starten hebben wij natuurlijk eerst een thema nodig. Welk thema wil jouw team graag? Er zijn drie thema's waaruit je kan kiezen: dagdromen, dromen en nachtmerries. Beslis met je team welk thema je graag wil uitwerken en verantwoord je keuze. Jullie krijgen twee minuten de tijd en dan gaat elk team verantwoordelijk waarom zij dat thema willen uitwerken.

Neem je procesbundel op pagina 2 en schrijf de verantwoording uit in de voorziene kaders. Ook duid je nadien aan welk thema het is geworden.

Nu het thema duidelijk is waaraan jullie gaan werken, starten we met het zoeken naar een boeiend verhaal voor de stop-motion.

Storyboard

Vooraleer we gaan starten met het maken van de foto's, moeten we eerst een verhaal bedenken dat bij ons thema past. Je moet wel rekening houden met het feit dat er in een stop-motion niet gesproken wordt. De beelden moeten dus duidelijk zijn, zodat iedereen het verhaal begrijpt.

Een storyboard is een vorm van beeldverhaal waarmee men aan de cameraman/-vrouw en animators duidelijk maakt hoe de verschillende shots er moeten uitzien. Het is een verhaal in beelden (een soort stripverhaal), dat het verloop aangeeft van de film. (Guchteneere, 2015) Er wordt bijvoorbeeld op aangegeven wanneer er wat gebeurt.

Hoe gaan jullie hier aan beginnen?

- Je neemt je procesbundel op pagina 3 voor je.
- Eén blokje is één shot in de procesbundel, je tekent schetsmatig.
- Nummer ook ieder shot, want zo weet je wanneer welke shot gemaakt wordt.
- Duid de bewegingen aan van de personages, zo beperk je het aantal tekeningen. In plaats van drie tekeningen te maken, teken je enkel het personage op het moment dat hij de geldbeugel van tafel neemt. Met pijltjes duid je aan waar hij in beeld gekomen is en via welke weg hij de kamer zal verlaten.
- Onderaan kan je in het kort bijkomende informatie schrijven die niet uit de tekening kan gehaald worden.

Decorontwerp

Wanneer je de opnames met een camera maakt, zal je decor nooit volledig in beeld staan. Plaats dan ook geen belangrijke zaken helemaal tegen de zijanten. Vooraleer je een shot maakt, kijk even door de camera of je duidelijk alles kan zien en zet de camera meteen op de juiste plaats. (Guchteneere, 2015)

a) Achtergrond

De achtergrond is belangrijk, want deze mag niet te druk zijn. Als we naar de ruimte gaan, dan kan je een donkerblauwe doek gebruiken als achtergrond.

Maak hier een opstelling van zodat je weet wat je moet gaan uitwerken. Neem hiervoor pagina 5 voor je.

b) Attributen

Welke attributen hebben jullie nodig om het beeld te versterken? Maak hier een opstelling van zodat je weet wat je moet gaan uitwerken. Neem hiervoor pagina 5 voor je.

Ordening van het verhaal

De leerlingen maakten een verhaal en hebben nagedacht over wat ze allemaal nodig hebben om een stop-motion te maken om een stop-motion te maken. We gaan van het vorige een kleine samenvatting maken aan de hand van een tabel. Dit geeft meer structuur voor de leerlingen en hier gaan ze eerder naar terugblikken dan de uitgeschreven versies.

Neem pagina 6 voor je. De eerste rij laat zien hoe de tabel is opgedeeld: wie, personage, scène, decor en taakverdeling. De tweede rij geeft uitleg over de vier kolommen. De derde rij is een voorbeeld van hoe de tabel ingevuld moet worden.

Wie	Personage	Scène	Decor
Naam leerling 1	Hoe heet het personage?	Welke scène(s) speelt het personage?	Zijn er attributen en achtergronden voorzien voor de scène(s)?
Naam leerling 2	Lola	Lola ligt in haar bed en begint te dromen. Lola wordt wakker in haar droom. Lola gaat vliegen.	Attributen: een bed, een droomwolk en vleugels. Achtergrond: wolken, lucht en een slaapkamer.
Naam leerling 3	...	...	...

Taakverdeling

Jullie gaan nu een taakverdeling opstellen over wie welke achtergrond en/of attribuut gaat maken. Jullie kunnen ook per twee aan één achtergrond of attribuut werken. Neem pagina 7 voor je en vul de tabel aan.

Wie	Achtergrond(en) / Attribu(u)t(en)	Welke materiaal?
Naam leerling 1	Welke attributen gaat deze leerling maken?	Welk materiaal hebben ze nodig?
Naam leerling 2	Wolken, vleugels	Karton, watjes, lijm, schaar
Naam leerling 3	...	...

2.3 Verwerkingsfase

De verwerkingsfase houdt in dat al het voorgaande nu ingeoeffend gaat worden. Alle kennis die de leerlingen in de vorige lessen hebben opgedaan, zal nu getest worden. De leerlingen hebben informatie gekregen over het project zelf en over stop-motion. Deze informatie zullen ze nodig hebben om volgend stappenplan uit te voeren.

2.3.1.1 Attributen

Duur: 300 minuten	Materiaal: attributen, allerlei kosteloos materiaal, scharen, lijmsticks, enzovoort.
--------------------------	---

Om de attributen te maken, hebben de leerlingen natuurlijk veel materiaal nodig om mee te werken. Maak hierbij veel gebruik van kosteloos materiaal zoals karton, plasticen melkflessen, etc. Laat leerlingen eventueel zelf kosteloos materiaal meebrengen van thuis. In de volgende alinea's zijn er een paar technieken uitgelegd die leerlingen kunnen toepassen tijdens deze lessen. Het is de bedoeling dat de leerlingen vrij kunnen nadenken over hoe ze een attribuut gaan maken, maar de leerkracht aanwezig is om hen te helpen en ervoor te zorgen dat alles veilig verloopt.

Techniek 1: snijmesje gebruiken

Materiaal: snijmat, snijmesje, basisvorm en karton of papier.

Je gaat de contourlijnen volgen van datgene wat je wil uitsnijden. Je neemt het snijmesje en zet het neer op een punt waar je gaat beginnen. Zorg dat je niet met de punt van je mesje snijdt, anders breekt het. Je gaat het vlak houden. Leg je hand vanboven en snijdt naar onder. Leg je hand niet vanonder want je kan per ongeluk uitschuiven en dan in je vingers gaan snijden. Met je ene hand hou je dus het blad vast en met de andere ga je snijden. Je volgt de contourlijnen tot je helemaal rond bent. Nu is het uitgesneden en kan je het eruit halen. Deze techniek geldt ook voor als je een karton in twee wilt snijden.

Techniek 2: een gipsmasker maken

Materiaal: gipsverband, schaar, bakje met lauwwarm water, vaseline of vette crème, handdoek en washandje, haarband of iets anders om je haar uit je gezicht te halen.

Als je ervoor kiest om een leerling een masker te laten maken voor de stop-motion, dan kun je dit stappenplan gebruiken.

Knip stukjes gipsverband voordat je ermee gaat werken. Afhankelijk van welke afdruk je wilt maken knip je brede en smallere stukjes. Smeer je gezicht in met vaseline of vette crème. Pak daarna een stukje gipsverband, doop het in het water en leg het meteen op je hand of gezicht. Je kunt ervoor kiezen om het dicht te smeren, dan zie je minder gaatjes. Zorg dat het verband overlapt, en gebruik minimaal 3 lagen. Let op dat de neusgaten en ogen nog vrij zijn van de persoon!

Als je genoeg lagen erop hebt zitten wacht je even af totdat het gips een beetje gedroogd is. Haal het voorzichtig eraf en was je gezicht. Gips is goed droog als het fel wit is. Daarna kun je het verder versieren/schilderen!

Techniek 3: papierpulp maken

Materiaal: krantenpapier, kom, waterkoker, water, behangerslijm, oude handdoek en bakjes.

Scheur het krantenpapier in kleine snippers en laat dit een nacht in een bak met (alleen) water staan. Giet het overtollige water weg en voeg kokend water toe. Laat een paar uur weken en mix tot een brei. Haal het uit het water en wring de substantie goed uit om het overtollige water te verwijderen in een oude handdoek. Verdeel het in kleine bakjes en voeg behangerslijm toe. Sluit de bakjes af en je kan beginnen met het eerste bakje te gebruiken. Breng de papierpulp aan op een basisvorm en smeer het uit. Je kan ook vormen maken met papierpulp. (Sila, 2018)

Techniek 4: papier-maché

Materiaal: basisvorm (karton, bal, ballon, etc.), krantenpapier, behangerslijm, water en eventueel kniptang en plooitang (voor de ijzerdraad).

Maak eerst van dun karton, keukenrol, bal, ballon, ijzerdraad of ander object een basisvorm (het geraamte voor het te maken figuur). Wanneer je de basisvorm van het figuur klaar hebt, bekleed je deze met stukjes in plaksel gedompeld krantenpapier. Wanneer de hele basisvorm is beplakt, laat je het drogen. Je kan best drie lagen aanbrengen zodat het stevig is. Het droogproces kan je beter niet versnellen, zo loop je het risico dat het papier loslaat of het figuur zijn oorspronkelijke vorm verliest. (Sila, 2018)

Techniek 5: lijmpistool gebruiken

Materiaal: lijmpistool, houten snijplank, versieringen (knopen, pompons, ...) en een basisvorm.

Maak eerst van karton, keukenrol, bal, ballon, ijzerdraad of ander object een basisvorm. Wanneer je de basisvorm klaar hebt, bekleed je deze met knopen, pompons, steentjes, ... door middel van een lijmpistool. Neem de houten snijplank om als ondergrond te gebruiken, zodat je niet morst op de bank. Steek het lijmpistool in en wacht tot het warm genoeg is (hij is klaar wanneer de lijm eruit loopt). Breng nu lijm aan op de basisvorm en leg je versiering op het stukje waar je gelijmd hebt. Let op dat je niet aan de lijm komt, want deze is zeer warm!

Indien het mogelijk is, schik je het klaslokaal anders. Maak met de banken kleine platforms zodat elke groep zijn eigen platform heeft om aan te werken. Zorg er ook voor dat al het materiaal aanwezig is in de klas.

De komende twee weken gaan we starten met het maken van attributen voor onze stop-motion. **Maar wat was een attribuut?** Een attribuut is een voorwerp dat gebruikt wordt om het beeld te versterken. Een voorbeeld: het verhaal speelt zich af in de oertijd en de leerlingen willen een knuppel maken. De knuppel is dan een attribuut.

Jullie starten met het maken van de attributen. In de klas is allerlei materiaal aanwezig dat jullie mogen gebruiken om je attributen mee te maken. Indien jullie met een snijmesje of het lijmpistool gaan werken, dan komt de leerkracht dit even voor demonstreren.

Als leerkracht ga je rond in elk groepje om te zien of het goed gaat. Leerlingen weten soms niet hoe ze iets kunnen maken en dan kan jij hen daarmee helpen.

Indien je dit project met meerdere klassen doet, dan kan je best de attributen ergens leggen waar andere leerlingen niet aan kunnen. Zo voorkom je dat er iets per ongeluk stuk gaat.

2.3.1.2 Affiche

Duur: 100 minuten

Materiaal: tablets (1 per 2), attributen, papier met wat er op de affiche moet staan, kaartjes (6 per groep, zie bijlage 3: zes kaartjes affiche), blanco blad (1 per groep) en informatie over de app Canva (zie bijlage 4: uitleg app Canva).

Vooraleer je start met deze les, kan je best de app Canva op voorhand bekijken en zien welke functies elke app heeft (zie bijlage 4: uitleg app Canva) (Keerman, 2015).

We gaan starten met het maken van een affiche, **maar wat was een affiche?**

Opdracht:

Laat de leerlingen per groep hier een tweetal minuten over nadenken. Overloop de antwoorden klassikaal.

Een affiche of een poster is een biljet dat opgehangen wordt aan een muur of reclametoren. De bedoeling van zo'n affiche is om aan de mensen te laten weten wat er binnenkort te doen is of er kan reclame opstaan voor een bepaald product. Meestal staat er alle nodige informatie op zoals datum, acteurs, regisseur, locatie, naam product, enzovoort. (Affiche, 2018)

Opdracht:

Laat de leerlingen per groep nu nadenken over wat er op een affiche moet staan. Overloop de antwoorden klassikaal.

Geef telkens per groep zes kaartjes (zie bijlage 3: zes kaartjes affiche). De leerlingen gaan nu in groep de opstelling van een affiche bepalen: waar komt wat te staan? Geef elke groep ook een blanco blad zodat ze de kaartjes hierop kunnen schikken. Overloop de antwoorden klassikaal. Vertel hen dat alles duidelijk leesbaar moet zijn en dat er niets helemaal in de hoeken geplaatst mag worden. **Compositie aanhalen:** als je elementen op een bepaalde manier in een beeldvlak neerzet ben je bezig met het maken van een compositie. Compositie is een belangrijk onderdeel omdat je hier je boodschap duidelijk kan vertellen. Je kan bepaalde elementen in het werk extra laten opvallen.

Voorbeelden van affiches:

Figuur 16: affiche van Parkenfeest

Figuur 17: affiche van Rock Werchter 2007

Waarom gaan wij nu eigenlijk een affiche maken? Wij houden een tentoonstelling waarin onze stop-motion filmpjes worden getoond aan ouders, maar ook aan leerkrachten en leerlingen. Zij moeten weten wanneer deze plaatsvindt en naar waar ze moeten komen om dit te kunnen zien.

Goed, nu is het aan jullie! Jullie krijgen per groep twee tablets en jullie werken per twee aan één affiche. Ben je klaar met je ontwerp? Dan steek je je hand in de lucht en komt de leerkracht kijken of het goed is.

Ga bij elk groepje langs om te laten zien hoe de app Canva werkt.

Na de les zet je best alle ontwerpen op een USB-stick en kan je kiezen welk ontwerp het beste is per groep. Dit druk je af op A4 of A3 en kan je in de school ophangen. Best maak je ook kleine exemplaren om mee te geven aan de leerlingen voor de ouders. Zij zijn natuurlijk ook uitgenodigd op de tentoonstelling.

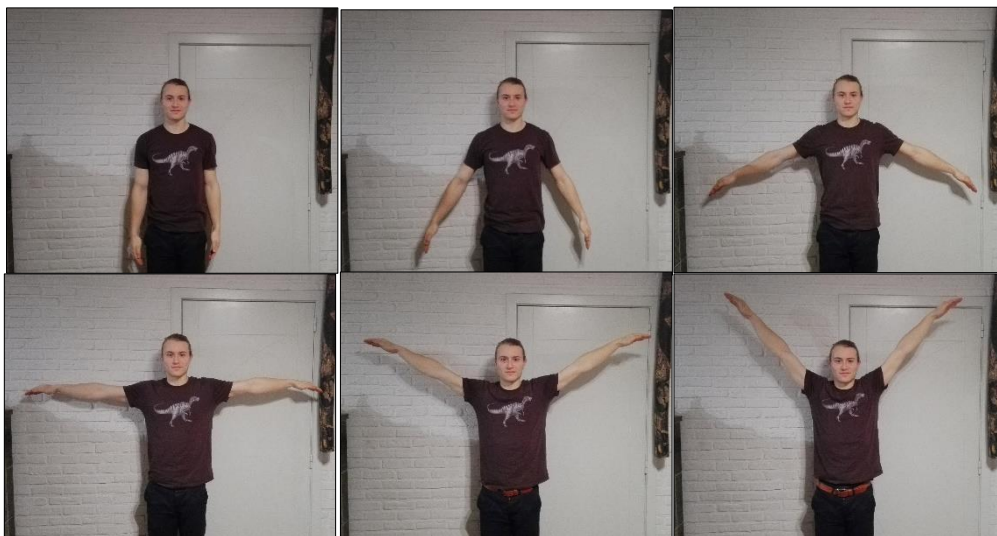
2.3.1.3 Stop-motion

Duur: 350 minuten	Materiaal: statieven (1 per groep), fotocamera (1 per groep), attributen van de leerlingen, lokalen waar ze foto's mogen maken.
--------------------------	--

Nu iedereen klaar is met zijn attributen af te werken, gaan we starten met het maken van onze stop-motion. De attributen en het decor dat jullie gemaakt hebben, verwerk je nu in je stop-motion. **Maar hoe beginnen we aan het maken van een stop-motion?**

- De camera moet vastgesteld worden, de camera mag niet meer bewegen wanneer het eerste shot gemaakt is.
- Zorg dat alle personages weten wat ze moeten doen. Ook diegenen die bijvoorbeeld voor het materiaal zorgen moeten weten wanneer ze het moeten verplaatsen of wanneer ze iets moeten toevoegen/verwijderen.
- De fotograaf moet ook nagaan of er geen hand(en) van de animator(s) of van zichzelf in beeld is vooraleer de foto te nemen. (Guchteneere, 2015)

Maak een voorbeeld voor de leerlingen: laat een leerling voor het bord gaan staan met zijn armen langs zijn lichaam. Jij plaatst de camera en zet hem vast. Je neemt een foto van de leerling en laat hem daarna zijn armen een beetje omhoog komen. Nu neem je opnieuw een foto en zo ga je door totdat de armen in de lucht hangen. Wanneer je klaar bent, laat je de foto's snel achter elkaar bewegen zodat de leerlingen een zicht krijgen op wat ze gaan maken en hoe het eruit gaat zien.

Figuur 18: voorbeeld van een korte stop-motion

Hang of maak eventueel op het bord een klein stappenplan van hoe ze een stop-motion kunnen maken. Een voorbeeld:

Figuur 19: voorbeeld van een stappenplan.

Let op: zorg ervoor dat de achtergrond neutraal blijft en geen te drukke achtergrond is. Indien je dit toch doet, dan gaat de focus op de personages wegvallen.

Maak goede afspraken met de leerlingen: luidruchtigheid, materialen, enzovoort.

Groepjes die eerder klaar zijn, kan je nog extra foto's laten nemen om na hun film af te spelen, bijvoorbeeld naar voren buigen.

a) Montage, sonorisatie en afwerking

De montage, sonorisatie en de afwerking wordt voornamelijk door de leerkracht voltooid. De montage wordt gedaan door de leerkracht. Leerlingen krijgen wel de mogelijkheid om een achtergrondmuziekje te kiezen om toe te voegen aan hun film.

- **Montage (60 minuten)**

Plaats alle foto's achter elkaar en verwijder de mislukte foto's. Bekijk nadien de gehele film en bewerk indien nodig (via Movie Maker).

- **Sonorisatie (10 minuten)**

Laat de leerlingen zelf kiezen welke achtergrondmuziek ze willen. Voeg de achtergrondmuziek toe (passend bij het thema).

- **Afwerking (5 minuten)**

Bewaar de afgewerkte film op een usb-stick.

2.3.1.4 Tentoonstelling

Duur: 240 minuten
Vorbereiding: 50
Opzet: 50
Tentoonstelling: 90
Afbraak: 50

Materiaal: statieven (1 per groep), fotocamera (1 per groep), attributen van de leerlingen, lokalen waar ze foto's mogen maken.

Wat een tentoonstelling is hebben we in de eerste les gezien, wie weet er nog wat een tentoonstelling is?

Opdracht:

Schrijf op het bord het woord tentoonstelling en laat de leerlingen een aantal woorden errond schrijven. Een aantal voorbeelden: permanent, tijdelijk, objecten, thema, route, enzovoort. Laat de leerlingen nu in eigen woorden uitleggen wat een tentoonstelling is.

Onderstaande definitie is in de eerste les ter sprake gekomen:

Een tentoonstelling is een (tijdelijke of permanente) gelegenheid, waarbij één of meer personen of organisaties objecten tonen (bijvoorbeeld kunstwerken) voor een bepaalde doelgroep, die voor dit doel naar deze gelegenheid komen. (Tentoonstelling, 2017)

Nu we even ons geheugen hebben opgefrist, kunnen we beginnen aan onze eigen tentoonstelling. Onze tentoonstelling kent vier fasen: de voorbereiding, de opzet, de tentoonstelling en de afbraak.

De voorbereiding houdt in dat we alles gaan voorbereiden voor de tentoonstelling zelf. De opzet wil zeggen dat we de tentoonstelling gaan opbouwen in de ruimte zoals we in de voorbereiding besproken hebben. De tentoonstelling zelf is opgebouwd en dit is het moment waarop ouders, leerkrachten en leerlingen naar jullie werk komen kijken. En als laatste hebben we de afbraak, want de tentoonstelling is tijdelijk en zal dus afgebroken worden.

Om mee te kunnen volgen neem je pagina 8 voor je.

a) Voorbereiding

We weten nu wat een tentoonstelling inhoudt, maar weten we ook wat we moeten voorbereiden? Neem jullie procesbundel voor je en neem de pagina met tentoonstelling op.

Opdracht:

Laat de leerlingen nadenken over wat ze moeten voorbereiden vooraleer de opzetting van de tentoonstelling kan plaatsvinden. Overloop de antwoorden klassikaal.

Volgend stappenplan laat zien hoe je een tentoonstelling voorbereidt en opbouwt.

Promotie

Promotie wil zeggen dat je een evenement bekend gaat maken aan jouw omgeving. Wij willen ouders, leerkrachten en leerlingen aantrekken om naar onze tentoonstelling te komen. Hoe hebben wij bekend gemaakt dat wij een tentoonstelling organiseren? Wij hebben een affiche gemaakt over onze tentoonstelling en deze hangen in de school op. Deze fase hebben jullie dus goed volbracht.

De leerkracht hangt de affiches op in de school. Eventueel kunnen de leerlingen met een poster rondgaan in de klassen en hierbij uitleg geven over hun tentoonstelling. Laat de leerlingen op voorhand een tekst schrijven over wat ze gaan zeggen. Zo voorkom je dat ze niet weten wat ze moeten zeggen en hebben ze ook minder stress.

Het is ook leuk om een Facebook-evenement aan te maken, maar hier moet je mee opletten. Is de ruimte groot genoeg om ook buitenstaanders (geen familie, geen kennissen, etc.) te ontvangen? Maak je het evenement openbaar of privé? Je moet goed nadenken over deze stap en bekijken of dit veilig is voor de leerlingen en de school zelf.

Tijdsplanning

Met tijdsplanning wordt bedoeld dat we een planning opstellen hoe de tentoonstelling zal verlopen. De tentoonstelling duurt in totaal 90 minuten en wij gaan dit opdelen in kleine tijdspannes.

12u30 – 13u00	Verwelcoming publiek + rondleiding tentoonstelling
	Laat de leerlingen het publiek ontvangen en uitleg geven bij de werken.
13u00 – 13u10	Welkomstwoord door leerling(en)
	Laat een leerling of meerdere leerlingen een welkomstwoord geven.
13u10 – 13u50	Stop-motion
	De stop-motions worden getoond aan het publiek en een paar leerlingen geven telkens een aankondiging wanneer er een nieuwe stop-motion word afgespeeld.
13u50 – 14u00	Afsluiten
	Het publiek word bedankt voor hun komst.

Opstelling van de attributen

Om een stop-motion te maken hebben jullie allerlei attributen gemaakt om het verhaal te versterken. Deze attributen worden ook getoond op de tentoonstelling zodat het publiek kan zien hoe de stop-motion tot stand is gekomen. Jullie gaan nu per groep nadenken over hoe jullie je attributen gaan schikken op de tentoonstelling, denk aan de opstelling. Hou hierbij ook rekening met de compositie: waar wil je de aandacht op richten? Hoe schik ik de voorwerpen zodat elk voorwerp er uit springt? Je kan ook gebruik maken van overlapping: een voorwerp voor een voorwerp plaatsen, maar beide voorwerpen zijn nog zichtbaar. Op pagina 8 vind je twee kaders waarin je de opstelling kan schetsen.

Materiaallijst

Nu we klaar zijn met het voorbereiden van onze tentoonstelling, moeten we natuurlijk een materiaallijst opstellen.

In deze tabel (pagina 9) worden de namen van de teamgenoten opgeschreven en achter de naam zet je het materiaal dat zij gaan meenemen naar de tentoonstelling. Ook zet je de naam van de leerkracht in de tabel als zij nog iets moet voorzien voor de tentoonstelling zoals een doek, een tafel om de attributen op te plaatsen, enzovoort.

Een voorbeeld:

Naam 1	Attributen, schaar
Naam 2	Attributen, naamkaartjes
Naam 3	Attributen, pennen
Leerkracht	Zwarte doeken, glazen, tafels, drank, plateau's, touw, etc.

Taakverdeling

De taakverdeling gebeurt klassikaal, omdat iedereen een eigen taak gaat krijgen op de tentoonstelling. De leerlingen vullen de tabel in op pagina 10. Er zijn verschillende taken die moeten gebeuren en je laat de leerlingen zelf kiezen welke taak ze willen voltooien. Indien je het project met meerdere klassen doet en je één tentoonstelling organiseert, let er dan op dat je taken maakt die door meerdere personen gedaan kunnen worden. Een voorbeeld: twee leerlingen geven samen een welkomstwoord voor het publiek. Je kan één leerling nemen uit de ene klas en een andere leerling uit de andere klas. Zo werken beide klassen samen aan de tentoonstelling.

De verschillende taken voor 10 personen:

- Opzet
  - Verantwoordelijken voor de opzet: 2 personen
  - Alles verplaatsen en opzetten: 8 personen + 2 verantwoordelijken
- Begin tentoonstelling
  - Welkomstwoord voorlezen: 1 persoon
  - Drank uitschenken: 3 personen
  - Drank aanbieden aan het publiek: 3 personen
  - Uitleg geven wanneer het publiek door de tentoonstelling loopt: 3 personen
  - Presenteren stop-motions
  - Telkens als er een nieuwe stop-motion wordt afgespeeld, een klein beetje uitleg geven: 2 personen
    - Uitleg: naam stop-motion + wie heeft het gemaakt + thema (dagdromen, dromen of nachtmerrie)
- Dankwoord voorlezen: 1 persoon
- Afbraak
  - Verantwoordelijken voor de afbraak: 2 personen
  - Afwassen: 2 personen
  - Alles afbreken en terug op zijn plaats zetten: 6 personen + 2 verantwoordelijken + 2 afwassers

b) Opzet

Bij de taakverdeling zijn er twee personen aangeduid als verantwoordelijke voor de opzet. Jullie gaan ervoor zorgen dat alles goed verloopt en alles op tijd is klaargezet. Het is ook de bedoeling dat elk groepje zijn eigen opstelling maakt in de ruimte, maar alles moet goed verplaatst worden van het ene lokaal naar het andere lokaal. Dit moet op een rustige en stille manier kunnen en jullie zijn hiervoor verantwoordelijk. Elk groepje gaat dus zijn eigen attributen naar de ruimte verplaatsen en een opstelling maken.

Als leerkracht ben je aanwezig in het lokaal, maar ook in de ruimte waar de leerlingen de tentoonstelling aan het opbouwen zijn. Als er iets niet goed verloopt, dan spreek je ook de verantwoordelijken aan. Zo krijgen zij het gevoel dat ze echt verantwoordelijk zijn voor de groep en hun taak goed moeten voltooien.

Terwijl de leerlingen bezig zijn aan hun opstelling en niet meer naar het andere lokaal moeten, kan de leerkracht het projectiescherm ophangen en de beamer en de laptop al installeren.

c) Toonmoment

Het moment is aangebroken en het publiek is onderweg naar jullie tentoonstelling! Iedereen heeft zijn eigen taak gekregen en jullie mogen nu op jullie plaats gaan staan. Jullie hebben hard gewerkt aan deze tentoonstelling en laten we dit nu ook tot een goed einde brengen.

12u30 – 13u00

Het publiek komt binnen en wordt verwelkomd met een drankje en een beetje uitleg over de tentoonstelling. Dan worden ze doorgestuurd naar de tentoonstelling waar een aantal leerlingen uitleg geven bij de werken die ze zelf hebben gemaakt.

13u00 – 13u10

Een welkomstwoord wordt voorgelezen voor het publiek door een leerling of meerdere leerlingen (zie bijlage 5: welkomst- en dankwoord). In het welkomstwoord staat hoe het gaat verlopen en wat het publiek kan verwachten. Na het welkomstwoord wordt iedereen verzocht om een plaats te nemen op de stoelen om de stop-motions te bekijken van de leerlingen.

13u10 – 13u50

De stop-motions worden aangekondigd door een aantal leerlingen. Bij elk filmpje komt er extra uitleg over wie het gemaakt heeft en over welk thema het gaat.

13u50 – 14u00

Er wordt afgesloten met een dankwoord (zie bijlage 5: welkomst- en dankwoord) door een of meerdere leerlingen.

d) Afbraak

Bij de taakverdeling zijn er twee personen aangeduid als verantwoordelijke voor de afbraak. *Jullie gaan ervoor zorgen dat alles goed verloopt en alles op tijd is opgeruimd. Ieder groepje legt zijn attributen terug op de plaats waar ze daarvoor stonden. Dit moet op een rustige en stille manier kunnen en jullie zijn hiervoor verantwoordelijk.*

Als leerkracht ben je aanwezig in het lokaal, maar ook in de ruimte waar de leerlingen de tentoonstelling aan het afbreken zijn. Als er iets niet goed verloopt, dan spreek je ook de verantwoordelijken aan. Zo krijgen zij het gevoel dat ze echt verantwoordelijk zijn voor de groep en hun taak goed moeten voltooien.

Terwijl een groot deel van de klas alles aan het verplaatsen is, gaan twee personen de glazen afwassen. Nadat ze klaar zijn, helpen ze met het opruimen van de tentoonstellingsruimte.

2.4 Evaluatiefase

Evaluatie en reflectie over het project en de werken van de leerlingen vinden niet enkel plaats in deze fase. Na een les kan je vijf minuten op voorhand stoppen om de attributen en foto's te bespreken van de leerlingen. Kijk niet enkel naar het resultaat, maar kijk ook naar het proces door te observeren. Laat de leerlingen zelf even nadenken over hoe het proces is verlopen en vertellen wat er goed of slecht ging.

2.4.1.1 Evaluatie

Duur: 50 minuten

Materiaal: evaluatiepapier (bijlage 6: evaluatie project met zelfevaluatie), blanco papier (1 per leerling) en schrijfgerief.

Nu het project is afgelopen, kan de leerkracht een evaluatie doen om te zien hoe de leerlingen het vonden om projectmatig te werk te gaan. De evaluatie kan via een schriftelijke evaluatie (zie bijlage 6: evaluatie project met zelfevaluatie), opgevolgd door een kringgesprek. Laat de leerlingen zelf vragen stellen aan de klasgenoten of de leerkracht.

Indien er geen vragen zijn, kunnen de leerlingen op een papiertje tekenen wat ze vonden van het project. Zo leren ze omgaan met hun gevoelens en leren ze zich te uiten door middel van een tekening.

Jullie nemen pagina 11 voor je uit je procesbundel en vullen de evaluatie in. Nadien gaan we deze klassikaal bespreken.

Bijlagen

Bijlage 1: test van Kolb

1) *Hoe maak je de test?*

Je krijgt een vragenblad met 9 vragen. Bij elke vraag staan vier antwoorden. Jij kiest uit die vier antwoorden het antwoord dat het best bij jou past. Dit antwoord krijgt 4 punten van jou. Het antwoord dat daarna het best bij jou past, krijgt 3 punten. Het antwoord daarna 2 punten en het antwoord dat het minst bij jou past 1 punt.

Let op: elk antwoord krijgt van jou punten! Misschien vind je alle antwoorden wel goed. Geef dan toch het beste antwoord 4 punten. De andere antwoorden krijgen dan 3, 2 en 1 punt.

2) *Ben je klaar met de antwoorden punten te geven?*

Tel nu de punten per kolom op: dus van boven naar beneden. Let op! Niet alle vragen doen mee!

KOLOM	Vul de punten in van de vragen tussen haakjes	Totaal
Kolom A	Vraag (2) ..... + (3)..... + (4)..... + (5)..... + (7) ..... + (8) ..... =	..... punten = CE score
Kolom B	Vraag (1) ..... + (3) ..... + (6) ..... + (7) ..... + (8) ..... + (9) ..... =	..... punten = WO score
Kolom C	Vraag (2) ..... + (3) ..... + (4) ..... + (5) ..... + (8) ..... + (9) ..... =	..... punten = AB score
Kolom D	Vraag (1) ..... + (3) ..... + (6) ..... + (7) ..... + (8) ..... + (9) ..... =	..... punten = AE score

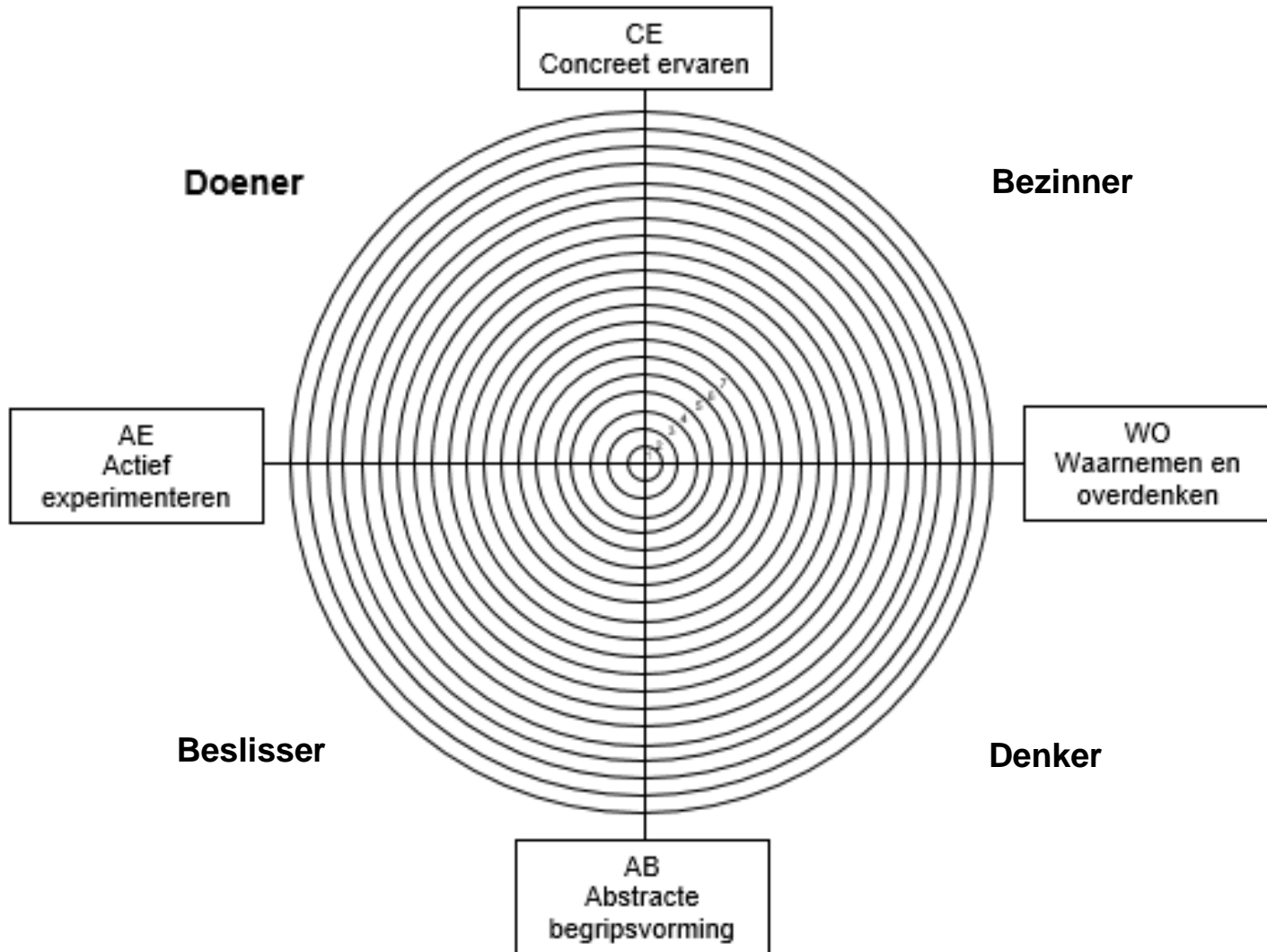

	Kolom A	Kolom B	Kolom C	Kolom D
1. Je wilt leren zeilen. Wat doe je?				
	Ik stap direct in de boot en probeer hoe je moet zeilen.	Ik blijf eerst op de kant staan en kijk hoe een ander het doet.	Ik kijk eerst in een boek hoe je moet zeilen.	Ik vraag iemand om het mij voor te doen en doe het na.
2. Je krijgt een nieuwe computer. Je wilt hem meteen gebruiken. Wat doe je?				
	Ik denk er eerst over na wat je er allemaal mee zou kunnen doen.	Ik vraag eerst precies na wat er allemaal op zit en wat ik ermee kan doen.	Ik lees eerst de gebruiksaanwijzing goed door.	Ik probeer direct alles uit.
3. Je krijgt bezoek en gaat een nieuw gerecht bereiden. Wat doe je?				
	Ik denk er eerst over na wat de bedoeling is en hoe je het aan moet pakken.	Ik lees eerst het recept helemaal door en bekijk de afbeeldingen eerst goed.	Ik kijk eerst of het me wel zou lukken.	Ik begin meteen te koken.
4. Je hoort een spannend verhaal. Je moet het straks navertellen. Wat doe je?				
	Ik doe net of het verhaal nu gebeurt en dat ik er bij ben.	Ik vind wat ik hoor geweldig en wil het meteen zelf ook doen.	Ik wil eerst weten of het verhaal wel klopt.	Ik vertel het verhaal gewoon na.
5. Je gaat op vakantie. Je mag kiezen uit twee landen. Wat doe je?				
	Ik probeer mij voor te stellen wat je allemaal in die landen kunt doen. Ik vind het moeilijk om te kiezen.	Ik denk er niet zolang over na. Je moet er gewoon het beste van maken.	Ik probeer zoveel mogelijk over die landen te weten te komen. Daarna kies ik een land.	Ik kijk waar ik het meeste aan heb. Ik kan snel kiezen.

	Kolom A	Kolom B	Kolom C	Kolom D
6. Je mag een nieuwe auto uitzoeken. Wat doe je?				
	Ik denk na waar ik met die auto naartoe zou kunnen gaan en hoeveel plezier ik ervan zal hebben.	Ik wil precies weten wat er allemaal aan opties aan de wagen zit, wat de beste is en hoe duur hij is.	Ik wil direct proberen hoe hij rijdt.	Ik kijk welke auto het beste voor mij geschikt is.
7. Je doet mee aan een quiz over België. Wat doe je?				
	Ik leer alleen wat ik voor de quiz moet weten.	Ik probeer het thema te begrijpen.	Ik schrijf de belangrijkste dingen even op.	Ik leer alles, omdat het nu eenmaal moet.
8. Je kan een nieuwe job krijgen. Wat doe je?				
	Ik probeer mij voor te stellen hoe het voor mij zal zijn om zo'n werk te doen.	Ik wil eerst precies weten hoe hard ik zal moeten werken en of ik ervoor betaald word en hoeveel.	Ik wil precies weten hoe zo'n bedrijf werkt en wat iemand in zo'n bedrijf moet doen.	Ik ga werken en merk vanzelf wel of het mij bevalt.
9. Je mag zelf kiezen hoe je deze sessie wil volgen. Wat doe je?				
	Ik wil graag dat de begeleider verhalen vertelt.	Ik wil graag praktische oefeningen maken.	Ik wil graag duidelijke opdrachten hebben	Ik wil graag weten waar de opdrachten voor nodig zijn.

3) Vul nu de schietschijf in.

Op de lijn van de CE-score zet je het aantal punten. Op de lijn van de WO-score zet je het aantal punten, enzovoort. Trek een lijn van het CE punt naar het WO-punt enzovoort. Je ziet nu hoeveel je van elke leerstijl gebruikt.

Bijlage 2: het leven van de kunstenaars

Dagdromen	
Naam kunstenaar	René Magritte
Verhaal	<p>Toen René Magritte dertien jaar oud was, werd zijn moeder dood aangetroffen met een doek over haar hoofd. Dit drama kunnen we vaak terugvinden in zijn werken.</p> <p>Eerst werkte hij als ontwerper bij een behangfabriek en hier maakte hij ook veel affiches. Door de kennismaking met het werk van Giorgio de Chirico begon hij surrealistische elementen te verwerken in zijn werken. René Magritte toont gewone dingen van het dagelijks leven, maar de realiteit wordt omgevormd en verstoord. Magritte stierf in 1967.</p> <p>Door het negeren van de normale verhoudingen en van de fysieke eigenschappen van de afgebeelde voorwerpen of lichamen tracht Magritte het beeld dat men zich van de realiteit vormt, te verstoren.</p>

Dromen	
Naam kunstenaar	Salvador Dali
Verhaal	<p>Van kleins af aan was Salvador Dali al getalenteerd en gepassioneerd voor het schilderen. Hij leed aan grootheidswaan en had een uitzonderlijke fantasie. Dali wilde een zeer herkenbaar persoon worden en daarom droeg hij een lange cape met bont gekleurde vlinderjas en liet zijn snor staan met een krul aan beide kanten. Zijn schilderijen kenmerken zich door elementen realistisch weer te geven en met elkaar in verband te brengen, terwijl ze geen connectie hebben. Vooral dubbelbeelden en beeldrijm spelen een belangrijke rol. Hij is gestorven aan een hartaanval.</p>

Nachtmerries	
Naam kunstenaar	Johann Heinrich Füssli of Henry Fuseli
Verhaal	<p>Henry Fuseli was een predikant, maar hier stopte hij mee in 1764. In veel van zijn werken geeft hij het buitengewone weer in de vorm van het angstaanjagende. Hij creëerde werelden die vaak in strijd zijn met dagelijkse ervaringen. Zijn werk vertoont vaak een voorkeur voor het spook- en nachtmerrieachtige. Later in zijn leven werd hij professor in de schilderkunst. Fuseli stierf plotseling in 1825.</p>

Bijlage 3: zes kaartjes affiche

Titel?
Naam evenement

Wat?
Soort evenement

Wanneer?
Datum + Jur

Waar?
Adres + Zaal

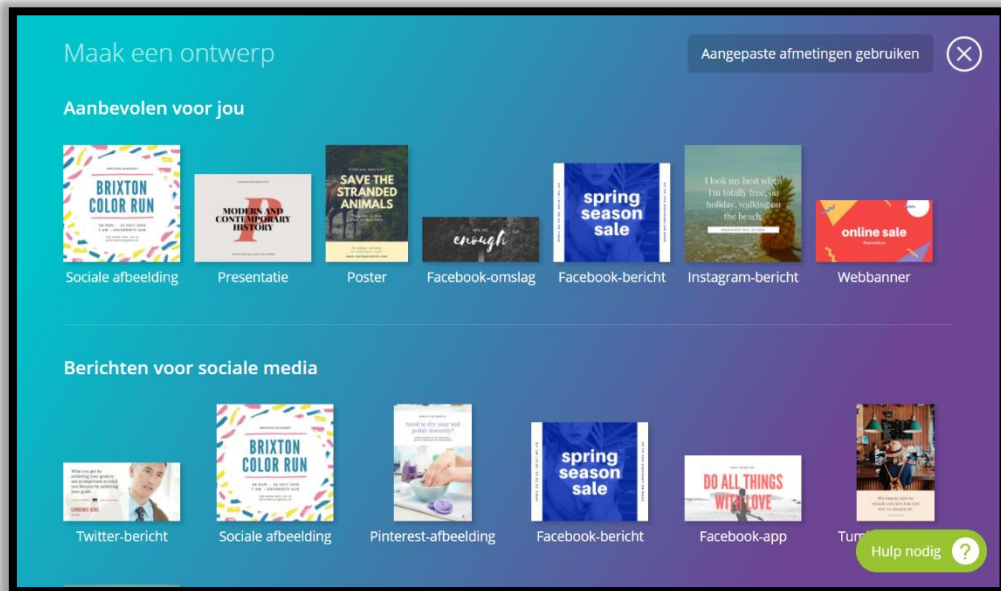
Wie?
Welke organisatie

Foto?
Foto toevoegen

Bijlage 4: uitleg app Canva

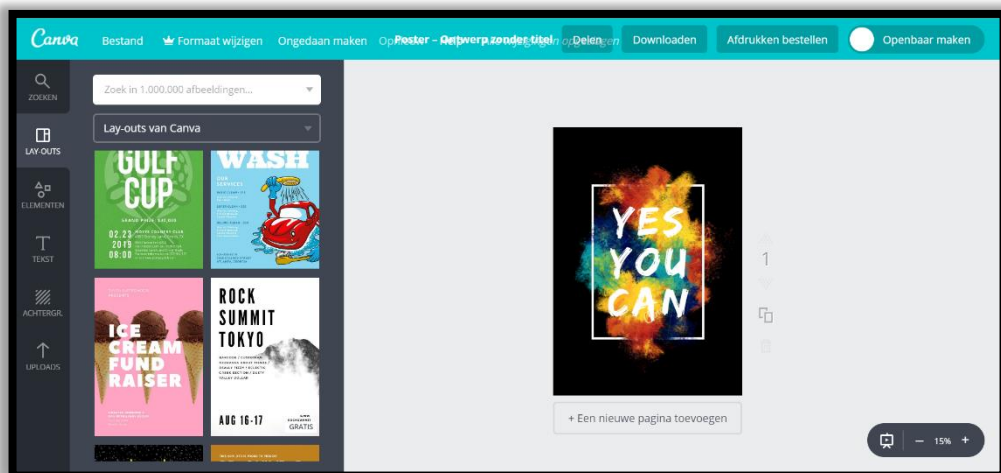
Kies je formaat

Bij 'create a design' kan je kiezen tussen verschillende formaten en types van designs. Zo kan je voor (bijna) alle sociale media een post ontwerpen, posters en flyers maken, een visitekaartje ontwerpen of uitnodigingen maken. Om een affiche te maken kan je best gebruik maken van het **formaat 'Poster'**.

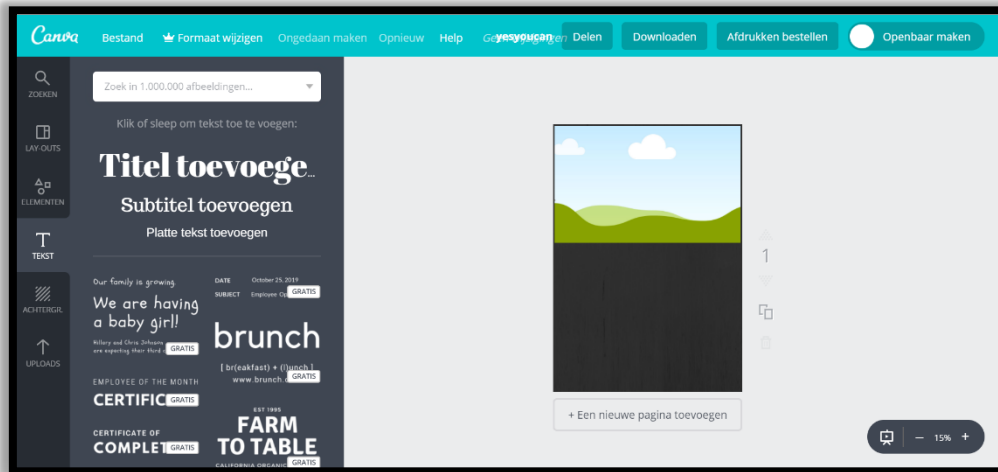
Kies een ontwerp

Als je een formaat gekozen hebt, kies je een template. Hier hebben we gekozen om een affiche te ontwerpen. Je kan alle templates nog zo veel veranderen als je wil, dus geen nood als je niet direct een design naar jouw keuze vindt.

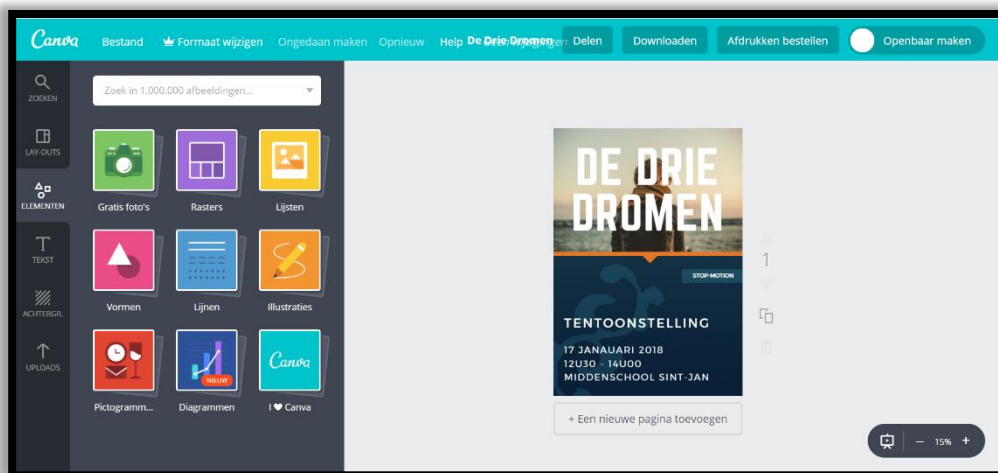
Voeg tekst, iconen en vormen toe

Bij **tekst** heeft Canva al enkele combinaties gemaakt met lettertypes en kleuren. Maar ook hier kan je weer zo veel aanpassen als je wil. Naast tekst is het ook mogelijk om heel wat **iconen, vormen, foto's, ...** in te voegen. De tekst en kleuren die Canva aanbiedt zorgen ervoor dat je een design maakt dat er professioneel uitziet.

Niet alle opties kan je gebruiken in de gratis versie. Als je het **watermerk** ziet op de foto, moet je **betalen** om de afbeelding te gebruiken. Gelukkig zijn er heel veel foto's, illustraties en icoontjes wel gratis.

Nadat je hebt opgeslagen, kan je je ontwerp **als pdf of als afbeelding** downloaden. Je ontwerp blijft ook bewaard, zodat je later nog altijd aanpassingen kunt doen.

Bekijk het volgende filmpje met beeldmateriaal in:
https://www.youtube.com/watch?time_continue=1&v=-6NKQrL2OD8

Bijlage 5: welkomst- en dankwoord

Welkomstwoord

Tentoonstelling “De Drie Dromen”

Welkom op de opening van onze tentoonstelling *De Drie Dromen*.

Deze tentoonstelling handelt over dagdromen, dromen en nachtmerries. De leerlingen van *KLASNAAM* presenteren hier hun werken.

Om dit te realiseren hebben wij zeven weken hard gewerkt: samenwerken was dus de boodschap! Wij hebben geleerd hoe een stop-motion is opgebouwd en hoe wij er zelf één konden maken.

Zojuist bent u door onze tentoonstelling gelopen en heeft u uitleg gekregen van onze klasgenoten. U kon er attributen zien, die wij nodig hadden om onze stop-motion filmpjes te maken.

Zo dadelijk starten we met het bekijken van zes stop-motion filmpjes. Onze leerkracht, mevrouw *FAMILIENAAM*, is tevreden met onze inzet en resultaten.

Wij gaan u niet langer in spanning laten wachten, geniet van onze voorstelling.

Dankwoord

Tentoonstelling “De Drie Dromen”

Met tranen in onze ogen moeten wij helaas mededelen dat het er voor vandaag opzit. Hopelijk heeft u genoten van onze stop-motion filmpjes waarin onze dagdromen, dromen en nachtmerries tot uiting zijn gekomen.

Wij willen u namens heel *KLASNAAM* bedanken dat u hier vandaag aanwezig was.

Bijlage 6: evaluatie project met zelfevaluatie

Beste leerling,

Deze evaluatie is een manier om voor mij als leerkracht en voor jullie persoonlijk te kijken hoe dit project door jullie ervaren werd. Zelfreflectie betekent dat je op bepaalde vragen mag antwoorden wat het project voor jezelf betekende.

1) Ben je het eens of oneens met de volgende stellingen, plaats dan een kruisje in één van de twee vakken:

<i>Stelling</i>	<i>Eens</i>	<i>Oneens</i>
Ik wou eerst nadenken over de opdracht vooraleer ik eraan begon.		
Ik wou meteen beginnen aan het uitwerken van de opdracht.		
Ik vond het leuk om in mijn groepje de leiding te nemen.		
Ik kreeg liever een opdracht om uit te voeren van een teamgenoot.		

2) Vond je het leuk om aan dit project te werken? Leg uit.

.....
.....

3) Wat vond je voor jou persoonlijk het fijnste om te doen?

.....
.....

4) Vond je het motiverender om met anderen samen te werken aan één doel of werk je liever alleen? Leg uit.

.....
.....

5) Vind je het leuk om een tentoonstelling te presenteren van jullie werken?

Ja, omdat .....

Neen, omdat .....

6) Wat vond je van het thema dromen? Leg uit.

.....
.....

7) Welke techniek sprak jou het meeste aan en welke het minste? Geef een score van 1 tot 3. Je mag maar één keer hetzelfde cijfer gebruiken.

1 = sprak mij het meeste aan

3 = sprak mij het minste aan

Een attribuut maken .....

Een stop-motion filmpje maken .....

Een affiche maken .....

8) Duid één antwoord aan bij de volgende vraag:

Ik ben gemotiveerd voor het vak PO, omdat

- ... ik nieuwe dingen wil bijleren.
- ... anderen (ouders, vrienden, leerkrachten, ...) dit van mij verwachten.
- ... ik dit persoonlijk zeer waardevol vind.

9) Werk je liever aan een kortere opdracht tijdens de PO-lessen of zou je terug voor een project kiezen? Leg uit.

.....
.....

10) Wat heb je over jezelf geleerd?

.....
.....

11) Was er iets waardoor je verbaasd was over jezelf dat je dit kon? Leg uit.

.....
.....

12) Ben je fier op jezelf dat je aan dit project meegeholpen hebt? Waarom?

.....
.....

13) Wat heb je bijgeleerd van dit project?

.....
.....

14) Hoe vond je het om zelf te mogen kiezen wat je mocht maken?

.....
.....

15) Hoe was het om aan een project te werken zonder dat je wist wat het eindresultaat zou worden?

.....
.....

16) Wat vind je van het eindresultaat?

.....
.....

17) Had je verwacht dat je tot dit eindresultaat zou komen? Leg uit.

.....
.....

Bedankt om deze evaluatie in te vullen. Maar vooral bedankt om je medewerking en om wat je van jezelf in dit project hebt verwerkt. Je mag er trots op zijn!

Bijlage 7: procesbundel voor de leerlingen

Om de leerlingen meer structuur te geven bij het maken van een stop-motion en een tentoonstelling kunnen ze gebruik maken van de procesbundel. De volgende opstelling geeft de structuur weer van de procesbundel.

1. De leerstijl van Kolb

Uitleg over de verschillende leerstijlen. De leerlingen leggen deze test (zie bijlage 1: test Kolb) af zodat ze te weten komen wat hun leerstijl is.

De leerkracht drukt de test af voor elke leerling apart. Zo blijft de procesbundel ordelijk voor elke leerling en kan de leerkracht de testen gewoon ophalen. Op basis van deze test, maakt de leerkracht teams. De leerkracht bundelt de verschillende leerstijlen zodat in elk team een andere leerstijl aanwezig is.

a. Teamgenoten

De leerlingen schrijven op met wie ze in het team zitten en welke leerstijlen de personen hebben.

2. Verantwoording thema

De teams gaan zelf moeten verantwoorden waarom zij net dat thema willen uitwerken. Ze gaan met andere teams overleggen en komen dan tot een besluit.

a. Welk thema uitwerken?

Hier komt het definitieve thema dat ze gaan uitwerken.

3. Maken van een storyboard

Hier vind je de structuur terug van hoe een storyboard gemaakt kan worden. Er zijn al vakjes gemaakt zodat leerlingen enkel schetsmatig hierin moeten tekenen.

4. Decorontwerp

De leerlingen moeten nadenken over het decor voor hun stop-motion filmpje. Het geeft hen de kans om hier ideeën op te schrijven.

a. Achtergrond

Opstelling maken van de soorten achtergronden die de leerlingen moeten maken en met welk materiaal ze het gaan maken.

b. Attributen

Opstelling maken van de soorten attributen die de leerlingen moeten maken en met welk materiaal ze het gaan maken.

5. Ordening van het verhaal

Een korte samenvatting maken van bovenstaande: "Wie is het personage? Wat moet dit personage doen? Welke attributen of achtergronden moeten er gemaakt worden?".

6. Taakverdeling

De leerlingen maken een taakverdeling op over wie welke achtergrond of attribuut gaat uitwerken. Ze kunnen dit ook per twee doen.

7. Voorbereiding tentoonstelling

a. Tijdsplanning

De tijdsplanning van de tentoonstelling maken.

b. Opstelling attributen

Hoe gaan we de attributen opstellen?

c. Materiaallijst

Wie neemt er wat mee voor de tentoonstelling?

d. Taakverdeling

Wie gaat er wat doen tijdens de opzet, het toonmoment en de afbraak?

8. Evaluatie

Project Dromen

De leerstijl van Kolb

Test van Kolb

Je krijgt zo meteen een bundeltje van de leerkracht die een test bevat om te kijken op welke manier jij dingen onderneemt. In bovenstaande werden de vier verschillende leerstijlen uitgeschreven zodat je je resultaat kan lezen en zo weet welke leerstijl jij hebt!

Welke leerstijl heb jij volgens de test van Kolb?

- Doener
- Bezinner
- Beslisser
- Denker

Wie zijn je teamgenoten en welke leerstijl hebben zij?

Naam van de teamgenoten	Leerstijlen van de teamgenoten
Naam:	Leerstijl:
Naam:	Leerstijl:
Naam:	Leerstijl:
Naam:	Leerstijl:

Verantwoording thema

Zo meteen moet je als team gaan verantwoorden waarom jullie net dat thema willen. Schrijf hieronder een aantal argumenten ("wat is de motivatie?") die je kan gebruiken om jezelf te verdedigen/verantwoorden.

Welk thema gaan jullie uitwerken?

- Dagdromen
- Dromen
- Nachtmerries

Maken van een storyboard

Hoe gaan jullie hier aan beginnen?

- Eén blokje is één shot in de procesbundel, je tekent schetsmatig.
- Nummer ook ieder shot, want zo weet je wanneer welke shot gemaakt wordt.
- Duid de bewegingen aan van de personages, zo beperk je het aantal tekeningen. In plaats van drie tekeningen te maken, teken je enkel het personage op het moment dat hij de geldbeugel van tafel neemt. Met pijltjes duid je aan waar hij in beeld gekomen is en via welke weg hij de kamer zal verlaten.
- Onderaan kan je in het kort bijkomende informatie schrijven die niet uit de tekening kan gehaald worden.

--	--	--	--

--	--	--	--

--	--	--	--

--	--	--	--

--	--	--	--

--	--	--	--

--	--	--	--

Ordening van het verhaal

De eerste rij laat zien hoe de tabel is opgedeeld: wie, personage, scène, decor en taakverdeling. De tweede rij geeft uitleg over de vier kolommen. De derde rij is een voorbeeld van hoe de tabel ingevuld moet worden.

Wie	Personage	Scène	Decor
<i>Naam:</i>			
<i>Naam:</i>			
<i>Naam:</i>			
<i>Naam:</i>			

Taakverdeling

Jullie gaan nu een taakverdeling opstellen over wie welke achtergrond en/of attribuut gaat maken. Jullie kunnen ook per twee aan één achtergrond of attribuut werken.

Wie	Achtergrond(en) / Attribu(u)t(en)	Welke materialen?
<i>Naam:</i>		
<i>Naam:</i>		
<i>Naam:</i>		
<i>Naam:</i>		

Vorbereiding tentoonstelling

Tijdsplanning

Met tijdsplanning wordt bedoeld dat we een planning opstellen hoe de tentoonstelling zal verlopen. De tentoonstelling duurt in totaal 90 minuten en wij gaan dit opdelen in kleine tijdspannes.

12u30 – 13u00	Verwelkoming publiek + rondleiding tentoonstelling
	Laat de leerlingen het publiek ontvangen en uitleg geven bij de werken.
13u00 – 13u10	Welkomstwoord door leerling(en)
	Laat een leerling of meerdere leerlingen een welkomstwoord geven.
13u10 – 13u50	Stop-motion
	De stop-motions worden getoond aan het publiek en een paar leerlingen geven telkens een aankondiging wanneer er een nieuwe stop-motion word afgespeeld.
13u50 – 14u00	Afsluiten
	Het publiek word bedankt voor hun komst.

Opstelling van attributen

Om een stop-motion te maken hebben jullie allerlei attributen gemaakt om het verhaal te versterken. Deze attributen worden ook getoond op de tentoonstelling zodat het publiek kan zien hoe de stop-motion tot stand is gekomen. Jullie gaan nu per groep nadenken over hoe jullie je attributen gaan schikken op de tentoonstelling, denk aan de opstelling. Hou hierbij ook rekening met de compositie: waar wil je de aandacht op richten? Hoe schik ik de voorwerpen zodat elk voorwerp er uit springt? Je kan ook gebruik maken van overlapping: een voorwerp voor een voorwerp plaatsen, maar beide voorwerpen zijn nog zichtbaar.

--

--

Materiaallijst

In deze tabel worden de namen van de teamgenoten opgeschreven en achter de naam zet je het materiaal dat zij gaan meenemen naar de tentoonstelling. Ook zet je de naam van de leerkracht in de tabel als zij nog iets moet voorzien voor de tentoonstelling zoals een doek, een tafel om de attributen op te plaatsen, enzovoort.

Naam	Wat meenemen?

Taakverdeling

Taak	Wie
Opzet	
Verantwoordelijken	
Alles verplaatsen en opzetten	
Begin tentoonstelling	
Welkomstwoord voorlezen	
Drank uitschenken	
Drank aanbieden aan publiek	
Woordje uitleg bij stop-motions	
Dankwoord voorlezen	
Afbraak	
Verantwoordelijken	
Afwassen	
Alles afbreken en op zijn plaats zetten	

Evaluatie

Beste leerling,

Deze evaluatie is een manier om voor mij als leerkracht en voor jullie persoonlijk te kijken hoe dit project door jullie ervaren werd. Zelfreflectie betekent dat je op bepaalde vragen mag antwoorden wat het project voor jezelf betekende.

- 1) Ben je het eens of oneens met de volgende stellingen, plaats dan een kruisje in één van de twee vakken:

<i>Stelling</i>	<i>Eens</i>	<i>Oneens</i>
Ik wou eerst nadenken over de opdracht vooraleer ik eraan begon.		
Ik wou meteen beginnen aan het uitwerken van de opdracht.		
Ik vond het leuk om in mijn groepje de leiding te nemen.		
Ik kreeg liever een opdracht om uit te voeren van een teamgenoot.		

- 2) Vond je het leuk om aan dit project te werken? Leg uit.

.....
.....

- 3) Wat vond je voor jou persoonlijk het fijnste om te doen?

.....
.....

- 4) Vond je het motiverender om met anderen samen te werken aan één doel of werk je liever alleen? Leg uit.

.....
.....

- 5) Vind je het leuk om een tentoonstelling te presenteren van jullie werken?

Ja, omdat .....

Neen, omdat .....

- 6) Wat vond je van het thema dromen? Leg uit.

.....
.....

- 7) Welke techniek sprak jou het meeste aan en welke het minste? Geef een score van 1 tot 3. Je mag maar één keer hetzelfde cijfer gebruiken.

1 = sprak mij het meeste aan

3 = sprak mij het minste aan

Een attribuut maken .....

Een stop-motion filmpje maken .....

Een affiche maken .....

- 8) Duid één antwoord aan bij de volgende vraag:

Ik ben gemotiveerd voor het vak PO, omdat

- ... ik nieuwe dingen wil bijleren.
- ... anderen (ouders, vrienden, leerkrachten, ...) dit van mij verwachten.
- ... ik dit persoonlijk zeer waardevol vind.

9) Werk je liever aan een kortere opdracht tijdens de PO-lessen of zou je terug voor een project kiezen? Leg uit.

.....
.....

10) Wat heb je over jezelf geleerd?

.....
.....

11) Was er iets waardoor je verbaasd was over jezelf dat je dit kon? Leg uit.

.....
.....

12) Ben je fier op jezelf dat je aan dit project meegeholpen hebt? Waarom?

.....
.....

13) Wat heb je bijgeleerd van dit project?

.....
.....

14) Hoe vond je het om zelf te mogen kiezen wat je mocht maken?

.....
.....

15) Hoe was het om aan een project te werken zonder dat je wist wat het eindresultaat zou worden?

.....
.....

16) Wat vind je van het eindresultaat?

.....
.....

17) Had je verwacht dat je tot dit eindresultaat zou komen? Leg uit.

.....
.....

Bedankt om deze evaluatie in te vullen. Maar vooral bedankt om je medewerking en om wat je van jezelf in dit project hebt verwerkt. Je mag er trots op zijn!

Eindtermen

Waarnemen

1. De leerlingen kunnen gericht kijken en hun kijkervaring toetsen aan reeds verworven kennis, vroegere ervaringen of eigen fantasie.
3. De leerlingen kunnen verschillende beeldaspecten identificeren.

Vormgeven

Lijn

5. De leerlingen kunnen onder begeleiding verschillende methoden en technieken functioneel gebruiken.
6. De leerlingen kunnen hun gedachten en ideeën door middel van een schets vastleggen.

Kleur

7. De leerlingen kunnen onder begeleiding kleuren op expressieve, impressieve en symbolische wijze toepassen.

Vorm

8. De leerlingen kunnen onder begeleiding vormsoorten, vormrelaties, vormvariaties, vormconcepten en vormfuncties zowel twee- als driedimensioneel toepassen in hun eigen beeldend werk.

Vormgeven

9. De leerlingen kunnen onder begeleiding tot een expressieve weergave komen waarbij de beeldaspecten, de techniek en de materialen op een verantwoorde wijze in hun persoonlijk werk worden geïntegreerd en streven hierbij naar originaliteit en authenticiteit.

Verwoorden

10. De leerlingen kunnen hun persoonlijke mening geven over diverse beeldende creaties uit verschillende culturen en belangstelling opbrengen voor beeldende creaties, zowel traditionele als nieuwe, met onbegrip van deze buiten hun eigen culturele leefwereld.
14. De leerlingen kunnen hun eigen beeldend werk naar inhoud en vorm toelichten.

Attitudes

15. De leerlingen leren zich kritisch opstellen ten opzichte van eigen werk en dat van anderen en om kritische bedenkingen ten aanzien van hun creatieve uitingen te aanvaarden en te verwerken.
17. De leerlingen leren bij het groepswork hun solidariteit tonen om de eigen inbreng af te stemmen op de kwaliteit van het geheel.
18. De leerlingen leren zich expressief uiten.

Leerplandoelstellingen

Waarneming

3. Analyserend waarnemen in functie van de inhoud, beeldaspect, materiaal en techniek.
4. Verschillende beeldaspecten binnen lijn, vorm, compositie, kleur, licht en ruimte herkennen en benoemen.
5. Door middel van de waarneming het essentiële van het bijkomstige onderscheiden.
6. Bewust zijn dat beelden op allerlei manieren kunnen manipuleren.
8. De interactie tussen beeld en geluid in de wereld van de media ontdekken.

Vormgeving

10. Waarnemingsbeelden als basis voor de eigen beeldvorming gebruiken.
11. Eigen ideeën, gevoelens, fantasieën op een authentieke en originele manier uitdrukken.
13. Vormeigenschappen vlak en ruimtelijk onderzoeken en toepassen.
14. Compositieleer onderzoeken en toepassen.
15. Mogelijkheden, beperkingen en de grote verscheidenheid van materialen en technieken exploreren.
16. Mogelijkheden van het gebruik van ICT en media onderzoeken en toepassen in functie van de beeldende opdracht.

Verwoorden en attitudes

17. Tijdens het creatieve proces problemen herkennen en zoeken naar mogelijke oplossingen.
19. Ontdekken dat stemming, voorkeur of vooroordeel het creatieve proces kan beïnvloeden en daarover in gesprek gaan.
20. Durven de eigen mening uiten in groep.
21. Luisteren naar anderen.
22. Leven gemaakte afspraken na.
23. Durven expressief zijn.
24. Kunnen de verschillende fases van de opdracht in de juiste volgorde toepassen.
25. Leren hun werktempo aanpassen aan de vooropgestelde timing.
26. Aanvaarden mogelijke problemen in hun creatieve proces.
27. Kunnen gepast omgaan met opbouwende kritiek.
28. Tonen respect voor eigen werk en dat van anderen.
29. Gaan op een respectvolle manier om met eigen materiaal en dat van anderen.
30. Houden vol tot de eigen creatie afgewerkt is.
31. Streven naar orde, stiptheid en nauwkeurigheid.
32. Kunnen in groepsverband samenwerken aan een opdracht.
33. Lichten de eigen creatie en het proces toe.
34. Krijgen zicht op het eigen kunnen door middel van zelfevaluatie.
35. Winnen aan zelfvertrouwen bij het oplossen van beeldende problemen.
36. Genieten van het creatief proces.

Doelstellingen per fase

Oriëntatiefase

De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen wat projectmatig werken, een stop-motion, een attribuut, een tentoonstelling en een affiche is.

De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen hoe een stop-motion in elkaar zit en waarom wij het niet als een reeks aparte foto's zien.

De leerlingen kunnen uitleggen wat het verschil is tussen een animatiefilm en een gewone film.

De leerlingen kunnen uitleggen wat het verschil is tussen realistisch en surrealistisch.

De leerlingen kunnen aangeven dat achtergrondmuziek het beeld versterkt en een bepaalde sfeer creëert.

De leerlingen kunnen de beeldaspecten kleur, licht, vorm, lijn en compositie bespreken aan de hand van de werken van René Magritte, Salvador Dali en Henry Fuseli.

Herhalingsfase

De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen wat een stop-motion, een storyboard, een attribuut en affiche is.

De leerlingen kunnen hun eigen ideeën schetsen of opschrijven over volgende thema's: dagdromen, dromen en nachtmerries.

De leerlingen kunnen in teamverband samenwerken en hunzelf verantwoorden.

De leerlingen kunnen ordelijk en nauwkeurig werken in het procesboekje.

De leerlingen kunnen door middel van schetsen en/of woorden een verhaal uitschrijven.

De leerlingen kunnen luisteren naar elkaar en durven hun eigen mening uiten aan de rest van het team.

Verwervingsfase

De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen wat een stop-motion, een storyboard, een attribuut en affiche is.

De leerlingen kunnen hun eigen ideeën schetsen of opschrijven over volgende thema's: dagdromen, dromen en nachtmerries.

De leerlingen kunnen in teamverband samenwerken en hunzelf verantwoorden.

De leerlingen kunnen ordelijk en nauwkeurig werken in het procesboekje.

De leerlingen kunnen door middel van schetsen en/of woorden een verhaal uitschrijven.

De leerlingen kunnen luisteren naar elkaar en durven hun eigen mening uiten aan de rest van het team.

Verwerkingsfase

De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen wat een attribuut, een affiche en een tentoonstelling is.

De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen wat compositie, overlapping, montage en sonorisatie is.

De leerlingen kunnen vertellen wat er op een affiche moet staan en waar het net niet mag staan.

De leerlingen kunnen aangeven wat kosteloos materiaal is en zijn bereid om dit mee te nemen naar de les.

De leerlingen kunnen een snijmesje en een lijmpistool op een veilige en verantwoordelijke manier gebruiken.

De leerlingen kunnen de techniek papierpulp en papier-maché toepassen indien ze deze gaan gebruiken.

De leerlingen kunnen met elkaar samenwerken en indien er zich problemen voordoen, met elkaar in interactie gaan en deze problemen oplossen.

De leerlingen kunnen de techniek om een gipsmasker te maken toepassen indien ze deze gaan gebruiken.

De leerlingen kunnen de procesbundel netjes invullen en ordelijk houden.

De leerlingen kunnen hun ideeën vastleggen door middel van schrift, schetsen en mondeling verwoorden aan anderen.

De leerlingen gaan op een verantwoorde manier om met materiaal en zorgen ervoor dat anderen niet in gevaar worden gebracht.

De leerlingen kunnen op een verantwoorde manier omgaan met tablets en deze enkel gebruiken voor de lesopdracht.

De leerlingen kunnen hun voorkennis van ICT gebruiken bij het ontwerpen van een affiche.

De leerlingen kunnen hun ICT-vaardigheden bijschaven door een tablet en een camera op de juiste manier te gebruiken.

De leerlingen kunnen de juiste kleur en grootte van de lettertypes kiezen voor op de affiche.

De leerlingen kunnen de app Canva hanteren en hun ICT-vaardigheden bijschaven.

De leerlingen kunnen uitleggen hoe de camera moet staan vooraleer ze starten met een scène op te nemen.

De leerlingen kunnen een uitgeschreven stappenplan volgen en hun werktempo hieraan aanpassen.

De leerlingen kunnen hun eigen tijdsplanning opstellen en zich hieraan houden.

De leerlingen kunnen een materiaallijst opstellen en de toegewezen ta(a)k(en) uitvoeren.

De leerlingen kunnen zich uiten in een groepsgesprek en laten elkaar uitspreken.

De leerlingen laten andere klasgenoten uitspreken en nadien kunnen ze hier op een gepaste manier op reageren.

De leerlingen hebben respect voor het materiaal en voor de werken van medeleerlingen.

De leerlingen kunnen de school- en vaktaal gebruiken tijdens de lessen.

De leerlingen kunnen uitleg geven over het project, de attributen en de stop-motion filmpjes aan derden.

De leerlingen kunnen een publiek aanspreken en hen respectvol behandelen.

De leerlingen kunnen de attributen op een rustige manier verplaatsen van het ene lokaal naar het andere lokaal.

De leerlingen kunnen een groep leiden.

Evaluatiefase

De leerlingen kunnen reflecteren over het hele proces: attributen, affiche, stop-motion maken en een tentoonstelling organiseren.

De leerlingen kunnen reflecteren over het eindresultaat: een stop-motion filmpje en de tentoonstelling.

De leerlingen kunnen door middel van een schets uiten hoe ze zich tijdens het proces gevoeld hebben.

De leerlingen kunnen hun eigen mening vormen over het proces en het eindresultaat.

Vaardigheden per fase

	Oriëntatie	Herhaling	Verwerving	Verwerking	Evaluatie
<i>Analyseren van informatie</i>	X			X	
<i>Beheersing schooltaal/vaktaal</i>	X	X	X	X	
<i>Communiceren</i>	X	X	X	X	
<i>Creativiteit</i>	X	X	X	X	
<i>Doorzettingsvermogen</i>	X	X	X	X	
<i>Feedback verwerken</i>			X	X	X
<i>Flexibiliteit</i>				X	
<i>ICT-vaardigheden</i>	X	X	X	X	
<i>Interactie</i>				X	X
<i>Kritisch denken</i>	X				X
<i>Nieuwsgierig zijn</i>	X	X	X		
<i>Ondernemerschap</i>				X	
<i>Open houding</i>	X	X	X	X	
<i>Probleemoplossend denken</i>	X	X	X	X	
<i>Rapporteren</i>				X	X
<i>Reflecteren</i>	X				X
<i>Samenwerken</i>	X	X	X	X	
<i>Structuur</i>		X	X	X	
<i>Uitdrukken</i>	X	X	X	X	X
<i>Verantwoordelijkheid</i>			X	X	
<i>Waarnemen/ observeren</i>	X	X	X		
<i>Werktempo/ tijdsinschatting</i>	X	X	X	X	
<i>Zelfstandigheid</i>			X	X	